

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Β΄.

15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1864.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 31.

ΛΟΓΟΣ τῆς 25 Μαρτίου.

ΤΗΝ παρελθούσαν Κυριακὴν 29 λήξαντος μηνὸς ἐξεφώνησαν ἐν τῷ Βαρβακείῳ τὴν τῆς 25 Μαρτίου λόγον τοῦ ὁ πεπαιδευμένος Βιβλιοφύλαξ τῆς Συνελεύσεως κύριος Γ. Τερτσάτης. Ὡς θέμα τοῦ λόγου τοῦ ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὴν σύστασιν Λεπτοκομίου ἐν Ἑλλάδι, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τινος προσφορᾶς φιλανθρωποῦ Ἑλληνικῆς καρδίας ἐκ 4,400 λιβρῶν. Καθ' ἣν ἡμέραν ἐορτάζομεν πάντες οἱ ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς Ἑλλήνας τὴν θρωϊκὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς πελιγηγενεσίας, ὁ φιλόκαλος ποιητῆς τοῦ Πινδάρου καὶ τῆς Κορίνθου ἐνόμισε κατ' ἄλληλον ὅπως προκαλέσῃ τὴν συμπάθειαν τῶν Ἑλληνικῶν ψυχῶν ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν πλασματῶν τῶν ὑπὸ τῆς δεινῆς νόσου καταμαστιζομένων ἢ χάρις καὶ ἡ ποικιλία τοῦ λόγου τοῦ συνεκίνησε τὸ ἐκλεκτὸν καὶ πολυπληθὲς ἀκροατήριόν του, ἐκ Κυριῶν καὶ Κυριῶν.

Ἀσμένως δημοσιεύομεν τὸν λόγον τοῦτον ἐπι-καλούμενοι καὶ ἡμεῖς τὴν συνδρομὴν τοῦ κοινοῦ ὑπὲρ ἐνὸς τόσον φιλανθρωπικοῦ καὶ χριστιανικοῦ ἔργου.

ΟΙ ζωγράφοι, Κύριοι καὶ Κυρίες, οἱ ζωγράφοι ὅταν θέλουν νὰ εἰκονίσουν τὸ ἔλεος, τὴν εὐσπλαγχνίαν, ζωγραφίζουσι μπετέρη μὲ βρέφος εἰς τὴν ἀγ-

καλίᾳ τῆς, καὶ ἔχει αἰτιολόγημα δίκαιον ἢ ἔνοιαν τῆς τέχνης· ἐπειδὴ τί σπλαγχνικώτερον ἀπὸ μητέρας πρὸς τέκνον; ἀγρυπνίας τῆς νυκτός, φροντίδες τῆς ἡμέρας ἀλογάρισταις πρὸς χάριν τῆς ἀδυναμίας τοῦ βρέφους; καὶ ἂν ἡ ἀββῶστια τὸ κινδυνεῖ, πόσα παρακαλέματα εἰς τὴν Θεόν! πόσα τάμματα εἰς τοὺς Ἁγίους! μὲ ποῖαν λαχτάρα περιμένουν ἢ μητέρες νὰ φύγῃ ἢ λάβρα τοῦ πυρετοῦ, νὰ λάμψῃ εἰς τὸ μαραμμένο χεῖλακι τὸ φῶς τῆς υγείας. Ἰστορικῶς δὲν ἐξηγεῖ πιστότερα τὴν ψυχὴν τῶν μητέρων, καθὼς τὸ δημοτικὸ ἐκείνο τραγοῦδι, τὸ διηγούμενον ὅτι ἀνάγκη νὰ στοιχειώσῃ ἄνθρωπος, ζωὴ ἄνθρώπου, τὰ τεῖχη μεγαλοπρεπεστάτου ναοῦ, καὶ πέφτωντας ὁ ἔλεος νὸς λαχνὸς εἰς τὴν σύζυγον τοῦ πρωτομάστορος, ἢ εὐμορφη νῆα ὡς ἦτον νὰ τὴν κτίσουν εἰς τὸ χλωρὸ τεῖχος, ἐδεήθη τὴν ἠμέραν τῶν τεχνιτῶν νὰ ἀφήσουν ἄνοιγμα ἀπὸ τὰ τεῖχη εἰς τὰ στήθη τῆς, ὥστε μὲ τὸ γάλα τῆς νὰ θρέψῃ καὶ νὰ ἀποκόψῃ τὸ βρέφος τῆς· εἰσακούσθη ἡ δέησις τῆς, καὶ ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα ποῦ ἀποκόπτονται τὰ παιδιὰ, μὲ τὴν ὑστερὴν ἀναπνοὴν τῆς τὰ γλυκὰ τῆς χεῖλα ἀπνοολαλοῦσαν εὐχαριστήρια πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι ἔζησε καὶ ἀνέθρεψε μὲ τὸ βυζὶ τῆς τὸ βρέφος τῆς.

Ἐτυχ. Κύριοι, εἰς ἕνα γάμον, εἶναι ὀλίγοι χρόνοι, εἰς τὴν Μάνδρα, ἦτον γάμος τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχαρχοῦ· ὁ φίλος μὲ ἐκράτησε τὴν νύκτα

μεν τὴν ζήτημα φιλοσοφικόν, ἀνηφορίζομεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ λεπροκομείου· ἐπειδὴ φιλοσοφία εἶναι ἡ ὑψηλὴ ἐρευνᾶ τῶν αἰτιῶν, ἡ ἐπιπέδη τῆς οὐσίας, τοῦ τέλους τῶν ὄντων· ποία λοιπὸν ἡ οὐσία, τὸ πνεῦμα, ὅθεν καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ οικοδομήματος τοῦ λεπροκομείου; πνεῦμα ἄδολο ἐλεημοσύνης, εὐεργεσίας· ἄδολο ἐπειδὴ ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη τῶν εὐεργετημάτων ἡ βοήθεια πρὸς τοὺς δυστυχεῖς, καὶ δυστυχεῖς ὡς τοὺς ἀφανισμένους ἀπὸ τοῦ πάθους, θέμα τῆς ὁμιλίας μας, εἶναι εἶδος εὐεργεσίας τὸ πλέον ἄδολο, τὸ πλέον καθαρὸ· ὁ εὐεργετὴς δὲν προαριεῖται, εἰμὴ τὴν εὐτυχίαν, τὴν θεραπείαν τοῦ εὐεργετημένου, δὲν παντῆσαι ἀμοιβήν· ποῖαν ἀμοιβήν ἀπὸ ἐκείνου; τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἴδουμιν ποτὲ εἰς τὰ μάτια; τὴν κατοικίαν τῶν ὁποίων θὰ ἀγναντεύομεν μακρόθεν; δὲν κινδυνεύομεν νὰ τὴν πλησιάσωμεν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ μολύσματος, ἢ τὸ καρδιακτικὸν τῆς λύπης.

Κύριοι ἀκραταί, ὅτι οὐσία, αἰτία, πνεῦμα ζωῆς τοῦ λεπροκομείου εἶναι ἡ εὐεργεσία τῆς εὐσπλαγγχίας, κάμετε μίαν δοκιμὴν· ἀφαιρέσατε τὴν ἐλεημοσύνην ἀπὸ τοῦ οικοδομήματος, τί μένει; ἴστω χῶμα ἢ ἐρείπιον· τὸ κτίριον ἐφυγεν ὡς ἀτραπὴ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μας!

Ἐλπίζω, Κύριοι, ὅτι μὲ αὐτὰ τὰ ὀλίγα λόγια τὰ δικαιολογητικὰ ἔλειψε ὀλοτελῶς ἡ παραξενιά τοῦ τίτλου τῆς ἀγγελίας μας «Φιλοσοφία τοῦ λεπροκομείου» ἀκολουθήσαμεν, πιστεύω, μέθοδον φιλοσοφικὴν· μὲ αὐτὴν τὴν μέθοδον οἱ σοφοὶ ἄνδρες ἐξηγοῦν τὴν θεότητα εἰς τὴν πλάσιν, ἀπὸ τὸ ὄρατὸν τὸ ἀόρατον, ἀπὸ τὸ φαινόμενον τὴν οὐσίαν. Ὁ ὀρθολογισμὸς τῆς φιλοσοφίας ξαναφέρει πνεῦμα Κυρίου καὶ τὴν πρόνοιάν του εἰς τὸ θεῶμα, εἰς τὴν ὑπαρξίν καὶ διατήρησιν τοῦ κόσμου.

Ἀκούσατε, παρακαλῶ, τί μου ἐσυνέβη, εἶναι ὀλίγαις ἡμέραις, εἰς ἓνα δρόμον τῶν Ἀθηνῶν, ἐπερνούσα, δύο παιδιὰ ἐκατέβαιναν πρὸς ἐμὲ ἀκούως ὡς ἐπλησίασαν καὶ λέγει τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου, ἡ ἡλικία τοῦ ἑνὸς ἕως 7 ἔτη, τοῦ ἄλλου μόλις πέντε, λέγει τὸ μικρότερον πρὸς τὸ μεγαλύτερον, βλέπεις τὸν κόσμον, τὰ σπίτια; ὁ Θεὸς τὰ κρατεῖ ἂν ὁ Θεὸς σηκώσῃ τὸ χεῖρ σου, καὶ ἐσθλῶς, εἶδα, τὸ χεράκι σου, ἂν ὁ Θεὸς σηκώσῃ τὸ χεῖρ σου, πέφτουν τὰ σπίτια, ὁ κόσμος σωρὸς. εἰς ἤκουσα αὐτὰ τὰ λόγια, ἐνόησα ἐμπράκτως ὅτι πατῶ τὰ χῶματα ὅπου ἔζησε ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ ὁποῖος ἐκάρηζε θεῖον νοῦν εἰς τὸν μηχανισμόν τοῦ κόσμου, καὶ ὅπου ἐγενήθη ὁ Σωκράτης, ὁ ὁποῖος

ἐτέλειοποίησε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀναξαγόρου, καὶ ἀπὸ τὰ γήθηκα καὶ οὐράνια ἐμετέφερε εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ζώντων ὡς λαμπάδα φωτεινὴν τὸν Θεὸν μὲ τὰ θεῖά του προσόντα, ἀγάπην, πρόνοιαν, δικαιοσύνην. Ἄν εἶχα ἀκούσει τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὸ στόμα ἑνὸς ἡλικιωμένου τοῦ λαοῦ θὰ ἔλεγχον ὅτι ἐμπνεύσθη ἀπὸ τὴν ἐμπνευσίν τοῦ Εὐαγγελίου, «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο» ὁ Λόγος ὅπου ἔπλασε τὰ πάντα, τὰ κρατεῖ καὶ τὰ διαφυλάττει, τοῦτο αὐτὸ φυσικὸς καὶ εἰς τὸν ἀπλουστερον, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀκούσω ἀπὸ ἑνα παιδιοῦ τεσσαρόχρονον; τί δηλοῖ; βόσκει εἰς τὸ νέον ἔθνος ἡ φιλία τῆς ἀρχαίας φυλῆς τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων, τῶν διδασκάλων τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὴν οἰκουμένην.

Μοῦ ἐσυνέβη, κύριοι, καὶ ἓνα τι λυπηρὸν εἰς τὸ περιστατικὸν τῶν παιδιῶν· ἐκθαμβος ὤλος εἰς τὰ ἀξιοπεριεργὰ λόγια ποῦ ἤκουσα, ἀφηρημένος δὲν παρατήρησα τὸν δρόμον τῶν παιδιῶν· ἀξίζε νὰ μάθω τοὺς γονεῖς τοῦ παιδιοῦ, νὰ γείνη ἐπιμέλεια τῆς ἀνατροφῆς του· ὅταν συνήλθα καὶ ἠθέλησα νὰ ἴδω, ποῦ τὰ παιδιὰ; ἄφρατα· ἐπεριφέρουν εἰς τὴν γειτονίαν, ἐκύτταζα θύρας, παράθυρα· ὅποιος μὲ ἐπαράτηρησε θὰ εἶπε βέβαια ὅτι εἶμαι κνηγὸς ἐργολαβίας· τί τὰ πολυλογῶ; ἂν κανένας τῶν ἀκρατῶν μου εἶδε τὰ παιδιὰ, τὰ ξαναεἶδα καὶ ἐγώ.

Κύριοι ἀκραταί, θὰ εἶχε ἀτέλειαν ἡ ὁμιλία μας ἂν ἀμελοῦσαμεν μίαν ἄλλην ἐρευνᾶ καὶ μελέτην ποίαν; τὸ ἔλεος, ἡ εὐεργεσία πρὸς τοὺς δυστυχεῖς εἶναι ὑποχρέωσις εἰς τὸν ἄνθρωπον δυνάμενον νὰ εὐεργετήσῃ ἢ ὄχι; νόμος πόλεως, νόμος κράτους, δὲν ἤκουσα, δὲν ἀνέγνωσα νὰ διατάτῃ τὴν εὐσπλαγγχίαν, νὰ τιμωρῇ τὴν ἀπραξίαν τῆς εὐεργεσίας· ἀλλὰ ἂν ὁ γραπτὸς νόμος σιωπῇ, δὲν ὁμιλοῦν τὰ αἰσθητά τῆς καρδίας καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος; κοινωνία ζώντων ὑπάρχει, δύναται νὰ σωθῇ χωρὶς τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, χωρὶς ἀγαθοεργήματα; εἰς ποῖον μέρος τῆς γῆς δὲν ἐπαινεῖται ὁ εὐσπλαγγχος; δὲν κατηγορεῖται ὁ ἄσπλαγγχος; Συνέδριον τοῦ ἀνθρώπινου γένους δὲν γνωρίζομεν νὰ συγκαλέσθῃ ποτὲ καὶ νὰ ἐθέσπισε τὴν λατρείαν τοῦ Ἰψίστου, τὸ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς, τὴν ἐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς εὐεργετὰς, τὴν εὐσπλαγγχίαν καὶ βοήθειαν πρὸς τοὺς ἀδυνατοὺς, ἀλλὰ δὲν εἶναι τάχα καθήκοντα ἐξ ὁμολογούμενα παντοῦ καὶ πάντοτε; δὲν ἀναφέρονται λοιπὸν εἰς γραπτὸν νόμον, ἀλλ' εἰς ἄγρα-

φον, σφραγισμένα μὲ πνευματικὰ γράμματα εἰς τὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἐπειδὴ νόμος δὲν ὑπάρχει χωρὶς νομοθέτην, ἄμετος νομοθέτης τοῦ ἀγράφου νόμου εἶναι ὁ κυρίαρχος Θεός, καὶ ὄργανον δημοσιότητος τὸ θεῖον δῶρον τοῦ λογικοῦ καὶ ἡ καρδία. Νὰ εἶπω, Κύριοι, μὲ τί φανερά φανερά ἀντιστοιχεῖ ὁ γραπτὸς νόμος καὶ ὁ ἄγραφος; ἀντιστοιχεῖ μὲ ἓνα παράγραφον τοῦ Εὐαγγελίου «ὁ νόμος διὰ Μωυσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» ὁ νόμος διὰ Μωυσέως, δηλαδή ἡ καρμανιόλα, «ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ» χάρις καὶ ἀλήθεια εἶναι ἡ εὐσπλαγγχία πρὸς τοὺς δυστυχεῖς.

Ὁ νόμος γραπτὸς καὶ ἄγραφος, ἂν γραπτὸς σύμφωνος ὅμως μὲ τὸν ἄγραφον τοῦ Θεοῦ, ὁ νόμος εἶναι πηγὴ ζωῆς, ἐνδοξότητος, μακαριότητος· θὰ ἀνοίξω ὅσον δύναμαι καλῆτερα τὸν στοχασμόν μου γνωρίζομεν χάριν λόγου ὅτι νόμοι τῆς ἠθικῆς ἐπιστήμης εἶναι φρόνησις, ἐγκράτεια, δικαιοσύνη, ἀνδρεία· ἡ φρόνησις ἄριστος ἐκτιμητῆς προσώπων καὶ πραγμάτων· ἡ ἐγκράτεια ἀποφυγὴ βλαβερῶν ἡδονῶν, ἡ δικαιοσύνη χειραγωγὸς τῆς ἐξουσίας καὶ εἰρήνης, ἡ ἀνδρεία εἶναι μεγαλοφυγία, ἀσθένεια εἰς τοὺς κινδύνους. Κύριοι ἀκραταί, εἶναι πιστευτὸν, πιθανόν, ὁ ὑπάκουος, ὁ τηρητῆς τῶν κληθῶν νόμων νὰ μετανοήσῃ ποτὲ νὰ μὴν εὐτυχῆσῃ; ἄς ὁμιλήσῃ ὁ ἐπιτάγιος τῶν τριακοσίων «κείμεθα ἐδῶ πειθόμενοι εἰς τοὺς νόμους» φιλόνομοι, ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ κόσμου, ἔγειναν ἀρχὴ σωτηρίας καὶ γέγονται τὰ αἰώνια εὐχαριστήρια τῶν φωτισμένων λαῶν τῆς οἰκουμένης. Περιδιαβάσατε μὲ τὸν νοῦν σας ταῖς ἱστορίας ἐθνῶν καὶ ἀνθρώπων, θὰ ἴδουμιν ὅτι ὅπου σεβασμὸς πρὸς τοὺς νόμους, ἐκεῖ ὁμόνοια, ἐπιστήμη, μεγαλεῖον ὅπου παρνομία, ἔθνη διεσθαρμένα, ἐκεῖ διχόνοια, ἀναρχία, μακρασμός, δυσφημία. Μοῦ ἔρχεται, Κύριοι, εἰς τὴν ἐνθύμησιν ἓνα τετραστίχο τῆς ἀρχαίας Ἀνθολογίας· εἶναι ἐπιγραφή εἰς μίαν ξηραμένη βρύσιν,

«Ἄλλοτε τὰ νερά μου ἔτρεχαν δροσερά, καθαρὰ, περίσσεια, ἀλλ' ἤλθαν φρονεῖς καὶ ἔλουσαν τὰ αἵματωμένα τοὺς χεῖρας, ἔφυγον τὰ νερά μου, καὶ φεύγωντας ἀποχαιρέτησαν ταῖς νόμφαις καὶ ταῖς χάριταις, ποῦ ἐχαίροντο εἰς ταῖς δροσιαῖς μου μεσημεριάτικα λουτρά.»

Ἄν μοιάζῃ, Κύριοι, ἡ ἀνάσθητη βρύσις νὰ ὀργίζεται εἰς τὴν ἀμαρτίαν, εἰς τὸ ἐγκλημα, νὰ στεφύῃ τὰ νερά της, μὲ ποῖαν ἀποστροφὴν θὰ μᾶς

κυττάζῃ ὁ μεγαλοδύναμος, πανόπτης, καρδιογνώστης, πόσον θὰ μᾶς στερεώῃ τὴν χάριν του ἂν παραβαίνομεν θεῖους καὶ ἀνθρώπινους νόμους; ποῖαν ἀπολογίαν θὰ δώσωμεν ἀνακρινόμενοι, ἐρωτώμενοι πέρα τοῦ τάφου, ἐρωτώμενοι ποῖαν χρεῖσιν ἐκάμαμεν τοῦ λογικοῦ μας, ποῖαν τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας μας;

Κύριοι ἀκραταί, εἶπαμεν ὅτι ὁ νόμος εἶναι ζωὴ δύναμη εἰς τὴν στιγμὴν μὲ τὴν πράξιν νὰ τὸ ἀποδείξωμεν ἂν οικοδομήσωμεν τὸ λεπροκομειον πιστοὶ εἰς τὸν νόμον τῆς ἀγάπης, δὲν θὰ δώσωμεν ζωὴν, θεραπείαν εἰς ἐλεεινὸς ἀσθενεῖς; ἀποδώσατέ μου δικαιοσύνην, ἂν ὁ λόγος μου σφραγίσθῃ τάχα καὶ εἰς ἄλλα ζητήματα, δὲν ἐγκαταλείπω τὰ σπῆλαια τῆς Εὐθείας, ὅπου μᾶς καλοῦν οἱ πόνοι θλιμμένων γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν.

Τὸν λόγον μου, Κύριοι, ποῦ ἀκούσατε τὸν ἀφιερῶν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ ἐλέους καὶ εἰς τὸν ἄλλον βωμὸν τοῦ ἀγνώστου, ὄχι πλέον Ἀγνώστου Θεοῦ, καὶ ἀκόμη τὸν ἀφιερῶν εἰς τὴν χάριν, ἡ ὁποία ἀνύψωσε τοὺς δύο βωμούς, τουτέστι εἰς καρδίαν Ἑλληνικὴν. Λάμπει καρδία Ἑλληνικὴ εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ ἀνωμένου δωρητοῦ τῶν τριάντα χιλιάδων δραχμῶν διὰ ὄφελος τοῦ λεπροκομείου· προχθεσινὸν γράμμα τοῦ Κυρίου Χαριλάου Τρικουπῆ μᾶς εἰδοποιεῖ ὅτι 4,400 λίραις στεργλίαις εὐρίσκονταί εἰς τὸ ἐμπορικὸν κατάστημα τοῦ ἀξιότιμου Μιχαὴλ Σπάρτακη, καὶ οἱ Κ.Ι. Θεοφιλῆς καὶ Νικόλαος Νάζος ἄς σύρουν συνάλλαγμα χάριν παραλαβῆς. Μνηστεύω, Κύριοι, καὶ Κυρίαῖς ἡ εὐσπλαγγχὴ δωρεὰ πόθεν ἐρχεται, δὲν μαρτυρῶ ὄνομα· πρέπει νὰ φυλάζωμεν σέβας εἰς τὴν μέσση τῆς σιωπῆς μεταξὺ τῆς εὐεργετρίας ψυχῆς καὶ τοῦ φιλοπάτριδος νέου Χαριλάου Τρικουπῆ. — Βλέπω ἐδῶ τῶρα παρόντας ἐπισήμους ἄνδρας, εὐγενεῖς Κυρίαῖς, ἠθέλησαν νὰ τιμῆσουν τὸ ἔθνον τῆς ὁμιλίας τῆς 2ῆς Μαρτίου· παρακαλοῦνται οἱ πλέον ἀρμόδιοι τῆς ὁμηγύρευος νὰ λάβουν τὴν ἀγαθὴν φροντίδα, νὰ ἐνεργήσουν ὥστε νὰ γείνη Βασιλικὸν διάταγμα, ἢ καὶ ψήφισμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως νὰ τακτοποιηθῇ καλῆτερα, ἐπισήμως νὰ ἐχη καὶ γλήγορον πέραν τὸ φιλόπαινον κατάστημα. Ἐγώ, πιστεύω, ἐξώφλησα τὸ χρέος μου ὡς ὁ τυμπανιστὴς ὁ ὁποῖος ὀλοένα προσκαλεῖ τοὺς νέους τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ἀξιώματιον τῆς ἐθνοφυλακῆς, εἰς τὰ γυμνάσια τῶν ἀρμάτων, ἐκρούσα καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν σκοπὸν μας χορδὴν, κάλεσμα ἐλέους, δὲν εἶμαι δι' ἀνώτερα. Μόλις γείνη τὸ ψήφισμα ἢ τὸ διάταγμα ἢ καλὴ προαίρεσις τῶν Ἑλλήνων ἄς συν-

δράμη... μὰ τὴν ἀλήθειαν οὐτε οἱ λεπροὶ, οὐτε ἐγὼ ὡς εἰσηγητὴς, οὐτε ὁ ἰατρὸς Δεκιγάλλας ἔχουμεν τὴν ἀπαίτησιν νὰ δώσῃ ὁ καθένας 30000 δρ. ὄχι βέβαια, πλὴν ἂν ὁ καθείς δὲν ἠμπορῇ νὰ δώσῃ, 30,000, ὅλοι ὁμοῦ πυκνωμένοι δίδομεν ἑκατομμύριον δραχμῶν, πῶς; θὰ κάμω, Κύριοι, μίαν πρότασιν καὶ ἂν σὰς ἀρέσῃ, δὲν γελάσετε, τὴν πάρτετε σοβαρὰ καὶ διαδοθῇ, τὸ ἔργον μας, ὁ πόθος μας ἐξοφλεῖται εὐκολὰ καὶ γλήγορα, ἀκούσετε ὁ πλῆθυσμός τοῦ Βασιλείου εἶναι ἐνάμισυ ἑκατομμύριον ψυχῶν εἶπέτε 200,000 οἰκογένειαι ἂν ἀποφασίσωμεν μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους, ὄχι τριήμερον, μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους νὰ νηστεύσωμεν, ἄφαγοι, καὶ τὸ νηστήσιμον προῖον νὰ στείλωμεν εἰς τὸν Κ. Ἰάκωβον Θεοφιλᾶν καὶ Νικόλαον Νάζον, νὰ νηστεύσουν καὶ αὐτοὶ, μὴ γευματίζουσι καὶ ἡμεῖς πενοῦμεν, καὶ τὸ φαγοπότι τῆς οἰκογενείας νὰ μὴ ξεχειλίξῃ τὴν δραχμὴν, νὰ ἦναι μιᾶς δραχμῆς, δὲν ἔχομεν εὐθὺς κεφάλαιον 200,000 δραχμῶν; τί ἄλλο θέλομεν; ἀρκεῖ. Κύριοι ἀκροαταί. νηστεύοντες μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους θὰ στήσωμεν μίαν μεγάλην εἰκόνα εὐσπλαγγχίας, τὴν μητέρα μὲ τὸ τέκνον τῆς χαρῆτε, ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἔχωμεν καὶ συνεργούς τῆς εἰκόνας, τοὺς ἔχομεν, τοὺς φιλοπάτριδας καὶ φιλελεθίμονας Ἐπτανησίους.

Τὸν λόγον, Κύριοι, ποῦ εἶπα θὰ τὸν δημοσιεύσω καὶ μὲ τὸν τύπον, καὶ θὰ τὸν δημοσιεύσω ὅπως τὸν ἀκούσετε δὲν θὰ τὸν διορθώσω μὲ τὴν καθαρεύουσαν καὶ ἐδῶ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ ζητήσω συγγνώμην ἀπὸ τὸ κοινὸν τῆς Ἑλλάδος, νὰ μὴν μὲ ἀποστραφῇ ἂν μετεχειρίζωμαι ὡς φανερόν τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν ὅπως, Κύριοι, τώρα τὴν γράφει, μοιάζει ὅτι ἀντιπολιτεύεται, κακὸ τόσον κυριαρχεῖ ἡ καθαρεύουσα, καὶ ἔθαψε σχεδὸν τὴν ἀπλὴν τί νὰ εἰπῶ πρὸς δικαιολόγημά μου; ἡ ἀπλὴ γλῶσσα εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ ἔτους 1821, αὐτὴν ὠμιλοῦσαμεν, μὲ ἐκαίνην ἔζητα, ἀνετράφηκα, ὑμνημα γλυκὸ δὲν ἀντιλέγω ὅτι ἀπὸ τὸν παλαιὸν κειρὸν τοῦ ἔτους 1821 ἡ γλῶσσα δὲν ἐπροόδευσε προμερὰ χάριν λόγου ἡ Βοστίτζα δὲν ὠνομάζετο Αἶγιον, ἂν πρόθυμος καταπάτης, βίγλα, μᾶς εἰδοποιῶσε τότε, ὅτι ὁ ἀρειμάνιος Κεχαγιας τοῦ Χουραϊτ πασᾶ διαβάζει ἀπὸ τὸ Αἶγιον, καὶ οὐκ ἐπείθετο, θὰ ἐλέγαμεν, τὸ Αἶγιον ἔχει τόξα καὶ σφενδάνας νὰ τὸν πολεμήσουσι ἡ Σύρα δὲν ἦτον ἀκόμη ἡ Σύρος ἡ, κοράσιον, Σύρος ἀγόριος, καὶ ἡ Σύρα εἶναι Ἑλληνικὸν ἀλλ' ἡ Σύρος βαρύτερο. Ἡ κακοκεφαλιά τῶν Σπετζίωτων

ἐμπόδιζε ἡ Σπέτζαις νὰ λέγωνται Τυπάρηνοι, ἔγεινε καὶ βασιλικὸν διάταγμα, ἀλλὰ οἱ δύο πρότεγοι τῶν περιφήμων Σπετζιωτῶν Χατζὴ Γιάννης Μέξης καὶ Χατζὴ Ἀνδρέας Ἀναργύρου καὶ ὁ ναύαρχος Ἀνδρουτζος δὲν τὸ ἔστερχαν ὅτι εἶναι Τυπάρηνοι, πιάνονται ἀπὸ ἄρματα εἶπαν, παίξει τρομπόνι, καὶ τὸ βασιλικὸν διάταγμα μὲ κρεμάμενα πτερὰ ἐπέταξε εἰς τὸν παμπάλαιον αἰῶνα τοῦ ὠγύγου καὶ τοῦ Δευκαλίωνος, καὶ οἱ Σπετζιωταὶ ἔμειναν Σπετζιωταὶ, καλὰ νὰ πάθουν! Κύριοι ἀκροαταί, οἱ Μενιδιάταις δὲν ἦταν ἀκόμη οἱ κλασικοὶ ἀθάνατοι Ἀχαρνεῖς, καὶ τὰ μύστικα δὲν ἦτον λιθουριδαίς καὶ ἄλλην περιπλέον συγγνώμην θὰ ζητήσω ἀπὸ τὸ κοινὸν τῆς Ἑλλάδος; γνήσιοι φίλοι μοῦ ἐπαρτήρησαν ὅτι κάμμιά φορὰ, φαίνεται, νυστάζοντας θαμποβλέπω τὸ ἄστρο τῆς ἀπλῆς, κάνω παρατιμοναίς, πέφτω εἰς τὰ νερά τῆς καθαρεύουσας, μὲ πέρνει τὸ κύμα.

Κύριοι ἀκροαταί, θὰ ἐξομολογηθῶ τὴν ἀμαρτίαν μου, εἶμαι μεταξὺ τόσον εὐνοϊκοῦ ἀκροατηρίου ἢ ἀπλῆ γλῶσσα μοῦ φαίνεται ὠραία, κάλλος, γλυκομίλητη, τρέμουν τὰ φύλλα τῆς καρδιάς ἀκούωντάς τιν' ἔ, Κύριοι; νὰ ὠμιλοῦσαμεν ὅλοι τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔτους 1821 ποῖα εὐτυχία! ἦτον ὁμόνοια, ἦτον ἀδελφότης δὲν λέγω ὅτι καὶ τότε δὲν ἦτον μαυράδια, ἀλλὰ τὰ ἔχει καὶ ὁ ἥλιος τὴν ἄν δὲν σφάλω πᾶς Ἕλληνα, κάθε πολίτης ἔχει θαρῶν καὶ τὴν γραμματικὴν τοῦ στρέψετε, Κύριοι, οἱ νέοι καὶ ἡ νέαις νὰ ἀκούσετε, οἱ γέροντες νὰ ἐνθυμηθῆτε, ποῖα γλῶσσα ἦτο τότε εἰς χρῆσιν, δέχεσθε νὰ σὰς εἰπῶ ὀλίγους στίχους εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ καιροῦ; εἶναι ἡ μετάφρασις μιᾶς ὠδῆς τοῦ Μπαύρων, ἀκροασθῆτε.

Ἡ καρδιά μου καιρὸς εἶναι ἀνερώτευτη νὰ ζῇ,
 Ἄφου ἔπαυσε ν' ἀνάψῃ σ' ἄλλαις φλόγα ἐρωτικῇ.
 Πλὴν καὶ ἂν ἔπαυσε ν' ἀνάψῃ σ' ἄλλαις φλόγα ἐρωτικῇ,
 Ἡ καρδιά μου πάντα θέλει μὲ τὸν ἔρωτα νὰ ζῇ.
 Μοῦ ἐμαράθησαν τὰ νεῖατα, πᾶνε τάνθη καὶ οἱ καρποὶ
 Τῆς ἀγάπης· τώρα τάφος, καὶ καῦμός μ' ἀκαρτερεῖ.
 Φλογεθὸλο νησί ὁμοιάζει τῶν στηθειῶν μου ἡ φωτιά,
 Φλέγεται καὶ δὲν φλογίζει, νεκρικὴ εἶναι περὰ
 Φόβος, ἐλπίδες, πόνοι, ζήλιας τὴν καρδιά μου δὲν κινεῖ
 Δὲν ἰσχύει μητ' ἡ ἀγάπη, στὸν ζυγὸν πλὴν μὲ κρατοῦν,
 Μακριὰ τώρα ἀπ' τὴν ψυχὴν μου, μακριὰ τέτοιοι στοχασμοὶ
 Εἰς τὸν τάφον τώρα ἢ δοξα τὸν ἀνδρείο ξεπροβοδαί,
 Καὶ τοῦ κλεῖ τὰ μάτια ἂν πέσῃ ὄμμα τῆς ἐλευθερίας,
 Τῆρα.. γύρωμας.. τουρέκι.. φλάμπουρο.. δοξα.. Ἑλλάς!
 Ο Σπαρτιάτης βαστασμένος στὴν ἀσπίδα ἕναν καιρὸ
 Πλεῖ ὀλιούσων δὲν ἦτον ἀπ' τὸν τσιρινὸ Γραικό.
 Ψυχὴ ζύπνησε, ψυχὴ μου! Τὴν Ἑλλάδα δὲν ζυπνῶ
 Ἐξυπνῶ εἶναι, νὰ ἡ Ἑλλάς μου! Ψυχὴ ζύπνη ἀπ' τὸν βυθὸ!

Τὴν ἀθάνατη στοχάσου τὴν οὐράνια πηγὴ
 Ποῦ ποτίζει τὸ κορμὶ σου, θὲν ἦλθεσ τρέχῃ ἐκεῖ.
 Πάθη ποῦ ξανανέοιον καταπάτα τα ψυχή,
 Ἀχρηστο διὰ μὲ τὸ γέλιο εἶν τοῦ κάλλους καὶ ἡ ὀργή.
 Ἄν θρηγῆς χαμένα νεῖατα γιατί θέλεις πλεῖ ὅ νὰ ζῆς;
 Τῆς τιμῆς ἐδῶ νὰ ὁ τόπος! τρέξε αὐτοῦ νὰ σταυθῆς,
 Δὲν σοῦ μένει παρὰ νὰ εὐρῆς, ὅτι ἐγύρευες παντοῦ,
 Καὶ νὰ τὸ εὐρῆς δὲν μποροῦσε, μνήμα ἀνδρὸς πολεμικοῦ.
 Βρίσκοντας τὸ κορμὶ γύρω πᾶσ' τὴν θέσιν ποῦ ποθεῖς,
 Πολεμῶντας διὰ τὴν δοξάν πέσε ἐκεῖ ν' ἀναπαυθῆς.

Σὰς ἄρσεσ, κύριοι, ἡ ὠδὴ τοῦ Μπαύρων; ἄς ἀποδώσωμεν εὐχαριστήρια εἰς τὸν μεταφραστὴν, ἐδῶ παρόντα κύριον Σπυριδῶνα Τρικούπην. (1)

Μὲ σέρνει, κύριοι, ὁ κατήφορος τῆς φιλικῆς σὰς γνώμης, τὸ φιλήκοον, ἀφήσετε λοιπὸν νὰ σὰς εἰπῶ καὶ ὀλίγους στίχους τοῦ μακκρίτου Σολωμοῦ εἶναι μάλιστα στίχοι πρὸς τιμὴν τοῦ Μπαύρων, στιχοῦργεῖ, ἱστοριογράφει ὁ ποιητὴς, πῶς ἦταν ὁ ἐξοχος τῶν φιλελλήνων ἐκίνησε νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ ἑλληνικὰ χῶματα, τὰ στρατεύματα, οἱ πολίταις ἀνοιξάν ταῖς σημαίας των, σήκωσαν τὰ στέφανα τῆς ἡρωικῆς δόξης, στόλισμα τῆς κεφαλῆς των, καὶ τὸν προσκαλοῦσαν καθένας ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν λάβῃ.

Ποῦ θ' ἄ παρ; Βουὸν καὶ λόγγοι
 Καὶ λαγκάδια αἰλογοῦν.
 Ποῦ θ' ἄ παρ; — Σ τὸ Μετολόγγι,
 Καὶ ἄλλοι ἄ μὴ ζηλοφθονοῦν.

Τέτοιο χῶμα. ἀπ' τὴν ἡμέρα
 Τῆ μεγάλης τοῦ Χριστοῦ. (2)
 Ποῦ εἶχε φέρεῖ ἀπ' τὸν αἰθέρα
 Τιμὴ ἑμᾶ; καὶ δοξὰ Αὐτοῦ,

Εἰν' ἰερὸ προσκυνητάρι,
 Καὶ δὲ θέλει πατηθῇ
 Ἀπὸ βάρβαρο ποῦδρι,
 Πάρεξ ὅταν χαλασθῇ.

Δὲν ἦταν τὴν μέρα τούτη
 Μοσχολίθνα, ψαλμῆ.
 Νὰ, μολύβια, νὰ, μπαροῦτι,
 Καὶ σπαθῶν λαμποκοπή.

Σ τὸν ἀέρα ἀνακατόνεται
 Οἱ σπιθόβολοι καπνοὶ.
 Καὶ ἀπὸ 'πάνου φανερόνεται
 Ἰστικοὶ θεῖοι πολεμικοί.

Καὶ εἶναι αὐτοὶ, ποῦ πολεμῶντας

(1) Ἡξέρομεν ὅτι ὁ Κ. Τρικούπης ἐπιθεώρησε τὴν ὠδὴν ταύτην, καὶ ἐλπίζομεν θὰ εὐαρεστηθῇ διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν περιέργειαν τῶν φιλομουσῶν.
 (2) Ἐνωσῇ τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 1822.

Ἐσκεπάσανε τὴ γῆ,
 Ἰάνου εἰς τ' ἄρματα βροντοῦντας
 Μὲ τὸ ἐλεύθερο κορμῆ.

Κ' ἐκεῖ πᾶνου ἔλαβαν πλῆθια
 Ἀγκυλιάσματα φιλιὰ
 Ὅσα ἔλαβαν εἰς τὰ στήθια
 Βόλια τούραικα, σπαθιά.

Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ πολεμάργοι
 Περικλόνουσε πυκνοὶ
 Τὴν ψυχὴ τοῦ Πατριάρχη,
 Ποῦ τὸν πολεμο εὐλογεῖ.

Καὶ τρεῖζονται, καὶ γέροντες,
 Καὶ εἰς τὸ πρόσωπο Ἰλαροῦ,
 Χερσπλόνουσε καὶ πέρνουσι
 Ἀπὸ τὴν σπιθοβολή.

Κύριοι ἀκροαταί, ἄλλοι κειροί, ἄλλη τροπὴ συμβάντων καὶ πραγμάτων ὁ πατριάρχης σήμερον οὐρανόθεν θὰ μᾶς εὐλογήσῃ, ἂν κατορθώσωμεν νὰ οἰκοδομήσωμεν τὸ κατὰστημα, θέμα τῆς φρεσινῆς ὀμιλίης μας.

ΣΗΜ. Ὑπάρχουσι καταθεθειμένοι ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος ἐντόκιος δραχ. 14,936,87, ὅπῃ ἀνεγέρσεως Ἀετοκομείου ἐν Ἑλλάδι προερχόμενα ἀπὸ τὰς ἀκολουθοῦσας συνδρομαί. Π. Παπαβήγγεπουλος δρ. 25 Γ. Π. Σκουζῆς 5,80 Χ. Χριστόπουλος 6 Σ. Αεονταράκης 5,80 Α. Δενοουχῆ 22,40 Ι. Μεσηνέλης 40 Χ. Ν. Φιλαδέλφεις δι' ἀνώνομον Κυρίαν 100, διὰ τὸν υἱόν τῆς 20, 5 αὐτὸς διὰ τὸν Κύριον Π. Θεολόγου 100, Α. Καστόρης ἐκ Βενετίας 25, Γ. Καρατζᾶς 6 ἀπὸ πώλησιν φυλλαδίων Τερτσέτου παρὰ Κ. Γ. Μαντζαβίνου 33,95 Ἰάκωβος Ῥάλλης διὰ τοῦ Κ. Χιανᾶ 500. Εἰσαπράχθησαν ἐν τῷ Βαρβακείῳ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ λόγου τοῦ Κ. Γ. Τερτσέτη 362,03 Ὁ Κ. Ν. Ν. 50, Αἰκατερίνη Γ. Καρατζᾶ 20 Λύκειον Βάφα 10, Ι. Κοκκίνης 10 Ν. Τσόλας 56,25 Σ. Πήλλημας ἐκ τῆς συνδρομῆς τῶν ἐν Μαντσεστέρ ὁμογενῶν εἰσαπράχθησθε διὰ τοῦ Κ. Ν. Μανιάκη 2843,45 Ἰω. Γ. Κουνητρόπουλος ἀπὸ πώλησιν φυλλαδίων Τερτσέτου 47 ὁ ἴδιος Κ. Κροντ. προσέφερε 83 Σ. Μαυρογιάννης διὰ τοῦ Κ. Δουροῦτη 5,600, Οἱ ἐν Λονδίῳ ὁμογενεῖς διὰ τοῦ ἴδιου 3,798,26 Α. Κλάδος διὰ Βασιλικὴν Χ. Ἀντωνοπούλου 25 Στέρ. Δ. Ἀγέλαστον 25 Ἀνώνομον 2, Ἀλέξανδρος Μουρούζης 288,20 Τῆ 29 Μαρτίου 1863 προσέφερεν ἡ Κυρία Χριστήνη Ν. Οἰκονομίδου 25. Τόκοι δεδουλευμένοι 1,487,03.

ΠΛΟΥΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΣΑΜΟΝ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'. Μάρτιος 1861.

ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ από πολλού χρόνου ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ, μεγάλως φημιζομένη ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τε τὸ εὐφορὸν τῆς γῆς καὶ τὰ θαυμαστά αὐτῆς ἔργα, ἐνόμισα καλὸν περιηγήσασθαι αὐτὴν λεπτομερῶς, καὶ ἀκριβῶς διερευνήσας νὰ καταγράψω πρὸς γινώσιν σου, ἀναγνώστα, τὰ περὶ αὐτῆς. Οὐδόλως φρονῶ νὰ σὲ τέρψω ἐξαιρῶν τὰ ταπεινά καὶ μικρά, πρῶτον, διότι κανόνα ἔχω εἰς τὰ εὐτελῆ μου ἔργα νὰ ἐξιστορῶ τὴν ἀλήθειαν ἀπλῆν καὶ ἀκαλλώπιστον, καὶ δεύτερον νὰ διδάσκω ἀντὶ νὰ διαφθείρω. Ἄλλοις δέδοται τοῦτο, ἐμὲ ἐμποδίζει καὶ τὸ ἐπάγγελμα, ὅπερ μετέρχομαι ἀπὸ τοσοῦτων ἤδη ἐτών, καὶ ὁ χαρακτήρ μου, ὅστις ἐν συνόλῳ ἐμπεριέχεται εἰς τοῦτο, «ἐὰν δὲν δύνασαι νὰ ὠφελῆς, δὲν πρέπει νὰ βλάπτῃς». Τοῦτο δὲ δύναται εἰς τὸν περιηγητὴν νὰ μεταβληθῆ ἐπιτυχῶς εἰς τὸ ἐξῆς, «ἐὰν ἀδυνατῆς νὰ ἐξακριβώσῃς τὴν ἀλήθειαν, μὴ ψεύδου.» Καὶ τρώντι ἡ ἐξακριβώσις τῆς ἀληθείας, προϊόντος τοῦ χρόνου, δύναται νὰ γείνη, ἀλλὰ τὸ ψεῦδος περιηγητοῦ, ἢ ιστορικοῦ, ἢ ἐπιστήμονος μετέστρεψε πολλάκις τὰς γνώσεις τῶν ἐπιγενομένων, κατεσθάνισε κεφαλὰς καὶ χρόνον κατηνάλωσε πολλῶν. Ἡ φιλοσοφία τοῦ λαοῦ λέγει, ὅτι ὅσῳ εὐκόλον νὰ βίβῃ τις λίθον εἰς φρέαρ, τοσοῦτῳ δύσκολον νὰ ἐκβάλῃ αὐτόν.

Ὅπόσον δὲν ἐλαττοῦται τῆς ἀξίας αὐτοῦ ὁ ἱερὸς πατὴρ Λύγουστινος ἐξιστορῶν (37 λόγῳ) ὅτι εἶδεν ἀνθρώπους ἀκεράλους, μονοφθαλμοὺς καὶ μονόποδας; Ὅπόσον δὲν ἀπατᾶται διηγούμενος, ὅτι ἑκατὸν πόλεις ἐν Λιβύῃ κατεχώσθησαν καὶ κατεστράφησαν ὑπὸ σεισμοῦ; Ὅπόσοι πάλιν μῦθοι δὲν κατεγράφησαν ὑπὸ τῶν πρώτων τὴν Ἀμερικὴν καὶ Ἀσίαν περιηγηθέντων; Πόσοι λαοὶ δὲν κατεσοφαντήθησαν ὑπὸ περιηγητῶν ἀναξίων πρὸς τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν τῆς περιηγήσεως ἔργον; Ἡ πατρίς ἡμῶν δὲν ἤκουσε χθὲς ἐτι σοκοφαντίας καὶ χλευασμοῦς οὐδόλως αὐτῇ ἀνηκόντας;

Ὅποια πραγματικῶς παραγνώρισε τοῦ εὐγενοῦς τούτου τῆς περιηγήσεως ἔργον! Αὕτη κατέστη σήμερον καὶ ἐν ἡμῖν συνώνυμος τῆς ποιήσεως καὶ μυθιστοριογραφίας, οὐδὲ γίνεται κατὰ

τούς κανόνας, οὗς ἐνὶ μόνον στίχῳ ὁ ποιητὴς περιέλαβε διηγούμενος τὰ παθήματα τοῦ Ὀδυσσεύς, «πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἶδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω.» (Ὀδυσ. α. 3.)

Ἀλλ' ἐάσωμεν τὰς γενικότητας, ἵνα ἐν προοίμῳ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς περιηγήσεως.

Αἱ τῶν περιηγήσεων συγγραφαὶ κινδυνεύουσι νὰ ἦνε τὸ εὐγενέστερον ἀνεπτυγμένου νοῦς προῆν, καὶ ἡ κρηπίς ἢ βᾶσις, οὕτως εἶπεν, πασῶν τῶν ἐπιστημῶν διότι ἄνευ ταύτης γινόμενης ὡς δεῖ, καὶ ὡς ὑποδειχόμεν εὐθύς ὑστερον, οὔτε ἱστορία, οὔτε γεωγραφία, οὐδ' ἄλλη ἐπιστήμη ἢ τέχνη δύναται νὰ προαχθῆ καὶ βελτιωθῆ. Πλὴν δὲ τῶν ὠφελειῶν αὐτῶν ἱκανοποιεῖ καὶ τὴν περιέργειαν, ἣτις φύσει παντὶ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει, φερομένη πάντοτε εἰς τὴν εὐκόλον κατανόησιν καὶ γινώσιν τῶν ἄλλων κοινωνιῶν, παρέχει τέρψιν, καὶ τυγχάνει οὖσα μήτηρ τῆς πολυπειρίας, τῆς διακρινούσης τὸν ἀληθῶς πεπαιδευμένον ἄνδρα.

Ἀλλ' ἵνα καταδείξωμεν ταῦτα, ἀνάγκη πρῶτον νὰ δρίσωμεν τί καθ' ἡμᾶς δύναται νὰ ἦναι ἡ περιήγησις. Ἡ περιήγησις εἶνε ἡ ζῶσα καὶ ἐμφυγὸς εἰκὼν τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας καὶ ἀρχαιολογίας, καὶ ἀκριβῆς ἐκθεσις τῶν ἠθῶν, ἐθίμων, τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως ὡς πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας λαοῦ τινος ἢ κοινωνίας.

Λέγω ζῶσα εἰκὼν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας, διότι ἐκάστη πόλις, ἐκάστη κοινωνία ἔχει τὴν ἱστορίαν τῆς, ἣτις περιλαμβάνει τὴν καταγωγὴν, τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς, τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς καὶ τὰς πολεμικὰς περιπετείας, καὶ ταῦτα ὁ περιοδευτὴς μανθάνει ἐπιτοπιῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων, οἵτινες καὶ τὴν περᾶσιν ἔχουσι, καὶ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν διεδραματίσθησαν τὰ ἱστορικὰ συμβάντα. Λέγω τῆς γεωγραφίας, διότι οὐδεὶς ἄλλος παρὰ ὁ ἐπιτοπιῶς ἐξετάζων καὶ βλέπων δύναται νὰ περιγράψῃ καλῶς καὶ ἀκριβῶς τὴν φύσιν τόπου τινος, τὰ ὄρη αὐτοῦ, τὰς λίμνας, τὰς πόλεις καὶ πᾶν ὅ,τι διδάσκει ἡ γεωγραφία. «Ἡ ἀτέλεια τῆς γενικῆς πολιτικογραφίας, λέγει ὁ γεωγράφος Βάλβης, (Εἰσαγωγ. εἰς τὴν Γεωγρ. ἴ.) εἶνε φυσικὴ συνέπεια τῶν ὀλίγων εἰδικῶν συγγραμμάτων, τὰ ὅποια ἐδημοσιεύθησαν ἕως τώρα, καὶ τῆς ὀλίγης κριτικῆς, παρεκτός ὀλιγωτάτων εἰς τὴν σύνταξιν τῶν συγγραμμάτων τούτων. Εἶνε κενὸς νὰ ἀναδεχθῶσι τὸν νόμον δικαστικῆς κρίσεως οἱ ἐνασχολούμενοι εἰς τὴν ἀξιολογὴν ταύτην ἐπιστήμην. Ἡ ἀπλουσιότης μεθόδου εἶνε νὰ ἀφιερῶσιν εἰς μονογραφίας, εἰς μερικῶτα-

τας εἶναι γνωστὸν πᾶσας προόδους ἕκαμαν αἰφυσικαὶ ἐπιστήμαι, ἀφοῦ οἱ φυσιολόγοι ἐπῆραν τὸν δρόμον τοῦτον.»

Ἢ πόσῃ τῇ ὄντι ἀξίαν δὲν ἔχει ὁ ἱστορικὸς ἕκείνος, ὅστις διὰ τῶν ὀφθαλμῶν του βλέπει τὰ ὅποια ἱστορεῖ! Ὁ Ἡρόδοτος ἐπὶ παραδείγματι γράφει περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας ἐν Σάμῳ «... καὶ νηὸς μέγιστος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,» πόσον δὲν καθίσταται πιστευτός! Διόπερ ἡμεῖς ὀρώντες ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, γράφει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, (Βιβλ. ἡ. ἐν προοίμ. 41,5) χρησιμωτάτην μὲν οὖσαν, πολλοῦ δὲ πόνου καὶ χρόνου προσδεομένην, τριάκοντα μὲν ἔτη περὶ αὐτὴν ἐπραγματεύθημεν, μετὰ δὲ πολλῆς κακοπαθείας καὶ κινδύνων ἐπήλθομεν πολλὴν τῆς τε Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἵνα τῶν ἀνεγκλιωτάτων καὶ πλείστων μερῶν αὐτόπται γενηθῶμεν. Πολλοὶ γὰρ παρὰ τὰς ἀγνοίας τῶν τόπων διήμαρτον, οὐχ οἱ τυχόντες μόνον τῶν συγγραφέων, ἀλλὰ τινες καὶ τῶν τῇ δόξῃ πρωτευόντων.»

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀρχαιολογίαν ὁ περιοδευτὴς ἔχει μεγάλην τὴν ἀποστολὴν, καὶ ἱερὰν ἂν οὗτος τυγχάνῃ Ἕλλην. Ἐχει μεγάλην τὴν ἀποστολὴν, διότι ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ ἀρχαιότης ἔχουσα περὶ τὰς εὐθετωτέρας ἐξυψώθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ νὰ ἐφεύρη καὶ προεβιάσῃ τέχνας τινὰς καὶ ἐπιστήμας εἰς περιωπὴν ὑψηλὴν καὶ θαυμάσιον. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ὀφείλομεν μετ' ἐπιμονῆς καὶ ζήλου ἀκαμάτου νὰ ἐξετάζωμεν τὴν ἀμίμητον ἐκείνων τελειότητα, ἵνα ποτε δυνηθῶμεν νὰ τὴν φθάσωμεν. ἱερὰν δὲ ἂν τυγχάνῃ ὁ περιοδευτὴς Ἕλλην, διότι οὐδὲν ἔθνος μᾶλλον τοῦ Ἕλληνικοῦ ἐξυψώθη εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἐφθασεν εἰς τὸν κολοσσὸν καὶ τὴν ἀκμὴν ἀμμήτων τεχνουργημάτων. Ἐκτός δὲ τῆς ὠφελείας τῆς δυναμένης νὰ προσγενθῆ ἡμῖν ἐκ τῆς μελέτης τοιούτων ἔργων, ἔχομεν καὶ χρέος ἀπαραίτητον νὰ τὰ σπουδάζωμεν ὡς ἔργα τῶν προγόνων ἡμῶν ἀθάνατα καὶ ἔνδοξα, καὶ ὡς ὀφείλοντες εἰς αὐτὰ τὸ ὅποσον φέρομεν ὄνομα καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Ὡς πρὸς τὴν ἐξιστορήσιν δὲ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τόπου τινὸς ὁ περιοδευτὴς ἔχει ἀνάγκην μεγάλης προσοχῆς, διότι ἔχει νὰ ὑπερβῆ σκοπέλους δεινοῦς καὶ ὑφάλους ἐπικινδύνους. Δὲν ἐνοῶ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναζητῆ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐκφράζῃται οὕτως, ὥστε νὰ φαίνεται συμβουλεύων μᾶλλον ἢ μεμψόμενος. Ὁ Ὀμηρος, ἵνα ἀηλώσῃ τὴν ἀγριότητα καὶ θηριωδίαν τῶν Κυ-

κλώπων, ἐπιφέρει, ὅτι οὔτε ἀγορὰ παρ' αὐτοῖς, οὔτε νόμοι ὑπῆρχον. Οὐδὲν ἔθνος εἶνε ἄνευ ἐλλείψεων καὶ ἐλαττωμάτων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, διότι ἡ τελειότης καὶ ἡ πλήρης ἠθικοποίησις δὲν εἶνε ἔργον ἀνθρώπινον· αὕτη ὑπάρχει εἰς κεφαλὰς φιλοσόφων μόνον, οἵτινες πολλάκις τὴν διδάσκουσι χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ τὴν πραγματοποιήσιν. Ἀλλὰ τὸ ἔθνος ἡμῶν πλείω τούτων τῶν ἐλαττωμάτων ἔχει, διότι ἐγκατεβίωσεν εἰς ἤθη καὶ ἔθιμα διεφθαρμένα καὶ δουρικὰ, οἷα τὰ τῶν κρατησάντων ἡμῶν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Τὰ ἐλαττώματα δὲ ταῦτα δυστυχῶς πλεονάζουσιν ἐν τοῖς Ἕλλησιν, οἷς ἡ ἐλευθερία δὲν ἀπεδόθη ἐτι. Πρέπει ὅμως νὰ διακρίνωμεν τὸν Ἕλληνα, ἀλλὰ τυραννούμενον τοῦτον λαὸν ἀπὸ τῶν ὁμογενῶν αὐτῶν ἀρχόντων, οἵτινες μιμούμενοι τοὺς κατακτητὰς ἡμῶν ζητοῦσι νὰ ἄρχωσιν ἐπὶ τῆς δουλείας τῶν ἀδελφῶν των. Οὗτοι τὰ πάντα πράττουσι θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα, ἵνα δεσπόζωσιν ἐκείνων, οὗς μία πατρίς, ἐν ὄνομα, ἐν θρησκευμα συγγείει. Ἐρπουσιν, ὡς τὰ κυνάρια, ἐνώπιον καὶ τοῦ μᾶλλον διεφθαρμένου καὶ ἀσημάντου Τούρκου, προδίδουσι, καὶ τὰ πάντα κατεργάζονται, ἵνα ἴστανται ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῶν ὁμογενῶν. Τοιοῦτοι δὲ εἰσὶν οἱ ἀριστοκράται πάσης Ἕλληνικῆς κοινότητος ἐν Τουρκίᾳ, κοινῶς κοντζαπάσιδες καλούμενοι. Οὗτοι δὲ οἱ τύραννοι (οὗτοι πρέπει νὰ ὀνομασθῶσιν) πρέπει νὰ διακρίνωνται πάντοτε τῶν ἄλλων τῶν τυραννουμένων ὁμογενῶν, διότι εἶνε ἀδικιώτατον νὰ διασύρῃ τις καὶ δυσφημῆ λαὸν ὀλόκληρον εἰς τὰ πρόσωπα τῶν διεφθαρμένων αὐτοῦ ἀρχόντων. Ἄς μὴ λησμονήσῃ δὲ ὁ ἐλεύθερος Ἕλλην περιοδευτὴς, ὅτι τὰ διεφθαρμένα καὶ δουρικὰ ταῦτα ἤθη εἶχομεν μέχρι τῆς χθὲς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ καθέδρᾳ, καὶ ὅτι τούτων ἕνεκα δὲν προήχθημεν ὅσον εἶδε καὶ ἠλπίζετο· ὅτι ὁ Θεὸς ἀφαιρῆ τὸ ἡμισυ τῆς ἀρετῆς παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ὅν κακὴ μοῖρα κατέχει δούλον· «ἡμισυ γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποκίνοται εὐρύοπα Ζεὺς ἀνέρος εὐτ' ἂν μιν κατὰ δούλιον ἤμαρ ἔλθῃ.» (Ὀδυσσ. β. 522—24.)

Ὁ δυστυχὴς οὗτος καὶ πολυπαθὴς δούλος λαός, καὶ τοι βασανίζεται ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ τοι καταπίεζεται ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν ἀρχόντων, διασώζει κατ' ἀλήθειαν τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο τῆς ἐλευθερίας αἶσθημα, τὸ διακρίνον ἡμᾶς παντός ἄλλου λαοῦ, καὶ διατηρεῖ ἀνεκτιμήτους ἀρετὰς. Ἐν τῇ τυραννίᾳ ἔχει νὰ παρηγορῆται, ὅτι διδάσκεται τὴν γλώσσάν του καὶ τὴν δόξαν τῶν ἀρχαίων

προγόνων καὶ διατηρεῖ τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων. Μισθοδοτεῖ διδασκάλους καὶ φέρεται πρὸς αὐτοὺς λίαν περιποιητικῶς, ἀποδίδει αὐτοῖς σέβας ἀπερίοριστον καὶ δεικνύει λύπην διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν του. Ἄν δὲ οἱ διδάσκαλοι ὑποφέρουσι μεγάλως ἐν Τουρκίᾳ, ἀποδοτέον τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, οἵτινες, ὁμολογῶ καὶ διαβεβαίω, οὐδεμίαν κισθάνονται εὐχαρίστησιν εἰς τὴν γενικὴν τοῦ λαοῦ ἀνάπτυξιν.

Ὁμολογῶμεν ὅμως, ὅτι περιοδεύεται φιλοξενούμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐπισκεπτομένης χώρας καὶ ἐξ ἐκείνων ἀρνούμενοι τὰς πληροφορίας, ἠλλαζαν τὴν φύσιν τοῦ ζητήματος, διότι ἀστοχάστως καὶ ἀναιτίως κατασκευοφάντησαν τὸν λαὸν ἀντὶ τὰ στρέψουσι τὰ βέλη αὐτῶν κατὰ τῶν διοικούντων. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι οὐδόλως ἀνήκουμεν εἰς τὴν τοιαύτην τάξιν, διότι διαμένοντες τριετίαν ἤδη ἐν Σάμῳ, ἠδυνήθημεν νὰ πεισθῶμεν, ὅτι οἱ ἄρχοντες πάντοτε εἰσιν ἐπίψογοι, καὶ ἡ διαφθορὰ καὶ ἐξαχρείωσις παρ' αὐτῶν μεταχετεύεται καὶ εἰς τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ. Ἐν τῇ Τουρκίᾳ, ὅπου τὰ πάντα, καὶ τιμὴ καὶ δόξα καὶ πλοῦτος εἰσιν ἐφήμερα, δὲν ὑπάρχει οὐδὲ χαρακτήρ, οὐδὲ πατριωτισμὸς ἐν τοῖς ἄρχουσιν. Ἐπιδιώκοντες παντὶ σθένει τὸ ὑλικὸν συμφέρον ἀγωνίζονται διὰ τῆς διαίρεσως καὶ συγκρούσεως ἀντιπάλων φατριῶν νὰ ἄρχωσι καὶ μονιμοποιῶσιν ἢ κέκτηνται. Ἄν δὲ οὕτω πως καὶ παρὰ τῷ λαῷ ὑπάρχουσιν ἐλαττώματα καὶ ἤθη κατακριτέα, εἰσὶ κατὰ μίμησιν τῶν κρατούντων, τοὺς ὁποῖους θέλουσι μὲν, δὲν δύνανται ὅμως καὶ δημοσίᾳ νὰ ἐπικρίνωσιν. Τί πταίει δὲ διὰ τοῦτο ὁ λαὸς, ὁ ἄνευ φωνῆς, ὁ ἄνευ δυνάμεως, ὁ δούλος τέλος λαὸς; Κατ' ἐμὴν ἰδέαν ἐπικεκυρωμένην καὶ διὰ τῆς ἀσφαλεστάτης πείρας, διὰ τὴν γνῶσιν τῆς λαοῦν τινα καὶ κρίνῃ ὡς δεῖ περὶ αὐτοῦ, πρέπει νὰ τὸν ἴδῃ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ του. Ὁ λαὸς ὁ μὴ γνοὺς ὅποιον ἀνεκτίμητον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ ἐλευθερία, στερεῖται τοῦ κανόνος τῆς ἐκτιμῆσεως καὶ τῆς δικαίας στάθμης ἐν τῷ διακρίνειν τὸ καλὸν τοῦ κακοῦ. Οἱ ἄσικανοὶ καὶ πάντες οἱ τυραννόμενοι ἀρχαῖοι λαοὶ οὐδέποτε διέλαμψαν ἐπὶ ἀρεταῖς καὶ προτερήμασιν. Ἡ δουλεία καταβάλλει τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, δεσμεύει τὴν θέλησιν, καταπνίγει πᾶν αἴσθημα, περσιφίγγει χεῖρας καὶ πόδας δι' ἀλύσεων καὶ φιμοῖ τὸ στόμα. Ὁ δούλος λαὸς εἶνε ἄξιος εὐσπλαγχνίας μᾶλλον ἢ κατακρίσεως. Οὐχ ἤγτων κατακριτέος δὲν πρέπει νὰ ᾔηται καὶ ὁ λαὸς ἐκεῖνος,

ὅστις ἀριθμεῖ ὀλίγους ἐνιαυτοὺς ζωῆς ἐλευθέρου, διότι δὲν εἶνε δυνατὸν τοσούτω ταχέως νὰ ἐξαλείψῃ ἐλαττώματα διὰ τὸ πολὺ τοῦ χρόνου ἐσφρήσαντα ἐκ τῆς κρατούσης μάλιστα φυλῆς, καὶ παραδεχθῆ τὰ κατὰ τῶν ἄλλων, ἢ ἀνακαλέσῃ τὰ τίμια τῶν προγόνων του. Μόνῃ ἡ ἐλευθερία ἀναπτύσσει τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ, ἡ δὲ δουλεία οὐδέποτε δίδει δυνάμιν οὐδὲ θέλησιν εἰς τὸ νὰ σκεφθῆ τὰ μέσα τῆς ἀναπτύξεώς του καὶ προαγωγῆς. Ὁ δούλος φροντίζει μόνον περὶ τῆς ἀτομικῆς του ἀσφαλείας καὶ παραλείπει πᾶσαν ἐνδειξίν ἐπιθυμίας πρὸς βελτίωσιν. Ἐν μόνῃ τῇ ἐλευθερίᾳ του ὁ λαὸς ζητεῖ τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἀνάπτυξιν. Ἐλευθερία καὶ παιδεία, παιδεία καὶ ἐλευθερία, εἰσὶν ἐξαρτώμενα καὶ ἀλληλένδετα τὰ ἐν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τοῦ ἑτέρου, καὶ τόσον, ὥστε διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἐλευθερίας λαοῦ τινος, πρέπει νὰ τὸν κρίνῃ ἐκ τῆς προόδου, ἣν ἔχει ποιήσει πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παραξενευθῶμεν, ἐὰν εὕρωμεν καὶ τὸν δούλον τοῦτον λαὸν τῆς δούλης Ἑλλάδος φρονημάτιαν καὶ πλήρη οἰήσεως. Οὐκ εἰσὶν ὅμως κατακριτέοι, διότι δὲν ἐγνώρισαν ἔτι τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ ὑπέρλαμπρον, τὸ ὁποῖον ἐκ μόνῃς τῆς γνῶσεως τῆς ἀληθείας πηγάζει, καὶ τὸ ὁποῖον ἀπορρέει ἐκ τῆς παιδείας. Εἶνε ἄγνωστον ἔτι αὐτοῖς τὸ φῶς τῆς ψυχῆς, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἡ παιδεία εἶνε τὸ φῶς τῆς ψυχῆς, ὡς ὁ ἥλιος τῶν σωμάτων ὁ μὴ φωτισθεὶς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, φέρει πῆρῶσιν μεῖζω τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, καὶ ὡς λέγει ὁ Φενελὼν, διέρχεται τὸν βίον αὐτοῦ ἐν βαθυτάτῃ νυκτὶ, ὡς οἱ λαοὶ, ἐν οἷς ὁ ἥλιος δὲν φωτίζει ἐπὶ πολλοὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ μῆνας. Πιστεύει, ὅτι εἶνε σοφὸς, ἐνῶ εἶναι μωρὸς, πιστεύει, ὅτι τὰ πάντα βλέπει, ἐνῶ δὲν βλέπει τίποτε, ἀποθνήσκει χωρὶς νὰ ἴδῃ ποτὲ τίποτε.

Καὶ ὅμως παρὰ ταῦτα τὰ ἤθη τῶν Ἑλλήνων εἰσὶ πολλῶ χρηστότερα καὶ ἀπλούστερα πολλῶν ἄλλων αἰῶνας ἀριθμούντων ζωῆς ἐλευθέρου ἐθνῶν. Τὸν ἐλληνικὸν λαὸν διακρίνει ἐν καιροῖς ἔτι δουλείας τὸ ἐθνικὸν τῆς ἐλευθερίας πνεῦμα, τὸ τῆς φιλοπατρικῆς μέχρις αὐταπαρνήσεως μάλιστα, τῆς φιλαδελφίας καὶ τοῦ ἀπλουστάτου περὶ τὴν συναναστροφὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν τρόπον, τοιαούτου, ὡς περιγράφεται ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ποιήμασι καὶ τῆς φιλοξενίας, ἣτις οὐδαμοῦ εἰς τοιοῦτον εὐρίσκειται βαθμόν. Ἐν τῇ οἰκογενεῖα δύναι-

ται νὰ βλέπῃ τις τὴν πίστιν περὶ τὸν γάμον, τὸν ἄνδρα ἠγούμενον τῆς γυναικὸς, ἣτις ἀληθῶς εἶναι ἡ πιστὴ τοῦ οἴκου δέσποινα καὶ συμβοηθὸς εἰς τὴν οικονομίαν ἀρίστη καὶ γεγυμνασμένη.

Δὲν εἶνε λοιπὸν, Ἄβουτ, ἄλλο ἢ συκοφαντεῖαι, ὅσα ἐξήμεσας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν ἀνηρεύνῃς κάλλιον δὲν ἤθελες γράψαι, ὅτι ἡ Ἑλλὰς μας εἶνε γῆ νοσώδης, οὐδ' ἤθελες κατηγορήσει, ὅτι τρώγομεν σκόροδα καὶ κρόμυα, καὶ ὅτι οἱ ἀγωνισταὶ μας δὲν λαλοῦσι τὴν ἄμουσον καὶ ἀτελεῖ γλώσσαν μας, ὅτι φέρομεν μόνοι δι' αὐτῶν τῶν χειρῶν μας τὰ ἐφόνια εἰς τὸν οἶκόν μας! Ἴδου περιηγητῆς, ἰδοὺ μαργαρίτης τίμιος τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους! Ἄν τρώγομεν σκόροδα καὶ κρόμυα, Ἄβουτ, ἐσμέν πτωχοὶ καὶ φιλόμουσοι, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς τῆς οικονομίας οἱ εὐτελέστατοι γεωργοὶ τῆς Ἑλλάδος ἀποστέλλουσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης. Ἡμεῖς ἔχομεν νὰ σᾶς δεῖξωμεν ἐν διαστήματι τριάκοντα ἐτῶν ἐλευθέρου ζωῆς χιλίους πεπαιδευμένους ἰατροὺς, νομικοὺς καὶ διδασκάλους ἀνήκοντας εἰς οἰκογενεῖας πτωχοτάτας καὶ χωρικὰς, σεῖς δὲ οὐδένα ἴσως. Ἄν οἱ ἀγωνισταὶ ἡμῶν δὲν λαλοῦσι τὴν γλώσσαν μας, οὐδὲ σεῖς ἐννοεῖτε τὴν ἡμετέραν τῶν Θεῶν γλώσσαν. Δὲν δύνασθε δὲ νὰ ἀρνηθῆτε, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ χρόνου καὶ ἡμεῖς σπουδάζομεν τὴν γλώσσαν τῶν ἁμεθῶν σας, ὅπως παιδευόμεθα μὲν διὰ τῶν ἀξίων παιδύσεως, ὅσα βίος πολλῶν αἰῶνων ἐλευθερίας σᾶς ἔδωκεν, ἀλλὰ συγχρόνως ἀναγινώσκουμεν ἐν ἔραις ὕπνου καὶ διασκεδάσεως τὰς φλυαρίας καὶ τὰ μωρολογήματα σου, ἀνάξια βεβαίως εἰς Γάλλον ἐξηγενησμένον καὶ πεπολιτισμένον. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν περιηγητῶν τῆς φαντασίας ἢ ὡς εὐφυῶς ἐρρέθη ἄλλοτε « τῆς κάμαρας », ἔχομεν πολλοὺς νὰ ὑποδείξωμεν ἐὰν δὲν σπεύδωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ὅποια προσόντα πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ περιηγητῆς.

Οὐδεὶς ὑπάρχει λαὸς μὴ δίδων ἀξίαν τῷ ξένου χωρὰς περιοδευθέντι καὶ ἐν ἡμῖν θαυμάζεται ὁ πολλῶν πόλεων ἰδὼν κάρηνα καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς περιέργα καὶ θαυμαστά περιεργασθεῖς. Καὶ εἰκότως διότι ἀνευρίσκων ἤθη καὶ ἔθιμα διάφορα, πρῶτον εἰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας καὶ τὸν νοῦν αὐτοῦ πλουτεῖ καὶ τὴν φαντασίαν αὐτοῦ ἐξαιρεῖ. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, διαφέρει τῶν ἄλλων, διότι ἐκεῖνοι μὲν τὰ οἰκεῖα μόνον οὗτος δὲ καὶ ξένα γινώσκει. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲ ἡ περιήγησις ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ μεγαλεῖτερον προσὸν πεπαιδευμένου καὶ γνώρισμα ἀλη-

θῆς ψυχῆς ἐργώσης πρὸς γράμματα καὶ παιδεῖαν. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὅπου καὶ τὰ μέσα τῆς κοινωνικῆς ἦσαν δυσκολώτατα, ἀνευρίσκομεν τὸν Διοκῆρον, τὸν Σόλωνα, τὸν Πυθαγόραν, Δημόκριτον, Πλάτωνα, Εὐδοξον, Οἰνοπίδην καὶ τόσους ἄλλους νὰ πρέχωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὡς ἔλαφοι διψῶσαι ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐκεῖθεν, ἐξετάζοντες καὶ διδασκόμενοι, νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὰ ἑαυτῶν συγγράμματα τοσαύτας ἀληθείας καὶ γνώσεις. Περιεργαζόμενοι ἐκεῖ τὰ κολοσσικὰ ἐκεῖνα ἔργα, τὰς αἰωνοβίους πυραμίδας τῆς Αἰγύπτου, ἐνεπνεόντο οἱ μεγάλοι ποιηταὶ Ὀρφεὺς, Μουσαῖος, Ὀμηρὸς. Ὡ! πόσα δὲν ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν περιοδευτῶν, τῶν θαλασσοπόρων καὶ ἱεραποστόλων! Ἐγνώρισθη ἡ γεωγραφία πολλῶν τόπων ἀγνώστων καὶ τοῖς μάλλον πεπαιδευμένοις, ἡ Ἀσία ἐφωτίσθη ὑπὸ τοσούτων φωτεινῶν λαμπάδων, αἵτινες τὴν διέτρεξαν καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς διευθύνσεις. Ἡ ἐφεύρεσις τόπων ἀγνώστων ἀνήκει ὀλοσχερῶς εἰς τοὺς μεγάλους θαλασσοπόρους τοὺς καταστρέψαντας τὸν βίον αὐτῶν, ὅπως ἀξήλωσι τὰς γνώσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἡ τῆς ξένης φιλολογίας γνῶσις ὡς καὶ ἡ τῆς ἀρχαιολογίας χρονολογεῖται ἀπ' ὀλίγων ἐτῶν, ὅποτε ἡ περιήγησις ἤρξατο.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ περιηγητῆς, ἵνα ἀξίως ἐκτελεῖ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ ἐπισταμένως τὴν Γεωγραφίαν καὶ ἱστορίαν, διότι αἱ δύο αὗται ἐπιστήμαι εἰσὶν ὡς εἰς τὸν θαλασσοποροῦντα ναύτην ἡ πυξὶς ἐν νυκτὶ σκοταίᾳ καὶ ἀσελήνῳ. Ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ τὴν φιλολογίαν τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν λίαν καλῶς καὶ διεσπουδασμένως, διότι θέλει βοηθήσει πολὺ αὐτὸν εἰς τὴν εὐκόλον κατανόησιν τῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας τοῦ τόπου. Ὀφείλει δὲ ἐν τοῖς μάλιστα νὰ ᾔηται κάτοχος τῆς ἀρχαιολογίας, διὰ τὴν δύνηται νὰ περιγράψῃ τὰς ἀρχαιότητας τοῦ τόπου, ἐν περιηγεῖται.

Ταῦτα εἰσὶ τὰ ἐξωτερικὰ καὶ ἐπίκτητα προσόντα τοῦ περιηγητοῦ, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀπαρτίζουσιν αὐτὸν ταῦτα μόνον. Ἀπαιτεῖται νὰ κοσμηθῆται ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀρετῶν, τῆς τιμιότητος, τῆς ἀληθείας, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἂν θέλῃ νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ διακριθῆ. Πρὸς δὲ τούτοις φιλελεύθερος εἰς τὸ ἄκρον, διότι πολλὰκις ὠφελήθη δούλος λαὸς ἐκ τῆς ἐλευθερίας περιηγητοῦ.

Ὡ! πόσοι ὅμως περιηγηταὶ δὲν κατηνάλωσαν καὶ χρόνον πολύτιμον καὶ χρήματα ἄφθονα διὰ

νά περιγράψωσι τὰς διαφορὰς μόνων τῶν λαῶν, οὓς εἶδον, ἀνευ οὐδενὸς ἄλλου. Ὅχι! ἡμεῖς οἱ Ἕλληνας δὲν πρέπει νὰ μιμηθῶμεν φαντασιοπλήκτους τινὰς Εὐρωπαϊοὺς περιηγητὰς, οὕτω πράττοντας, ἀλλ' ἀγωνισθῶμεν, οἷς δέδοται τὸ ἔργον τοῦτο, νὰ καταγράψωμεν ἐκεῖνα, ὅσα νὰ μᾶς διδάξωσι καὶ ἀναπτύξωσι δύνανται.

Ὁ σκοπὸς δ' ἐμοῦ, πραγματευομένου περὶ Σάμου, εἶναι ὅπως δώσω ἀκριβεῖς ὅσον ἐνεσσι πληροφορίας περὶ τῆς φυσικῆς καὶ ἱστορικῆς καταστάσεώς της, διέλθω τὰ περίεργα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας της, ὅσα σχετίζονται μὲ τὰ παρόντα, ζητῶν νὰ ἰδεῶσω τοὺς Ἕλληνας, ὅσοι ἀγνοοῦσι τὰ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης χώρας, καὶ ἐφευκῶσιν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς κορμόν τινα εὐμήκη καὶ εὐκαλῆ ἀπεκοπέντα δυστυχῶς ἐκ τοῦ ὅλου τῆς Ἑλλάδος δένδρου, ὅστις ὅμως διὰ τὰ παθήματα κατέστη ἄξιος εὐσπλαγχνίας καὶ συνδρομῆς. Τοῦτο αὐτὸ καὶ περὶ Κρήτης ἔχω νὰ πράξω μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐκτυπώσεως τῆς παρούσης.

M. I. ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ.

ΠΟΛΥΓΝΩΤΟΣ.

(Συνέχεια ἴδε φυλλάδιον 30).

Ο ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ἀφιεροῖ ἐπὶ τὰ ὀλόκληρα κεφάλαια τῶν περιηγήσεών του πρὸς περιγραφήν τῶν ἐν τῇ Λέσχη γραφῶν τοῦ Πολύγνωτου, καὶ ὅμως ἡ περιγραφή ἀκράτως σύντομος οὖσα, ἀποβαίνει ἀπιστεύτως ξηρά. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Πολύγνωτος ἦτο προβεβηκὸς τὴν ἡλικίαν ἢ νεότης εἶχε παρέλθει, καὶ ὁμοῦ μὲ αὐτὴν καὶ τὰ ἀθύρματα της, καὶ οἱ ἔρωτές της ἤδη ἕτεροι μέριμναι ὑπηγόρευον ἑτέρας συνθέσεις. Ὡς ὁ Τιντορέττης περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐξωγράφει τὸν Παράδεισον ὅπου διανοεῖτο νὰ μεταβῆ ἐντὸς ὀλίγου, οὕτω καὶ ὁ Πολύγνωτος ἐξωγράφει τὸν Ἄδην εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦ οἰκοδομημάτος, ἐκλέξας τὴν στιγμήν καθ' ἣν ὁ Ὀδυσσεὺς καταβαίνει εἰς τὸν τόπον τῶν ψυχῶν καὶ συμβουλεύεται τὸν μάντιν Τειρεσίαν, εἰς δὲ τὰ δεξιὰ παρέστησε τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰλίου καὶ τὸν ἀπόπλουν τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ ἡ μὲν τελευταία τῶν γραφῶν τούτων περιγράφεται ὡς ἐφεξῆς ὑπὸ τοῦ Πανσανίου. Κατὰ πρῶτον ἐφαίνοντο οἱ περὶ τὸν Μενέλαον ἐτοιμαζόμενοι εἰς ἀναχώρησιν, καὶ ναῦται δὲ ἀναμιξ καὶ δούλοι ἐπιθιβαζόμενοι εἰς τὸ πλοῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ κυβερνήτης Φρόντις ἰστάμενος διευθετεῖ

τὸ πηδάλιον· πλησίον αὐτοῦ ἐφαίνετο ὁ Ἰθακίμηνος φέρων ἐσθῆτα, καὶ ὁ Ἐχόιαξ καταβαίνων διὰ τῆς ἀποβάθρας καὶ βαστάζων χαλκῆν ὑδρίαν ὀλίγον δὲ μακρὰν τοῦ πλοίου οἱ στρατιῶται τοῦ Μενελάου, Πολίτης καὶ Στρόφιος καὶ Ἄλφιος, καταλύουσι τὴν σκηνὴν του, ἑτέραν δὲ σκηνὴν διαλύει ὁ Ἀμφιάλος, πλησίον τοῦ ὁποίου ἵσταται νεανίας τις. Ἡ Ἑλένη εἰσέτι δὲν ἐπεβιβάσθη εἰς τὸ πλοῖον, ἀλλὰ κάθηται νωχελῶς εἰς τὴν ξηρὰν περὶ αὐτὴν δ' ἵστανται αἱ θεράπαιναι Πανθαλῆς καὶ Ἠλέκτρα, ἡ τελευταία τῶν ὁποίων ὑποδεῖ αὐτήν. Ἡ Βρησιῆς καὶ ὁ Ἴφις καὶ Διομήδης ἴσανται ἐκεῖ που πλησίον, θαυμάζοντες τὸ κάλλος τῆς Ἑλένης. Ἄνω τῆς Ἑλένης λίαν κατηφῆς ἐκάθητο ὁ Ἐλένος πορφυροῦν φέρων ἱμάτιον, καὶ πλησίον αὐτοῦ ὁ Μέγης μὲ τεθλασμένον τὸν βραχίονα, καὶ ὁ Λυκομήδης πληγὴν ἔχων ἐν τῷ καρπῷ τῆς χειρὸς καὶ καθημαγμένην τὴν κεφαλὴν, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ Εὐρύαλος ἐφαίνετο κεκαλυμμένος ὑπὸ τῶν πληγῶν του. ἕτεροι δὲ γυναῖκες Τρωάδες φαίνονται ὀδυρόμεναι τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν καὶ πρῶτη ἡ Ἀνδρομάχη, φέρουσα κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, παρίστατο θηλάζουσα τὴν Ἀστυάνακτα· ἐπίσης κεκαλυμμένη ἐφαίνετο καὶ ἡ Μηδισεκάχη, θυγάτηρ τῶν νόθων υἱῶν τοῦ Πριάμου· καὶ ἡ Πολυξένη ἔχουσα ἀναπεπλεγμένης τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ὡς ἐσυνείθιζον αἱ παρθέναι τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου. Προσέτι καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐφαίνοντο ὡς ἡ Κλυμένη καὶ ἡ Κρέουσα, καὶ ἡ Ἀριστομάχη καὶ ἡ Ξενοδίκη. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δὲ κλίνης ἐφαίνοντο καθημέναι ἡ Δηϊνόμη καὶ ἡ Μητιόχη, καὶ ἡ Πείσις καὶ Κλεοδίκη. Πρὸς ἀντίθεσιν δὲ τῶν σκηνῶν τούτων ὁ Πολύγνωτος παρέστησε ὀπίσω τῆς Ἑλένης καὶ τὴν Αἴθραν, τὴν μητέρα τοῦ Θεσέως, ξυρισμένην ἔχουσαν τὴν κεφαλὴν, καὶ ἦτις, ἄγνωστος οὖσα παρὰ τοῖς πλείστοις, κινδυνεύει, νὰ φρονεθῆ, εἰς δὲ τῶν ἐγκονῶν αὐτῆς, ὁ Δημοφῶν, προσπαθεῖ νὰ σώσῃ αὐτήν. Τελευταῖον παρίστατο ὁ γέρων καὶ σοφὸς Νέστωρ φέρων πῖλον ἐπὶ κεφαλῆς καὶ δόρυ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ. Ἀναμφιβόλως ἐν τοιαύτῃ θέσει ἐσυλλογιζέτο τὰς ἀνθρωπίνους δυστυχίας· πλησίον δ' αὐτοῦ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ὑπὸ τὰ ὕδατα τοῦ ὁποίου διεφαίνοντο αἱ ψηφίδες, ὁ ἵππος του παρίστατο εἰς σχῆμα ἵππου θέλοντος νὰ κυλισθῆ. Μακρὰν τῆς παραλίας ἐφαίνοντο τὰ τείχη τοῦ Ἰλίου, καὶ ὁ Ἐπειὸς γυμνὸς καταρβίπτων εἰς τὸ ἕδαφος αὐτὰ ἄνω δὲ τῶν προμαχῶνων ἐφαίνετο μόνη ἡ κεφαλὴ τοῦ δουρείου ἵππου, τῆς ὀλεθρίου διὰ τοὺς Τρώας μηχανῆς ταύτης. Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἑλλήνων, ὁ Πολυπόιτης δεδεμένην ἔχων μὲ ταινίαν τὴν κεφαλὴν, καὶ ὁ

Ἀκάμας ἔχων κράνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐνδεδυμένος θώρακα, ἵστανται περὶ τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀσπιδοφορῶν ὁ Αἴας, ὁμνύει ὅτι εἶναι ἀθῶος ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν προσαπτομένης κατηγορίας ὅτι παρεβίασε δηλαδὴ τὴν ἱέρειαν Κασάνδραν. Ἡ γυνὴ αὕτη ἐφαίνετο περίλυπος καθημένη κατὰ γῆς, καὶ βαστάζουσα ἔτι τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, εἰς ἣν προσέδραμεν ἰκέτις ὅτε ἔσυρεν αὐτήν ὁ Αἴας. Ὁ Ὀδυσσεὺς κατηγορεῖ αὐτὸν ὡς ἔνοχον καὶ ἐλπίζει νὰ λιθοβοληθῆ, ὁ δὲ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Μενέλαος ἀκούουσι μετὰ προσοχῆς τὴν κατηγορίαν. Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Μενελάου ἐφαίνετο ἐξωγραφημένος ὄφις, ἀντικρυ δὲ τοῦ παρὰ τὸν Νέστορα ἵππου ἐφαίνετο ὁ Νεοπτόλεμος ἐξακολουθῶν μόνος εἰσέτι τὴν σπαγὴν πλησίον αὐτοῦ ὁ Ἐλασσος ἐφαίνετο νεκρὸς καὶ μόλις ἀναπνέων, ὁ δὲ δυστυχῆς Ἀστύνοος πίπτων γονυκλιτῆς λαμβάνει παρ' αὐτοῦ θανατηφόρον πληγὴν. Μικρὸν τι παιδίον, τρομαχθὲν ἐκ τοῦ θάματος, προσφύγει εἰς τινὰ βωμὸν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται χαλκοὺς θώραξ· πέραν δὲ τοῦ βωμοῦ τούτου ἵστατο ἡ Λαοδίκη, καὶ ὀπίσω αὐτῆς ὑποστάτης λίθινος καὶ ἐπ' αὐτοῦ χαλκῆ λεκάνη. Ἐπίσης παρίστατο ἡ Μέδουσα κατὰ γῆς καθημένη καὶ βαστάζουσα μὲ τὰς δύο αὐτῆς χεῖρας τὸν ἀνωτέρω ὑποστάτην, καὶ πλησίον αὐτῆς γράια τις ξυρισμένη, ἢ μᾶλλον εὐνοῦχος βαστάζων ἐπὶ τῶν γονάτων του καὶ παρηγορῶν γυμνὸν παιδίον, τὸ ὅποιον ἐκ τοῦ τρόμου του καλύπτει μὲ τὰς χεῖρας τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐκεῖ δὲ ἔκειτο πλῆθος φρονεμένων ὁ Πῆλις γυμνὸς καὶ ἐβρῦμένος ἐπὶ τῶν νόθων, καὶ ὑπ' αὐτὸν ὁ Ἥιονες καὶ ὁ Ἄδμητος ἐνδεδυμένοι εἰσέτι τοὺς θώρακας τῶν ἄλλοι δὲ ἄνωθεν τούτων καὶ ὑπὲρ τὸ λουτήριον ὁ Λεώκριτος, καὶ ὁ Κρόβιος ὁ μνηστήρ τῆς Κασάνδρας, καὶ φρονεθεῖς ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου. Ἄνω τοῦ Κοροΐβου τούτου ἔκειτο νεκρὸς ὁ πολυπαθὴς καὶ λευκότριξ Πρίαμος, καὶ ὁ Ἀξίων, καὶ ὁ ἀνδρείος Ἀγήνωρ. Οὕτω ἀπανταχοῦ τὸ ἕδαφος ἐκκλύπτετο ὑπὸ νεκρῶν· ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Σίνων καὶ ὁ Ἀγγίαλος μεταφέρουσι τὸ πτώμα τοῦ Λαομέδοντος, εἰς δὲ τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀντήνορος, ἄνω τῆς εἰσόδου, ἐφαίνετο κρεμάμενον δέρμα, ὑπὲρ ἧτο σύνθημα τοῖς Ἕλλησι, ἵνα σεβασθῶσι τὸν φιλοξενήσαντα αὐτοὺς Ἀντήνορα. Οὗτος μετὰ τῆς θυγατρὸς του Κρινῶ, τῆς φερούσης τὸ νήπιον παιδίον της, παρίστατο πλησίον τοῦ ἐπὶ πέτρας καθημένου Εὐρυμάχου καὶ τοῦ Γλαύκου, οἵτινες ἐφαίνοντο μετὰ τῆς μητρὸς τῶν Θεανούς. Ἀπάντων τούτων τὰ πρόσωπα ἐξέφραζον τὴν μεγάλην αὐ-

τῶν συμφορὰν. Ἡ πατρίς τῶν δὲν ὑπῆρχε πλέον καὶ ἤδη οἱ ὑπηρέται φορτώνουσι τὰ σκεῦη τῶν ἐπὶ ὄνου, ἐφ' οὗ κάθηται μικρὸν τι παιδίον.

Τοιαύτη ἦν ἡ περιβόητος γραφή, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Σιμωνίδης ἔγραψε τὸ ἀκόλουθον δίστιχον.

«Γράψε Πολύγνωτος, Θάσιος γένος, Ἀγλαοφῶντος υἱός, περὶ θομένην Ἰλίου ἀκρόπολιν.»

Ἡ δ' ἑτέρα γραφή, ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ εἰσερχομένου, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, παρίστα τὸν Ὀδυσσεῖα καταβάλλοντα εἰς τὸν Ἄδην ὅπως μάθη τι παρὰ τοῦ Τειρεσίου περὶ τῆς σωτηρίας τῆς οἰκογενείας του. Καὶ ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ ὁ Πολύγνωτος ἀνεπτυξεν ἴσην μεγαλοφυῆαν, καὶ τὸ φοβερὸν ἐν ταύτῃ μετέχει ἀληθῶς Δαντείου ποιήσεως. Τὸ πρῶτον ἀντικείμενον ὃ ἐφαίνετο εἰς τὸν θεατὴν ἦν ὁ Ἀχέρων ποταμὸς ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφύοντο κάλαμοι, ὡς εἰς βαλτωδῆς τι χωρίον, ὑπὸ δὲ τὰ ὕδατα αὐτοῦ διεκρίνοντο τοσοῦτον ἀμυδρῶς οἱ ἰχθύες, ὅστε ἐφαίνοντο μᾶλλον σκιάι. Τὸ ἀκάτιον τοῦ Χάρωνος διαπλέει τὸν ποταμὸν ἐκεῖνον, ὁ δὲ Πορθμεὺς, γέρων τὴν ἡλικίαν, ἵσταται ἐπὶ ταῖς κόπαις. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀφανῶν ἐπιβατῶν του διακρίνεται νέος τὴν ἡλικίαν ὁ Τέλλις, καὶ ἡ παρθένος ἔτι Κλεοβοία ἔχουσα ἐπὶ τῶν γονάτων της τὸ ἱερὸν κιβώτιον. Ἡ Κλεοβοία αὕτη πρῶτη ἔφερον ἐκ Πάρου εἰς Θάσον τὰ ὄργια τῆς Δήμητρος, ὁ δὲ Πολύγνωτος ἠθέλησε διὰ τούτου νὰ ποιήσῃ περιφανῆ ἀνάμνησιν τινὰ τῆς πατρίδος του. Ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Ἀχέρωντος, εἰς ἀγνώμων υἱὸς ἀποπνίγεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, καὶ πλησίον αὐτοῦ ἱερόσυλός τις τιμωρεῖται ὑπὸ γυναικὸς καὶ βασανίζεται παντοιοτρόπως. Ἀνωτέρω δὲ τῶν κολαζομένων τούτων φαίνεται ὁ Εὐρύνομος, τοῦ ἔδου ὁ δαίμων, ὅστις κατατρώγει τὰς σάρκας τῶν νεκρῶν, καὶ μόνον τὰ ὀστά αὐτῶν καταλείπει. Ὁ δαίμων οὗτος ἔχει τὸ χροῶμα μεταξὺ κυανοῦ καὶ μέλανος, οἷον εἶναι τὸ τῶν μυῶν τῶν καθεζομένων ἐπὶ τῶν κρεάτων· οἱ ὀδόντες αὐτοῦ φαίνονται ὡς ἐπιζητούντες βορὰν, καὶ κάθηται ἐπὶ δερματος γυπὸς ὀπίσω αὐτοῦ παρίστανται δύο γυναῖκες ἢ τε Λύγη καὶ Ἰφιμέδεια.

Ἄνωθεν τούτων οἱ συνεταῖροι τοῦ Ὀδυσσεῖως, Περιμήδης καὶ Εὐρύλοχος, φέρουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν μέλανος κριοῦς, ὠρισμένους διὰ θυσίαν. Μετ' αὐτοὺς δὲ φαίνεται ἀνὴρ τις καθημένος, ὅστις κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν καλεῖται Ὀκνος. Ἡ τιμωρία τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἶναι ἀληθῶς περίεργος, διότι ἡ γραφή παρίστα αὐτὸν πλέκοντα ἐκ βρούλων σχοινίου, θήλειαι δὲ τῆς ὄνος κατατρώγει ἀεῖποτε τὸ

κεπλεγμένον ὁ Ὄκνος οὗτος, ὡς λέγουσιν, ἦτο φιλόπονος ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶχε γυναῖκα ἥτις κατησώτευσ παράυτα ὅσα ἐκεῖνος ἔφερεν ἐργαζόμενος, λίαν δ' ἐπιτυχῶς καὶ εὐφρῶς ὁ Πολύγνωτος ἐπενόησε νὰ παραστήσῃ τὸ μάταιον τῆς φιλοπονίας του καὶ τῆς γυναικός του τὴν σπατάλην.

Ἐκεῖ που πλησίον ὁ Τιτυὸς φαίνεται ἀπηυθεκῶς ἐκ τῶν ἀλγηδόνων του καὶ ἐγγὺς τοῦ θανάτου. Ἡ Ἀριάδνη κἀθηται ἐπὶ πέτρας πλησίον τοῦ στρέφοντος τὸ καλώδιον, καὶ βλέπει πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Φαίδραν, ἥτις ἀπαγγονίζεται καὶ βασιτάζει μὲ τὰς δύο αὐτῆς χεῖρας τὸν καταπνιγόντα αὐτὴν βρόχον. Πλησίον αὐτῶν, ὡς ἐν ἀντιθέσει, ἔθεσεν ὁ Πολύγνωτος δύο γυναῖκας, δι' ἃς δύναται ἀλανθάτως πᾶς τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν τῇ ζωῇ ὑπῆρξαν φίλαι. Αὗται εἰσὶν ἡ Θυία καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς κεκλιμένη ἡ Χλωρίς. Ἡ Πρόκρις, πρώτη τοῦ Κεράλου γυνή, ἴσταται παρὰ τὴν Θυίαν, ἡ δὲ Κλυμένη, δευτέρα αὐτοῦ γυνή, φαίνεται στρέφουσα τὰ νῶτα. Ἐσώτερον δὲ τῆς Κλυμένης ἐβλεπέ τις τὴν Θεβαίαν Μεγάραν, ἣν διεζεύχθη ὁ Ἡρακλῆς, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Σαλμωνέως καθεζομένη ἐπὶ πέτρας, καὶ πλησίον αὐτῆς τὴν Ἐριφίλην, ἥτις ὑπὸ τὸν χιτῶνα κρύπτει τὴν χεῖρα, δεικνύει δὲ μόνους τοὺς δακτύλους παρὰ τὸν πρᾶχλον. Πᾶς τις μαντεύει ὅτι ὑπὸ τὸν χιτῶνα κρύπτει τὸ περίφημον περιδέραιον, δι' οὗ ἐπληρώθη ἡ προδοσία τῆς. Ἄνω τῆς Ἐριφίλης ταύτης ἔγραψεν ὁ ζωγράφος τὸν Ἑλπήνορα φέροντα ἔτι τὸ τοῦ ναύτου ἔνδυμα, καὶ τὸν Ὀδυσσεῖα καθήμενον καὶ βασιτάζοντα τὸ ξίφος ἄνω τοῦ βόθρου ἔνθα χύνεται τὸ αἷμα τῶν θυσιαζομένων ζώων, ἀπὸ τοῦ οὗοῦ τρέχει νὰ πῆ ὁ μάντις Τειρεσίαις. Μετὰ τὸν μάντιν ἴσταται ἐπὶ τινος λίθου ἡ μήτηρ τοῦ Ὀδυσσεῖος Ἀντίκλεια, καὶ κατωτέρω τοῦ Ὀδυσσεῖος ἐπὶ θρόνων καθεζόμενοι ὅτε Θεσεὺς καὶ ὁ Πειρίθους ὁ Θεσεὺς βασιτάζει καὶ τὸ ἴδιον ξίφος καὶ τὸ ξίφος τοῦ φίλου του, ὁ δὲ Πειρίθους προσβλέπει μετ' ἀγανακτήσεως τὰ ξίφη ταῦτα, ἅτινα τόσῳ κακῶς ὑπηρετήσαν αὐτὸν ὅτε ἀπεπειράθη τὴν ἀρπαγὴν τῆς Περσεφόνης. Οἱ δύο ἥρωες δίδουσι δίκην ἐνταῦθα τοῦ τολμήματός των, διότι εἰ καὶ δὲν εἶναι δεδεμένοι δι' ἀλύσεων ἐπὶ τῶν θρόνων, μένουσιν ὅμως προσκεκολλημένοι ἐπ' αὐτῶν ὡς ἂν τὸ σῶμά των συνεφέτο μετὰ τῆς πέτρας.

Ἐφεξῆς ἡ σκηνὴ μεταβάλλεται ἐπὶ τὸ χαριέστερον. Ἡ Κλυτρῶ καὶ ἡ Καμίη, θυγατέρες τοῦ Πανδάρου, ἄνθεσιν ἔστερανωμέναι, παίζουσιν εἰς

τοὺς ἀστραγάλους ὁ πρόωρος αὐτῶν θάνατος οὐδὲν λωὸς διέκοψε τὰς ἀθώας παιδιὰς των, ἃς καὶ ἐν ἄδου ἐξακολουθοῦσι. (1) Μετὰ τὰς θυγατέρας τοῦ Πανδάρου φαίνονται οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες, εἴτα οἱ ἀρχαῖοι σοφοί, οἵτινες διάγουσιν εἰς τὰ Ἡλύσια ἀμέριμνον καὶ εὐδαιμόνα βίον. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα καὶ ἐνταῦθα τηροῦσι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ μίση καὶ τὰς φιλίας των. Ἴδὲ, οἱ μὲν Ἕλληνες ἴσανται εἰς τὸ ἕν μέρος, οἱ δὲ Τρῶες εἰς τὸ ἕτερον. Ἐν μέσῳ των Ἑλλήνων ὁ Ἀντίλοχος φαίνεται πρότος, τὸν μὲν πόδα στηρίζων ἐπὶ πέτρας, τὴν δὲ κεφαλὴν ἀκουμβῶν ἐπὶ τῶν δύο χειρῶν του. Μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Ἀγαμέμνων ἀκουμβῶν τὴν μασχάλην εἰς τὸ σκῆπτρόν του, καὶ φέρων βράβδον εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὁ Πρωτεσίλαος καθεζόμενος προσβλέπει τὸν Ἀχιλλέα, παρὰ τὸν ὁποῖον ἴσταται ὁ Πάτροκλος. Πάντες οὗτοι εἶναι ἀγένειοι ἔτι πλὴν τοῦ Ἀγαμέμνωνος. Ἄνω τούτων παρίσταται ὁ Φῶκος, ὠραῖον μειράκιον, καὶ ἡ Μαῖρα καθεζομένη ἐπὶ πέτρας. Ὅπισθεν αὐτῆς ὁ Ἀκταίων καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, βασιτάζοντες εἰς χεῖρας νεβρὸν ἐλάφου, καὶ καθεζόμενοι ἐπὶ ἐλαφείου δέρματος ἑπιπλῆστον αὐτῶν καίται θηρευτικὴ κύων ἐξηγοῦσα τὸν θάνατον τοῦ Ἀκταίωνα, ὀλίγον δὲ μακρὰν οἱ ἔχθροι τοῦ Ὀδυσσεῖος ἐζωγραφήθησαν ὁμοῦ ὑπὸ τοῦ ζωγράφου. Αἴας ὁ ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ ὁ Παλαμήδης καὶ ὁ Θεοσίτης οὗτοι παίζουσιν εἰς τοὺς κύβους, ὁ δὲ ἕτερος Αἴας τοῦ οὗοῦ τὸ χρῶμα ὁμοιάζει ὡς ἀνδρὸς ναυαγήσαντος, διότι ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος του διακρίνεται ἔτι ὁ ἀφρὸς καὶ ἡ ἄλμη τῆς θαλάσσης, προσβλέπει τοὺς παίζοντας καὶ ὁ Μελέαγρος ἐνταῦθα παρίστατο θεωρῶν τὸν Αἴαντα ἅπαντες οὗτοι ἔχουσι γένεια ἐκτὸς τοῦ Παλαμήδου. Εἰς δὲ τὰ κάτω τῆς γραφῆς μέρη, μετὰ τὸν Πάτροκλον καὶ ὡς ἐπὶ λόφου τινός, κἀθηται ὁ Ὀρφεὺς, καὶ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς βασιτάζει τὴν κιθάραν, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς ψαύει μελαγρολικῶς τοὺς κλωνας ἰτέας φυσόμενης ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Εὐρυδίκης του, καὶ τὸ δένδρον προσανακλίνει πρὸς αὐτόν ὁ περίφημος μουσικὸς εἶναι ἐνδεδυμένος ἑλληνικῶς, καὶ οὔτε ἡ ἐσθῆς εἶναι θρακικὴ, οὔτε φέρει τὸ θρακικὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα ἀπὸ δὲ τοῦ ἐτέρου μέρους τοῦ δένδρου κύπτει προσετικὸς ὁ Προμῆδων, ὅς τοσοῦτον ἠρέσκετο εἰς τὴν μουσικὴν τοῦ Ὀρφέως. Ἐνταῦθα ἐφαίνετο καὶ ὁ Σχέδιος βασιτάζων ἐγγυερίδιον, καὶ φέρων στέφα-

(1) Ἐν τινι τοιχογραφίᾳ τῆς Πομπηίας διεσώθη λαμπρὸν σύμπλεγμα νεανίδων παιζουσῶν εἰς τοὺς ἀστραγάλους.

νον ἐξ ἀγριάδος, καὶ μετὰ τοῦτον ἐν θρόνῳ καθεζόμενος ὁ πολὺς Πελλίας προσβλέπων τὸν Ὀρφέα. Παρὰ τὸν Πελλίαν κἀθηται ὁ Θάμυρις καταβεβλημένος ὄλωσ καὶ τυφλὸς, καὶ ἔχων ἐν ἀταξίᾳ τὴν τε κόμην καὶ τὰ γένεια εἰς τοὺς πόδας του φαίνεται ἐξέμνη λύρα, ἔχουσα συντετριμμένους τοὺς πῆγεις καὶ ἐσπασμένους τὰς χορδὰς, ἄνω τούτου ὁ Μαρσύας διδάσκει τὸν Ὀλυμπον τίνι τρῶπῳ νὰ παίξῃ τὸν αὐλόν.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν Τρώων ἐβλεπέ τις τὸν ἔκτορα καθεζόμενον, καὶ διασταυροῦντα ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος, ἐν σχήματι τεθλιμμένου ἀνδρός τὸν Μέμνονα καθήμενον ἐπὶ λίθου καὶ φοροῦντα χλαμύδα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐφαίνοντο ἕρπυθες κεντημέναι ἐκεῖ που δὲ καὶ τὸν Σαρπηδόνα, ὅστις κρύπτει τὸ πρόσωπον μὲ τὰς χεῖράς του, καὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ οὗοῦ ἐπακουμβῶν τὴν χεῖρα ὁ Μέμνων ἑπιπλῆστον δὲ τοῦ Μέμνωνος ἐφαίνετο γυμνὸς παῖς Αἰθίοψ, καὶ τοῦτο διότι ὁ Μέμνων ἦν βασιλεὺς τῶν Αἰθίοπων. Ἐπίσης πλησίον τῶν ἀνωτέρω παρίστατο ἀγένειος ὁ ἐκτεθλημένος Πάρις, κροτῶν, ὡς τις τῶν ἀγροίκων, τὰς χεῖρας, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου καλῶν πρὸς ἐαυτὸν τὴν Πενθεσίλειαν, ἥτις φέρουσα ἐπὶ τῶν ὤμων δέρμα Παρδάλεως καὶ τόσον βασιτάζουσα θεωρεῖ αὐτὸν περιφρονητικῶς. Ἡ βασίλισσα αὕτη τῶν Ἀμαζόνων καὶ ἐν τῷ βίῳ εἶχεν ἀποβῆσαι ὁμοίως τὸν ἔρωτά του. Ἐτεροι δὲ ἄνω τῆς Πενθεσίλειας δύο γυναῖκες φέρουσιν ὕδωρ εἰς κατεσπασμένα ἀγγεῖα, διὸ τὸ μὴ εἶναι μεμυημένοι, ἡ μίαν αὐτῶν εἶναι εὐειδῆς ἔτι, ἡ δὲ ἄλλη προβεβηκυῖα. Καὶ ἡ Καλλιστώ δὲ καὶ ἡ Νομία, καὶ ἡ Πειρῶ ἐνταῦθα ἐφαίνοντο.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω γυναῖκας, εἰς τὸ ἕτερον τῆς γραφῆς πέρας ἐπανερχόνται καὶ αὖθις τὰ βασανιστήρια καὶ εἰς αὐτὸ ἀπολήγει ὁ πίναξ. Καὶ πρῶτον ὁ Σίσυφος προσπαθεῖ ν' ἀνεγκύσει ἐπὶ κρημνώδους βράχου μέγιστον λίθον, ὅστις ὅμως ἐπαναπίπτει ἀείποτε. Ἰπῆρχε δὲ καὶ πῖθος τις ἐντὸς τοῦ οὗοῦ ἔχονον ὕδωρ δι' ἐσπασμένων ἀγγείων, ἀλλὰ τινες γυναῖκες, ὅσαι περιφρόνησαν ἐν τῷ βίῳ τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνας. Τέλος ἐφαίνετο ὁ Τάνταλος μαστιζόμενος ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης πρὸς δὲ τῇ τιμωρίᾳ ταύτῃ ὁ ζωγράφος προσέθηκε καὶ τὸν φόβον ὑφ' οὗ κατέχεται ὁ δυστυχῆς, ὅστις βλέπει κρημάμενον ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του μέγιστον λίθον.

Τοιαῦτα ἦσαν αἱ δύο τοῦ Πολυγνώτου μεγάλαι γραφαί, ἃς ἅπασα ἡ ἀρχαιότης ἐθαύμασε. Ἡμεῖς τὴν σήμερον δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν αὐτάς, εἰμὴ ἀτελῶς πῶς ἐκ τῶν ἐν Πομπηίᾳ ἀνευρεθειῶν τοιχογραφιῶν, ἐν τισι τῶν ὁποίων ἀπαντῶνται συμπλέγματα ἀνκμινηθέντα ἡμῖν ἐν μέρει τὰς περιγραφὰς τῶν ἱστορικῶν περὶ τῶν τοῦ Πολυγνώτου συνθέσεων, ὡς εἶναι λόγου χάριν τὸ πλῆρες χάριτος καὶ φυσικότητος σύμπλεγμα τῶν παιζουσῶν εἰς τοὺς ἀστραγάλους. Μολονότι αἱ πλεῖστοι τῶν διασωθειῶν γραφῶν εἰσὶν ἀπομιμήματα ἢ παραμορφώσεις ἀδεξίων πολλάκις ζωγράφων, δυνάμεθα ὅμως νὰ συμπεράνωμεν ἐξ αὐτῶν, ὅτι ὁ θαυμασμὸς μεθ' οὗ ἀναφέρουσιν τὰ ἔργα τοῦ Πολυγνώτου οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἦτον ὑπερβολικὸς. Ὁ Πολύγνωτος προήγαγε τεραστίως τὴν τέχνην ἐξωγράφου καλλιπλοκάμου παρθένους, ἐνέδυσεν αὐτάς πλούσια καὶ ἄνθηνα φορέματα, παρέστησε τὰ διαυγῆ τῆς θαλάσσης ὕδατα δόσας αὐταῖς ἀρκούσαν διαφάνειαν ὅπως φαίνονται ὑπ' αὐτὰ οἱ ἰχθύες, ἐξέφερασε τὸν φόβον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ταντάλου καὶ τὰς ἀγωνίας τοῦ κολαζομένου τούτου, τὴν ἀπελπισίαν εἰς τὸν ματαιῶς ὑπὲρ τοῦ Ἰλίου φονευθέντα ἔκτορα, καὶ εἰς τὸν ναυαγὸν Αἴαντα ἠδυνήθη νὰ παραστήσῃ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης. Πάντα ταῦτα ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ μεταχειριζόμενος τέσσαρα μόνον χρῶματα, τὸ ἐρυθρὸν, τὸ κίτρινον, τὸ κυανὸν καὶ τὸ λευκόν, καὶ ὅμως τοσαύτην ἁρμονίαν ἐγένισκε νὰ διδῇ εἰς τὰ ἔργα του ὥστε ὁ χρωματισμὸς τοῦ Πολυγνώτου ἐθαυμάζετο ἐμπαθῶς ὑπὸ τῶν συγχρόνων του. Τὸ διάγραμμα αὐτοῦ ἦν ἀπλοῦν καὶ σαφὲς, ἰδέαν δὲ τινὰ περὶ τούτου δυνάμεθα νὰ λάβωμεν μάλιστα ἐκ τῶν ἀγγείων τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, ὧν αἱ ὁμηρικαὶ παραστάσεις εἰσὶ πιθανῶς μεταγεγραμμέναι ἐκ τῶν τοῦ Πολυγνώτου γραφῶν. Τὸ κυριώτερον ὅμως προτέρημα τῶν τοῦ Πολυγνώτου πινάκων ἦν τὸ ἠθικὸν καλόν. Ὁ Ζήνων ἔλεγεν ὅτι θεώμενος τὰς γραφὰς τοῦ καλλιτέχου τούτου ἐγένετο φιλόσοφος, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης παρήγγελε τοῖς μαθηταῖς του ν' ἀποφεύγῃ τοὺς γράφοντας τοὺς ἀνθρώπους ὡς εἶναι ἐν τῇ φύσει, ὡς καὶ τοὺς παριστῶντας αὐτοὺς χειροτέρους, μόνον δὲ νὰ μένωσι πρὸ τῶν γραφῶν τοῦ Πολυγνώτου, ὅστις ἐγένισκε νὰ παριστῇ αὐτοὺς καλλιτέρους ἀφ' οὗ, τι πραγματικῶς ἦσαν.

Μετὰ τὴν περᾶτωσιν τῶν ἐν Δελφοῖς γραφῶν, οὐδὲν γινώσκωμεν περὶ τοῦ Πολυγνώτου. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἔζησε διὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἐνόσω εἰρ-

γάζετο ως ζωγράφος· αγνώμονες δὲ οἱ ἱστορικοὶ ἐφρόντισαν μᾶλλον νὰ περιγράψωσι τὰ ἔργα, περὶ δὲ τοῦ ἐργάτου ὀλίγιστα εἶπον· ἀνέφερον μόνον ὅσα εἶχον ἀνάγκη ν' ἀναφέρωσι. Ἄλλ' ἄραγε καὶ ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τί ἐνδιαφέρεται περὶ τοῦ ἀνθρώπου; Δι' αὐτὴν ὁ Πολύγωνος ἦτο ὁ πατὴρ τῆς ἀρχαίας γραφικῆς, καὶ τοῦτο δὲν τὸ ἐλησμόνησεν εὐτυχῶς.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

ΚΑΙ ΗΘΗ ΤΩΝ ΑΦΡΙΚΑΝΩΝ

ΥΠΟ

BENIAMIN ΓΑΣΤΙΝΟΥ.

(Συνέχεια ἴδε φυλλάδιον 30).

Οἱ Καβύλοι εἰσὶ λίαν προληπτικοὶ καὶ ἔκκαστος αὐτῶν φέρει ἐγκόλπιον μικρὸν τεμάχιον μεμβράνης ἐφ' οὗ γέγραπται ἐδάφιόν τι τοῦ Κορανίου. Ἀξιοῦσι δὲ ὅτι προφυλάττονται οὕτω ἀπὸ πάσης μαγείας καὶ παντὸς ἀπεικταίου τοσοῦτον δὲ πεπεισμένοι εἰσὶ περὶ τῆς ἰσχύος τῶν ἐγκολπίων τούτων ὥστε κρεμῶσι τοιαῦτα καὶ περὶ τὸν αὐχένα τῶν ἵππων αὐτῶν. Ἄπαντες τὰ μέγιστα σέβονται τοὺς Μαραβούς αὐτῶν (ἱμάμημας, ἱερεῖς μωαμεθανούς) γέροντας αἰδεσίμους, οἵτινες ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν μεγάλην ἐπιβροχήν. Οὗτοι διάγουσι βίον λίαν αὐστήρην καὶ πάντοτε φαίνονται μελετώντες ἢ ἀνελίσσοντες κομβολόγιον, ἢ δὲ ἀγιοσύνη αὐτῶν εἶναι κληρονομική.

Μεταξὺ τῶν μουσουλμανικῶν ἔθνων μόνον οἱ Καβύλοι ἔχουσιν ἴδιον κώδικα τοῦ ὁποίου τὰ παράγγελα δὲν πιγάζουσιν οὔτε ἐκ τοῦ κορανίου, οὔτε ἐκ τῶν ἱερῶν συγγραμμάτων ἀλλ' ἐκ προγενεστέρων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ἀπ' αἰώνων διατηρηθέντων.

Οἱ Καβύλοι ἔχουσι σχολεῖα δεχόμενα πάντα τὰ παιδιά καὶ κείμενα τὰ πολλὰ εἰς μέρη γειτνιαζόντα μὲ τὰ τεμένη (τζαμιά), διευθύνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ Μουεζίνου (τοῦ καλοῦντος τοὺς Μωαμεθανούς εἰς τὴν προσευχὴν ἄνωθεν τῶν μιναρέδων). Ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας τῶν φαίνεται παραπλήσιος τῇ ἡμετέρᾳ μεθόδῳ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς. Ἡμίσεια δωδεκάς προσευχῶν καὶ τινὰ ἐδάφια τοῦ Κορανίου ἀπαρτίζουν τὴν ὅλην ἐπιστήμην τῶν πλειοτέρων Καβύλων. Τὸ καλῶς ἀναγινώσκειν τὸ Κοράνιον καὶ τὸ καλῶς γράφειν τὰ χωρία αὐτοῦ καὶ γινώσκειν

τὰ πολλὰ γνωμικὰ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις εἰς τὸν μόνον οἱ Καδῆδες σχεδὸν φθάνουσι.

Οἱ Καβύλοι κατοικοῦσιν ὡς καὶ τὰς ὑψηλοτέρους κορυφὰς τῶν ὄρεων· εἶδομεν χωρὶα ἐκτισμένα μὲ τινὰ κανονικότητα καὶ ἔχοντα ἐν μέρει εὐθυγραμμίαν τινὰ. Πολλὴ ἀπλότης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ καθαριότης ἐπικρατεῖ εἰς τὰς κατοικίας τῶν καὶ μάλιστα παραβαλλομένας πρὸς τὰς τῶν Ἀράβων. Ἀνοίγματα κωνικὰ ἱκανῶς μεγάλα εἰς τὴν βᾶσιν τῶν τοίχων κατασκευαζόμενα χρησιμεύουσι πρὸς ἀποθήκευσιν τῶν τροφίμων, οἷον τῶν ξηρῶν καρπῶν, τῶν ὀσπρίων, τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ βουτύρου, ἐμπεριεχομένων τούτων ἐντὸς πηλίνων ἀγγείων, κλείονται δὲ διὰ μεγάλων λίθων ἐπικαλυπτομένων διὰ χρώματος. Ἀποταμιεύουσι τὰ γεννήματά των εἰς μεγάλα ἐξ ἀργίλου δοχεῖα ἐγκλειόμενα ἐντὸς τοῦ τοίχου ἢ προσαρτώμενα εἰς ἰσχυροὺς ξυλίνοὺς στύλους. Πήλινα δοχεῖα ἢ ἀγγεῖα ἐμπεριέχουσι τὰς προμηθείας τῆς καθ' ἡμέραν χρῆσεως, οἷον τὸ γάλα, τὸ βούτυρον καὶ τὸ μέλι.

Ἄπαντα τὰ ἐπιπλά των συνίστανται εἰς ὀλίγους κοφίνους καλαμίνας, εἰς δύο πέτρας ὠρισμένες πρὸς ἄλεσιν τῶν γεννημάτων, εἰς ἀγγεῖα πήλινα ἱκανῶς ἀκάθαρτα, εἰς ψιάθους καὶ κώδια χρησιμεύοντα ὡς κλίνη. Τὴν νύκτα ἐξαπλοῦντες τὰς ψιάθους κατακλίνονται ἐπ' αὐτῶν, περιτυλίσσοντες τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ χαΐκ αὐτῶν ὅπως προφυλάττονται ἀπὸ τῶν ἐπηρεῶν τοῦ καιροῦ.

Εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Καβύλου ἡ γυνὴ ἀπολαμβάνει πλείονα ἐλευθερίαν ἢ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀραβος καὶ δὲν καλύπτεται τὸ πρόσωπον ὡς αὕτη, εἶναι δὲ πολλάκις δεκτὴ εἰς τὰς συνελεύσεις τῶν ἀνδρῶν, καὶ συνεσθίει ὄχι μόνον μετὰ τῆς οἰκογενείας ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ξενιζομένων.

Αἱ Καβύλιναι γυναῖκες ἔχουσι καὶ τὴν φροντίδα τοῦ οἴκου καὶ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας εἰς ἃς καταγίνονται μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῶν. Πρὸς δὲ ἐνασχολοῦνται καθ' ἐκάστην εἰς ὑφαίνειν ὑφάσματα καὶ ἀλέθειν τὸν σίτον ἢ μαγειρεύειν. Ἐν γένει δὲ ἀλέθεται ὁ ἀναγκαῖος εἰς ἐκάστην οἰκογενεῖαν σίτος ὑπὸ γυναικῶν, αἵτινες ἐκτελοῦσι τὴν ἐργασίαν ταύτην ἄδουσαι. Τὸ δὲ ἐσπέρας δέον προσέτι νὰ πορευθῶσιν αὐταὶ καὶ προμηθεύωσι γλυκὸς ὕδατος ἐν τοῖς ἀσκαῖς εἰς ἀπόστασιν πολλὰκις ὅπως οὖν μεγάλην φέρουσαι ὅμως ἀείποτε μεθ' ἑαυτῶν τὰ τέκνα των.

Μάλιστα δὲ τὸν χειμῶνα καταγίνονται αὐταὶ

εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν χαΐκ καὶ τῶν ἐξ αἰγίων τριχῶν ὑφασμάτων. Εἰς δὲ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐξ ἐρίου ὑφασμάτων φημίζονται ὡς ἐπιτήδειαι αἱ γυναῖκες τοῦ Βαρσάχα. Τὰ βουρνούζια τῶν Βενι-Οὐρτιλῶν εἰσὶ λίαν πολύτιμα, οἱ δὲ Βενι-αθῆες εἰσὶν οἱ πρῶτοι ὡς πρὸς τὸ ποῖον καὶ τὸ ποσὸν τῶν ὑφασμάτων των καὶ ἐν γένει τῶν πλοουσιῶν ἐνδυμάτων. Οἱ δὲ Βενι-οὐρλίς κατασκευάζουσιν ὑφάσματα ἐκ τοῦ συλλεγομένου ὑπ' αὐτῶν λίνου.

Οἱ Καβύλοι ἔχουσι μεγάλην ἐγκράτειαν καὶ ἡ μεγαλειτέρα των εὐωχία συνίσταται εἰς εἶδος τι καρυκεύματος συνθέτου ἐκ κρέατος διαμεμελισμένου εἰς λεπτὰ κομμάτια, ἐκ λίπους προβάτου, ἐκ στρόχων (tomates) ἐκ κρομμύων καὶ φυτῶν ἀρωματικῶν εἰς τὸν ἀτμὸν τῶν ὁποίων ὥπτησαν διὰ τρυπητῆρος ἐπὶ ξύλων τὸ κουσκουσοῦ (σπόρον τοῦ ἀραβοσίτου).

Ὀλίγα τρυβλία ξύλινα, εἰς λέβης καὶ μία στάμνος συνιστῶσιν ἅπαντα τὰ μαγειρικά ἐργαλεῖα τῶν πλουσιωτέρων Σέικων· ἀγνοοῦσι δὲ τὴν χρῆσιν τῶν κραγιρίδων (πτηνῶν) καὶ τῶν μαχαϊρίων, τὸ δὲ μαχαϊρίδιον, ὅπερ οἱ Καβύλοι φέρουσιν ἀπὸ τοῦ τραχήλου των κρεμᾶμενον τοῖς χρησιμεύει διὰ νὰ ξυρίζωνται. Ἄμα δὲ τῆς πείνης θεραπευθεῖσης, ὑδρὶα ὕδατος ἐρχεται κύκλω καὶ ἕκαστος πίνει κατὰ τάξιν· τὸ ὕδωρ εἶναι τὸ μόνον ποτὸν αὐτῶν κατὰ τὸ δεῖπνον. Ὁ καφρὸς εἶναι μὲν ἐν χρῆσει παρ' αὐτοῖς ἀλλὰ δὲν τὸν αἰσθάνονται ἄνευ τῆς ἰλύος του (καταπατίου, τελβέ).

Περιβεβλημένοι ἐνδύματα ἄπερ οὐδέποτε ἐκδύονται οἱ Καβύλοι ὀλίγον φροντίζουσιν, ἔξω τῶν χωρίων των τυχόντες, περὶ τοῦ μέρους εἰς ὅπερ νὰ διανυκτερεύσωσιν. Ἀπαντῶνται κοιμώμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς, πρὸ τῶν οἰκιῶν καὶ ἐπὶ τῶν πλατειῶν τῶν ἀγορῶν μεταξὺ τῶν σάκκων των, τῶν ἐργαλείων των καὶ τῶν ἡμιόνων των. Ζοφερὰς δὲ οὐσης τῆς νυκτὸς δέον νὰ προσέχη τις μήπως πατήσῃ ἐπὶ τῆς κοιλίας τινὸς αὐτόχθονος περιτυλιγμένου τὸ βουρνούζιον του, ὅπερ τῷ χρησιμεύει εἰσάπαξ ὡς ἐνδυμασία, κλίνη καὶ οἰκία.

Ὁ ἐνδεὴς Καβύλος ἔχει σχεδὸν πάντοτε τὴν κεφαλὴν γυμνήν καὶ μόνον διὰ τῆς καλύπτρας (κουκούλας) τοῦ βουρνούζιου του καλύπτει αὐτήν. Ἄτεροι δὲ εὐπορώτεροι, φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐξυρισμένης κεφαλῆς των βαρὺν κεφαλόδεσμον συνιστάμενον ἐκ πέλων ἐνίοτε πέντε ἢ ἕξ, ἀλλεπαλήτως συνηρμοσμένων, ἐξ ἀχύρου πλεκτοῦ ἐνθάξ καὶ ἐρίου, ἐπικαλυπτομένων δὲ δι' ἐρυθροῦ ἐρεοῦ ὑφάσματος.

Οἱ δὲ Σείκαι φέρουσι τὸ στρόφιον (σαρῖκι), συνιστάμενον εἰς δέμα μακρὸν καὶ στενὸν, μεταξὺ τὸν καὶ βαμβάκινον, περιστρεφόμενον περὶ ξίλου ἐρυθροῦ (φασίου). Ἐκ τῆς διασκευῆς τῶν πτυχῶν καὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ὕλης διακρίνονται οἱ διαφοροὶ βαθμοὶ τῶν εἰς τὰς διοικητικὰς θέσεις ὄντων.

Οἱ Καβύλοι φέρουσι πολλάκις πέδιλα. Οἱ δὲ πλειότεροι περιβάλλουσιν ἀπλῶς τοὺς πόδας των δι' ἱμάτων ἐκ σκύτους βοείου τοῦ ὁποίου αἱ τρίχες εἰσὶν ἔξωθεν, ἐξηρητημένων ἐκ μικροῦ σχοινοῦ προσκεκολλημένου εἰς τὰς κνήμας των. Ἀλλὰ πολλοὶ ἀπαλλάττονται καὶ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῆς ὑποδήσεως καὶ γυμνοποδοῦσιν. Ἐνίοτε δὲ καλύπτουσι διὰ περικνημίδων πλεκτῶν ἐξ ἐρίου τὰς κνήμας των οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς πόδας των. Οἱ ἀρχηγοὶ των φοροῦσι πέδιλα ἐν εἰρήνῃ καὶ ὑποδήματα ἐρυθρὰ μετὰ πτεριστήρων, καλούμενα *te-magnes*, ἐν πολέμῳ.

Ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν εἶναι ἡ αὐτὴ τῆ τῶν ἀνδρῶν ἐξαιρέσει τοῦ βουρνούζιου, ὅπερ οὐδέποτε αὐταὶ φέρουσι, καὶ τῆ διαφορᾶς ὅτι δὲν προσκολλῶσι τὸ χαΐκ εἰς τὴν κεφαλὴν, περιζώννυνται δὲ τὴν ὄσφιν διὰ μακροῦ ὑφάσματος λευκοῦ ἢ μεπλατείας γραμμὰς ἐγκομβουμένου ἐμπροσθεν καὶ περιτυλίσσοντες αὐτὰς μέχρι τῶν ποδῶν, ἀείποτε δὲ γυμνοποδοῦσιν. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Καβύλων ἐνδύονται ἐνίοτε κομψῶς ὡς οἱ Τούρκοι.

Δυνατὸν νὰ παραβληθῶσιν οἱ Καβύλοι μὲ τοὺς Ἀβερνιάτας Γάλλους. Γρόντι, ὅταν ἡ πάτριος γῆ δὲν τοὺς παρέχη τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καταβαίνουσιν ἐκ τῶν ὄρεων των καὶ μεταναστεύουσιν ἐπὶ τινὰ ἔτη. Καὶ εἰς μὲν τὰς πεδιάδας μισθοῦνται διὰ τὸν θερισμὸν, εἰς δὲ τὰς πόλεις γίνονται ἀχθοφόροι, ἐργάται καὶ κτίσται. Εἶτα δὲ ἀργυρολογήσαντες ἐπιστρέφουσι φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν μικρὸν θησαυρὸν εἰς τὸ ὄρος πρὸς ἀγορὰν ὄπλου, οἰκίας, κήπου καὶ γυναικός. Εἰς ταῦτα ἡ φιλοδοξία των ἀρκεῖται.

V.

Οἱ Ἰουδαῖοι.

Οἱ Ἰουδαῖοι εἰσὶ λίαν πολυάριθμοι ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ ζῶσι μετερχόμενοι ἐν γένει καλὰ ἐπαγγέλματα ἕνεκα τῶν ἀφθόνων πόρων οὓς τοῖς παρέχει ἡ φιλεργία των. Εἰσὶ δὲ τραπέζιται, ἐργολάβοι, χρυσοχοί, ἔμποροι καὶ εὐδοκίμοισιν εἰς τὸ τορεύειν τὰ ἐνώτια, τὰ ψέλλια καὶ τὰ στρεπτά τῶν ποδῶν (Krolkrall) δι' ὧν κοσμοῦμενοι

αί τῶν Ἀράβων γυναῖκες ἐναθρόνουνται, ἐτι δὲ ἀκολουθοῦσι τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εἰς τὰς ἐκστρατείας των καὶ γνωρίζουσι πῶς νὰ ὠφελῶνται ἐκ τῶν χρημάτων τὰ ὅποια κατακρατοῦσι καὶ νὰ κερδαίνωσιν ἐκ τῆς λίαν κοινῆς δυστυχῆς ἀπροβλεψίας πολλῶν κατοίκων τῆς Ἀλγερίας, τέλος δὲ κομίζοντες κιβώτιον ἐμπεριέχον συνήθη ἐμπορεύσιμα πράγματα προμηθεύουσι τ' ἀναγκαῖα εἰς τὰς φυλάς τοῦ Τέλλ καὶ τῆς Σαχάρας.

Σχεδὸν ἅπαντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐμπορεύονται, ἔκατος τὸ κατὰ δύναμιν, πωλοῦσι μαχαιρικά καὶ παντὸς εἶδους λεπτὰ καὶ κοινὰ ἐμπορεύματα ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐν ὑπαίθρῳ κατὰ τὴν ἀγορὰν καὶ ἀναδέχονται ὡς καὶ τὰς μεγάλας τῆς ἐξουσίας προμηθείας.

Παρατηροῦνται μεταξύ τῶν Ἰουδαίων πολλὰ φυσιογνωμίαι, καὶ οἱ μὲν ἔχουσι ὠραιότητα ἐξίτητον, οἱ δὲ μορφήν κοινοτέραν ὁμοιάζοντες τοῖς ἐν Εὐρώπῃ ἀδελφοῖς αὐτῶν. Σχεδὸν ὅμως ἅπαντες αἱ Ἰουδαῖαι εἰσὶν ὠραῖαι· ἐξεπλάγην πολλάκις ἐν Ἀφρικῇ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως τῶν χαρακτῆρων ἧτις ἐφαίνετο εἰς τοὺς ὀμίλους τῶν Ἰσραηλιτῶν. Παρὰ τὰ ἐξέτυπωμένα τῶν τοκογλύφων πρόσωπα παρίσταντο τὰ ὡσεὶδῆ καὶ καθαρὰ τῶν χαριτοβούτων παρθένων τοῦ Ἰσραήλ.

Οὐδὲν τόσον ἐκπλήττει τὸν περιηγηθέντα τὰς τῶν Ἀράβων κόμας ὅσον ἡ θεὰ συνοικίας Ἰουδαϊκῆς. Ὁ ὄπαδός τοῦ Μωϋσέως φαίνεται ταπεινός, τὸ βᾶδισμά του εἶναι ὀλισθηρὸν καὶ σκολιόν, κρύπτει τὰ πλοῦτῃ του ὑπὸ τὸ ψευδὲς ἦθος ἐπαίτου καὶ ὑπὸ ἐσχιζόμενον ἔνδυμα (καφτάνιον). Ὁ δ' ὄπαδός τοῦ Μωάμεθ δείκνυσι τούναντίον ἀλάζωνεῖαν ἀλλόκοτον. ἔχει τὸ βλέμμα ὑπερήφανον τὸ βᾶδισμα σταθερὸν, καὶ φέρεται ὑπερηφάνως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχίαν του. Ὁ Ἰουδαῖος εἶναι οἰκουρὸς ἀγαπᾷ τὴν ἀσημύτητα, τὴν εἰρήνην καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον καὶ σπλαγχνίζεται μόνον τὴν οἰκογενεῖάν του καὶ τοὺς ὁμοθρήσκους του, ὁ δ' Ἀραψ περιφρονεῖ νὰ κάθηται καὶ νὰ θερμαίνεται παρὰ τὴν ἐστίν· ἔχει ἀνάγκην πρὸ πάντων τῆς θερμότητος τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ τῆς ἐλευθέρως ἐκδρομῆς ἐν μέσῳ τῶν ὄρεων. Διασκευάζει τὸ πλεῖστον ἔξω ἐν αἰθρίᾳ, περιτετυλιγμένος ἐν τῷ βυρνοῦζιῳ του. Ἐνθουσιάζεται εἰς τὴν πίστιν, ἀποδημεῖ εἰς τὴν Μέκκην καὶ ἐπιστρέφει Χατζῆς. Αἱ φυλαὶ αὗται ἔχουσι ἦθη καὶ χαρακτῆρα τοσοῦτον ἀντίθετον καὶ φύσει ἀνόμιον ὡς ἡ ἀλώπηξ καὶ ὁ λέων. Διὸ ἐκ τοῦ ἀδυσωπήτου μίσους τῶν φυλῶν τούτων συνέβαινον πράξεις

σκληραὶ, ὅτε οἱ Ἀραβες κατεῖχον τὴν Ἀφρικὴν, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν τότε ὑποτελεῖς καὶ ὑπόκειμενοι εἰς ἀγγαρεῖαν ὡς οἱ δούλοι ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαιῶνα.

Κατὰ τὴν εἰς Τλέμκην πόλιν τῆς Ἀλγερίας, ὁμορον τοῦ Μαρόκου, διαμονὴν μου ἐγενόμην αὐτόπτης παραδόξου ἐμπορικῆς πράξεως ἐνὸς τῶν Ἰουδαίων τῆς Σαχάρας. Οὗτος ἀγαγὼν εἰς τὴν ἀγορὰν γυναῖκα τινα ἄραβη, ὑπεχρέωσεν αὐτὴν ν' ἀνακαθίστη χαμαὶ ἐν μέσῳ τῶν πολυαριθμῶν περιέργων καὶ ἠτίμασεν αὐτὴν δημοσίᾳ, ἀφαιρέσας τὸ κάλυμμά της.

Ἦτο ὠραία καὶ ὠραιότητος ἀγρία, δύο ὄφρυς μέλαιναὶ καὶ ἐπιμήκεις ἐπεσκίαζον μεγάλους ὀφθαλμούς δορκάδας, ἐκ τῶν ὁποίων διὰ τῶν βαθυκρόων βλεφαρίδων ἐξήρχετο ἡ λάμψις τῆς κόρης αὐτῶν. Τὰ χεῖλη της, αἱ παλάμαι τῶν χειρῶν της καὶ οἱ ὄνυχές της ἦσαν βεβαμμένα διὰ ξανθοῦ χρώματος κυόρου (κνᾶς). Ἐκτὸς δὲ τούτου ἦτον ἐστιγματισμένη εἰς μὲν τὸ μέτωπον μὲ σχῆμα ξόμβου εἰς δὲ τὸν πῆχυν μὲ φύλλα φοίνικος καὶ εἰς τὴν κνήμην μὲ δύο ὄφεις περιελισσόμενους.

Οἱ βόστρυχοι τῆς κόμης της ἐξέφευγον ἐκ δύο μεταξωτῶν κεφαλοδεσμών καὶ περιεπλέκοντο περὶ τοὺς μεγάλους κύκλους τοὺς κρεμαμένους ἐκ τῶν ὠτίων της. Πλήθος περιδεραίων καὶ ὑαλίνων κοσμημάτων κατέπιπτον ἐπὶ τοῦ στήθους της. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐκ τῆς Τύνιδος ἐσθῆτα αὐτῆς ἐφαίνετο μικρὸς τις ποὺς μὲ ἐντελῆ καμπήν, κεκοσμημένος εἰσέτι διὰ τοῦ κροληράλ τοῦ ἀβραάμωνος τοῦ γάμου. Ἡ δυστυχὴς δὲν ἔκλαιε καὶ ἡ ἔκφρασις τῆς λύπης της ὡς ἐκ τούτου ἦτο τρομερωτέρα. Ὁ θάνατος εἰκονίζετο ἐπὶ τοῦ προσώπου της· ἔχουσα τὴν χεῖρά της τεθειμένην ἐπὶ τοῦ καλύμματός της καὶ τοῦ χαϊκίου της, ἀπὸ τὰ ὅποια ὁ Ἰουδαῖος τὴν εἶχεν ἐκδύσει, παρετήρει τὴν γῆν μὲ ἀπληστον ἐπιθυμίαν ὥστε νὰ ἐζήτηε παρ' αὐτῆς τάφον.

Πόθεν αὐτὴ ἤρχετο; ὅποιον ἔγρημα ἔπραξεν; Ἰδοὺ τί εἶχεν αὐτὴ διηγηθεῖ εἰς τὸν Ἰουδαῖον καὶ τί ἐπληροφόρηθην.

Ἡ γυνὴ αὕτη ἀνῆκεν εἰς τινα φυλὴν τῆς Σαχάρας· ἐπειδὴ δὲ κατηγορήθη ἐπὶ ἀπιστίᾳ πρὸς τὸν σύζυγον καὶ κύριόν της, οὗτος ἀφοῦ τὴν ἐμαστίγωσεν ἀνηλεῶς διὰ τοῦ ματρακίου (βουνούρου) ἔσφιγγε τοὺς πόδας της ἐντὸς ποδοκάκης ἐκ φοίνικος ναννοφυοῦς, καὶ διέταξε τὸν πρεσβύτερον υἱόν του, παραστάντα ἀπαθῶς εἰς τὴν τιμωρίαν

τῆς μητρὸς του νὰ τῷ φέρῃ τὸ γλαταγάνιον του. Τὸ τέκνον χωρὶς οἶκτον, ἐκλαμβάνον τὴν μητέρα του ὡς δούλην καὶ ὑπακούον εἰς μόνον τὸν τῆς σκηνῆς δεσπότην, ἔδραμε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν προσταγὴν τοῦ πατρὸς του, ἦτοι νὰ τῷ φέρῃ τὴν σπάθην. Ἐν τούτῳ ἡ δυστυχὴς γυνὴ ἐνοήσασα τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἐσπαράττετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· τὰ δάκρυά της ἦσαν μάταια. Ἀνεγίνωσκε τὴν θανατικὴν τῆς ποινῆς ἐπὶ τοῦ ἀταράχου καὶ κατηφοῦς προσώπου τοῦ κυρίου της. Καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν ὁ Ἀραψ ἐλάμβανε τὸ ὄπλον ἐγγχειριζόμενον ὑπὸ τοῦ τέκνου, διὰ νὰ τὴν ἀποκεφαλίσῃ, αὕτη καταβαλοῦσα ὑπερβολικὸν ἀγῶνα, ἔθραυσε τὰ δεσμά της καὶ ἔφυγεν ὀπισθεν τῶν σκηνῶν τοῦ χωρίου. Ὁ δὲ Ἀραψ δὲν κατεδέχθη νὰ τὴν καταδιώξῃ ἀλλ' ἐνεχείρισε τὸ ὄπλον εἰς τὸν υἱόν του καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια.

Τότε ἡ δυστυχὴς αὕτη κατέφυγεν εἰς τὴν φυλὴν τοῦ πατρὸς της, ὅστις χωρὶς νὰ τὴν οἰκτεῖρη διὰ τὸ σφάλμα της τὴν ἀπεδίωξεν. Ἀποβληθεῖσα λοιπὸν πανταχόθεν ἐπλανᾶτο καὶ ἐμελλεν ἀναμφιβόλως ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης ἐντὸς φάραγγος, ἐὰν ἐνάρετός τις Ἰουδαῖος δὲν τὴν ἀπῆντα, ὅστις τὴν ὠκτῆρε, τὴν ἔσωσε καὶ τέλος πάντων τὴν συνεδραμε νὰ ἀναλάβῃ ὀλίγον ὅσον τὸ δυνατόν τὴν ὑγίαν της.

Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν στοιχειωδεστέραν ἠθικὴν, πᾶσα καλὴ πράξις πρέπει νὰ ἀνταμειβῆται, ὁ Ἰουδαῖος ὅστις ἐδαπάνη καθ' ἐκάστην ὀλίγον κουσκουσοῦ πρὸς τροφήν αὐτῆς τῆς μουκέρρας, ἤγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐζήτηε καθαρὰν καὶ ἀπλὴν τῶν ἐξόδων του ἀπότισιν.

Ἐξέτιμα τὴν καλὴν του πράξιν ἀντὶ 40 δούρων καὶ προσέφερε γενναίως τὴν προστατευομένην του ἀντὶ 200 φράγκων. Μὴ εὐρίσκων δὲ ἀγοραστὴν εἰς αὐτὴν τὴν τιμὴν, τὴν παρεχώρησε εἰς τινα μζάπον κρεωπώλην εἰς Τλέμκην ἀντὶ 25 δούρων.

Ἡ στιγμὴ τοῦ χωρισμοῦ ὑπῆρξεν συγκινητικὴ, ὁ Ἰουδαῖος προσεποιήθη ὅτι χύνει δάκρυα ὡς ἐνδοῦς ἀκουσίως εἰς αὐτὴν τὴν πώλησιν. . . Ἄλλ' ὅταν τις εἶναι πτωχός, πρέπει νὰ κερδίξῃ! Ὁ μζάπος διέταξε τὴν μουκέραν νὰ προπορευῆται καὶ τὴν ἤγαγεν εἰς τὴν σκηνὴν του. Ἐκτοτε πλέον οὐδὲν ἐρρέθη περὶ αὐτῆς τῆς νέας Ἄγαρ. Ἐὰν δὲν εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Ἀλγερίας τὸ μέγα ἐλάτωμα τοῦ μονοπωλεῖν, καὶ τὴν ἄσβεστον δίψαν πρὸς τὰ πλοῦτῃ ἧτις εἶναι κοινὴ εἰς τὴν διεσπαρμένην καθ' ἅπασαν τὴν σφαῖραν φυλὴν ἔπρεπε νὰ

ἐγκωμιάζηται ἡ ἐξοχος φύσις αὐτῶν, διότι ἔχουσιν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τὰς οἰκογενεϊακὰς ἀρετὰς, τὴν σωφροσύνην, τὴν οἰκονομίαν καὶ φιλοστοργίαν. Ἐπιζητοῦσι τὴν ἐργασίαν, δὲν ἀποδειλιοῦσι πρὸς οὐδένα κίνδυνον, πρὸς οὐδένα μόχθον ὅπως ὠφεληθῶσιν. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὄντες πολὺγλωσσοι, καθίστανται ἀπαραίτητοι εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀλγερίαν. Ἄνευ τῶν Ἰουδαίων διερμηνέων δὲν ἤθελέ τις συνεννοεῖσθαι εὐκόλως μὲ τοὺς ἐκεῖθεν τῆς Μεσογείου. Οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εὐχαριστήθησαν οὐδέποτε εἰς τὴν ἀρχαίαν τουρκικὴν καὶ ἀραβικὴν ἐξουσίαν καὶ προτιμῶσιν ἀνκμφιδόλως τὴν τῶν Γάλλων. Διότι ἔνεκον ἰδιοτροπίας ἢ ὑποψίας, ὁ Βέης, ὁ Ἀγᾶς, ἢ ὁ Σερίφης τοὺς ἀπεγύμνωσε καὶ τοὺς ἐφύνευεν, ἐνῶ ἡ ἐν Ἀλγερίᾳ Γαλλικὴ κατοχὴ τοῖς ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πλήρη ἀσφάλειαν τῶν ἀγαθῶν των.

Τοιοῦτοι εἰσὶν οἱ κυριώτεροι χαρακτῆρες τῶν αὐτοχθόνων τῆς Ἀλγερίας Ἀράβων, Μαύρων, Καβύλων, Αἰθιοπῶν καὶ Ἰουδαίων, οἵτινες μέλλουσι ν' ἀλλοιωθῶσιν ἐκ τῆς συναφείας τῶν Γάλλων καὶ τῆς ἐπιβροῆς τοῦ ἀποικισμοῦ αὐτῶν.

(ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

I. Γ. ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ.

ΕΙΡΗΝΗ

Ἡ Η ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΟΣ ΓΥΝΗ.

ΠΟΙΗΜΑ ΕΛΕΓΕΙΟΝ.

ΑΣΜΑ Α΄.

Ἡ Συνάρτησις.

ΘΕΛΩ νὰ σκιαγραφῆσω τὴν εἰκόνα σου, Εἰρήνη, τὴν ὅρα, ὅτε ἡ ψυχὴ μου φεύγει τὴν ὠραίαν γῆν καὶ τοὺς ἀμφιβόλους πόθους διαγράφει ἐν ὀδύνῃ εἰς τοῦ βίου τὴν ἐσπέραν — ἢ τὴν μέλλουσαν αὐγὴν.

Τὴν καρδίαν σου προΐμως ἐκασάνισεν ἡ θλίψις, συμπονεῖς τοὺς θλιβομένους, ἐλεεῖς τοὺς δυστυχεῖς· εἰς τὸ σκιαγράφημά μου ἐν σου βλέμμα ἐάν ρίψῃς συμπαθείας ἢ καὶ οἴκτου . . . ἀποθνήσκω εὐτυχῆς.

. . . Ἦτο τέλος Ἰουλίου ἔδυν ὁ Ἐκρηβόλος καὶ ἐπέλαμπε χρυσάνων τῶν Μεγάρων τὰ βουνά, τοῦ ἀπείρου ξανθοῦ ἦτο καὶ ἀνέφελος ὁ θόλος, τὰ νερὰ τῆς Ἀμφιτρίτης ἔστιλβον ἐρατεινά.

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ

Ω, σεις, χριτόβουτοι παρθένοι, ὅσαι ἐγεννήθητε τὸν Ἀπρίλιον, τὸν τοσοῦτον ἐξυμνηθέντα καὶ κολογνηθέντα εὐγενῆ μῆνα — ἀναμφιβόλως σεις εἰσθε τῆς Ἀφροδίτης αἱ προνομιούχοι Ἰέρειαι, αἱ εὐνοοῦμεναι τῆς θεᾶς θνητῆς, τῆς οὐρανόυ αὐτῆς καλλονῆς αἱ κυρίαί τῆς τιμῆς, ὅταν κατὰ τὸν ἔνδοξον τοῦτον μῆνα τελῆ ἀοράτως τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῶν μυθολογικῶν γενεθλίων τῆς — διότι τὸν μῆνα τοῦτον, τὴν πρώτην Ἀπριλίου μάλιστα, ἐγεννήθη ἡ ὠραιότερα τῶν θεαινῶν, ἐκείνη ἣτις ἔλαβε κατὰ προτίμησιν ὑπὸ τοῦ Πάριδος τὸ πολυθύλλητον μῆλον τῆς Ἐριδος, τὸ ὅποιον ὡς ὁ ἐγκληματικός καρπὸς τῆς Εὐας, ἐπέσυρε τὴν καταστροφὴν τῆς.

— Καὶ ἐγεννήθη εἰξεύρετε πῶς;

— Ἐκ τοῦ παρθένου ἀφροῦ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ εὐγενοῦς αἵματος τοῦ Οὐρανοῦ.

Ὁ Οὐρανὸς δὲ, παρθένοι μου, μικραὶ Ἀφροδίται τοῦ ἐμαγευμένου τούτου κόσμου, ὁ οὐρανὸς ἦτο ὁ πρῶτος τρισόλβιος θεὸς τῆς μυθικῆς ἀρχαιότητος, ὅστις μίαν προΐταν τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου — ἴσως ἦτο τὴν πρώτην — ἰδὼν τὴν θεὰν Γῆν εἰς τὸν ἀτιμελῆ ἐκείνον ἐκρινὸν καλλωπισμὸν τῆς, λουομένην ἑρωτοτρόπως εἰς τὴν δρόσον τῶν πρώτων ἀνθέων, μετὰ τὰ ὅποια ἐκάλυπτε τοὺς παρθενικούς κόλπους τῆς, ἠράσθη αὐτῆς ὡς θεὸς καὶ τὴν ἔλαβε νόμιμον σύζυγον ὡς ἄνθρωπος. Ἐκ τοῦ γάμου δὲ τούτου ἐγεννήθησαν κατόπιν ὅλοι οἱ λοιποὶ θεοὶ, ἐφ' ὧν ἐβασίλευε καὶ ἐκυβέρνηε ὁ γλυκὺς Οὐρανὸς ὡς ἀπόλυτος μονάρχης.

Κάποιοι ὅμως Κύκλωπες, ἴδια αὐτοῦ τέκνα, ἐπεθύμησαν φαίνεται Σύνταγμα καὶ ἐμελέτησαν τὸ κίνημα — ἀλλ' ὅτε προσέβησαν εἰς φιλελευθέρους τινας διαδηλώσεις κατὰ τοῦ παντοκράτορος Οὐρανοῦ, ὁ εὐτολμος οὗτος θεὸς τοὺς κατεταρτάρωσε. Πλὴν ἦτο, βλέπετε, δύσκολον ἀνέκαθεν καὶ μεταξύ τῶν θεῶν, ὅπως σήμερον μεταξύ τῶν λαῶν, νὰ ἀναχαιτίσῃ τις διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ αἵματος ἰδέας διαδηλωθείσας ἤδη καὶ μάλιστα ὅταν αὐταὶ λέγωνται — συνταγματικαὶ ἐλευθερίαι — πίπτουσι πάντοτε, εἶναι ἀληθές, οἱ πρωταγωνισταὶ μάρτυρες, ἄλλοι ὅμως υἱοθετοῦν αὐτὰς καὶ ὁ καλὸς Καποδίστριας γίνεται αἰοδημος καὶ ὁ με-

γαλότους ὄθων φεύγει διὰ νὰ μὴν ἐπανέλθῃ ποτέ.

Τοὺς μονοφθαλμοὺς Κύκλωπας λοιπὸν, κύριοι διπλωμάται, διεδέχθησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν Τιτάνες, οἵτινες ἐξηγέρθησαν φοβεροὶ κατὰ τοῦ Οὐρανοῦ, ἔχοντες ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως τὸν νεώτατον, ἀλλὰ νοημονέστατον Κρόνον.

Οὗτος δὲ παραλαβὼν καὶ τοὺς τρομεροὺς ἐκείνους Γίγαντας Βριάρεων τὸν ἑκατόγχερα καὶ Ἴγρον τὸν δρακοντόπουον συνέλαβε τὸν βασιλεύοντα πατέρα του καὶ τὸν διεμέλησε φρικωδῶς μετὰ τὸν φεβρὸν ἀδχαμάντινον δρέπανον, μετὰ τὸ ὅποιον τὸν εἶχεν ὀπλίσει ἡ συνομώτουςα μήτηρ του καὶ ἔρριψε τὰ τεμάχια τοῦ πτώματός του εἰς τὴν ἐκπτοηθεῖσαν ἤρεμον θάλασσαν, μετὰ τὸν παρθένον ἀφρὸν τῆς ὁποίας ἀνείχθη τότε τὸ ἀφθόνως ἔξεν βασιλικὸν αἷμα τοῦ δυστυχοῦς Οὐρανοῦ καὶ ἐκ τῆς φρικώδους αὐτῆς μίξεως ἐγεννήθη τὴν πρώτην Ἀπριλίου ἡ Ἀφροδίτη περὶ τὴν νῆσον τῶν Κυθήρων καὶ μετ' ὀλίγον αἱ Ἐρινύες...

Ἦδη ἂν τοῦτο εἶναι ψεῦδος μέγα, (τὸ ὅποιον ἐγὼ σὰς βεβαιῶ, ὡς αὐτόπτης διάβολος τῆς ἐπαχῆς) ἐνεῦθεν, κυρίαί μου καὶ ἐκτοτε χρονολογοῦνται καὶ τὰ μικρὰ ψεῦδη τῆς πρώτης Ἀπριλίου — σὰς προειδοποιῶ δὲ μάλιστα, ὠραία μου ἀναγνώστρια, ὅτι πολὺ εὐφρυνῶς σὰς ἐγέλασε πέρισυ τὴν πρώτην Ἀπριλίου ὁ φίλος μου καὶ φίλος σας ΛΑΘΩΤΑΣ, ὅτε εἰς τὴν τερπνὴν καὶ πλήρη ἄλατος ἐπιφυλλίδα του ἐτυμολογῶν τὸ ἀπριλιάτικον ψεῦδος, εἰς ἀπριλιάτικον ψῆρι σὰς ἔκαμε νὰ τρέχητε πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ γέροντος Ὀβιδίου, θαμμένου πρὸ τῶσων αἰώνων εἰς τὰς μεταμορφώσεις του, καὶ τοῦ αἰρετικοῦ Βέλγιγεν, ὅστις ἠθέλησε νὰ ἀναμίξῃ τὰ ἅγια πάθη τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὰ ψεῦδη τῆς πρώτης Ἀπριλίου, διὰ νὰ σὰς κάμῃ τῶ ὄντι νὰ τρέχετε ἀπὸ τὸν Ἄνναν εἰς τὸν Καϊάφαν — καὶ δὲν σὰς εἶπε τοῦλάχιστον ποῦ κατοικοῦν οἱ κύριοι οὔτοι, ἐνῶ, καθ' ἣν στιγμὴν σεις ἐτρέχατε εἰς ἀναζήτησίν των, ὁ πονηρὸς Ἀλθώτας, συνεσκέπτετο μετ' αὐτῶν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πανεπιστημίου, τίνοι τρόπον νὰ ἐνοχοποιήσῃ καὶ τὸν ἱππότην Ρωμόλον καὶ τὸν νομοθέτην Νουμᾶν καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν εὐγενῆ πρίγκηπα τῆς Λορβαίνης εἰς τὸ ἀπριλιάτικον ψεῦδος καὶ σὰς παραστήσῃ τὸν συμπαθῆ καὶ ὠραῖον Ἀπρίλιον, κακότροπον ἀλιέα, ἐκδικούμενον τοὺς πτωχοὺς ποιητάς, διότι τὸν ὑπερύμνησαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρον, διότι δύο, τρεῖς, καὶ αὐτοὶ σοφοὶ, παρεγνώρισαν τὴν θέσιν του εἰς τὰ ἀξιοτίμα μνηολογία των.

Ἐν ᾧ ὁ ξανθομάλλης Ἀπρίλιος, παρθένον τέκνον λατρεῖ τις τὴν πρώτην Ἀπριλίου, ὡς ὀλίγοι εἶναι τῶν ἀγρῶν δὲν εἶναι βεβαίως ὁ κηπουρὸς τῶν Σεπολίων, οὔτε τοῦ βοτανικοῦ κήπου ὁ ἐπιτηρητής, — ἐδύνατο νὰ ἦναι ἴσως ὁ καθηγητὴς τῆς βοτανολογίας, ἀλλὰ τοῦ Μαίου ἢ Μοῦσα ἀμφισβητεῖ πρὸς αὐτὸν τὴν ἐντιμὸν ταύτην θέσιν, ἐνῶ ὁ Ἰούλιος καρδοκεῖ πρὸ τῆς ἀνεγειρομένης Ἀκαδημίας πότε νὰ στηθῇ ἡ θύρα αὐτῆς διὰ νὰ εἰσέλθῃ, ἀδιαφορῶν περὶ τῆς στέγης. — Πλὴν καὶ λοιπὸν εἰς τοὺς ἀγρούς ὁ Ἀπρίλιος, νεανίας εὐχαρῆς, ἐσεμμένος μουσικαῖς, εἶναι ὁ περιπαθὴς ἐραστὴς τῆς Φιλώρας, τῶν ῥοδόων ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν ὁποίων τὰ μῦρα διέρχεται τὴν αὐγὴν ὡς αὐρὰ ὑπὸ τὴν σκιαᾶν μιᾶς μελαχροίνης, ἀνέρχεται τὸν ἐξώστην μιᾶς κρωῶλης περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ γεννᾷ πρὸς αὐτὰς βρεμβασμοὺς ἀγνώστους καὶ ὄνειρα ξανθὰ ὡς ἡ χρύσεια μορφή του. — Πλὴν οἱ γλυκεῖς βρεμβασμοὶ καὶ τὰ ξανθὰ ὄνειρα εἶναι ἀπάτη συνήθως, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἡ πηγὴ εἰς τοῦ Ἀπριλίου τὰ ψεῦδη καὶ ἰδοὺ αἱ θελκτικαὶ τῆς θερμῆς Ἰταλίας κόραι δισπισσοῦσιν, ὅχι μόνον πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ πρὸς τὸν ξανθότριχα νεανίαν, ὅστις γονυκλιτῆς πρὸ τῶν ποδῶν τῆς, μετὰ χεῖρας ἐκείτης καὶ τὸ βλέμμα ἔνδακρον ὀρρίζει εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἑρωτός του, — ἐπικαλούμενος εἰς βοήθειαν — *Santa Maria la dolorosa* — ἣτις ζωγραφίζεται μετὰ ἐπτὰ φάσγανα ἐπὶ τῆς καρδίας.

Ἡ πρώτη Ἀπριλίου ἐν τούτοις εἶναι ἡμέρα, καθ' ἣν ἐορτάζει παρὰ τοῖς ἐξευγενισμένοις λαοῖς ἡ τρυφερά Ἀπάτη καὶ τὸ ἀθῶον Ψεῦδος, ὁ Γέλως καὶ αἱ Παιδείαι — εἶναι μία ἡμέρα τῆς αὐστηρῆς τεσσαρακοστῆς, καθ' ἣν ὁ κυμασφάγος χριστιανὸς δύναται νὰ ψευθῆ, νὰ γελάσῃ, νὰ ἀπατήσῃ ἄνευ ὑποψίας ὅτι κολάζεται, χωρὶς νὰ σημειώσῃ εἰς τὸ μακρὸν κομβολόγιον τῶν ἀμαρτιῶν του καὶ τὴν πρώτην Ἀπριλίου.

ὦ! πόσα πικρὰ ποτήρια δὲν πίνουσι ἐκάστην πρώτην Ἀπριλίου εὐπιστοὶ καὶ τρυφεραὶ σύζυγοι πόσοι οἰκοκυραῖοι ζηλότυποι ὡς Τοῦρκοι, δὲν μετεμελήθησαν, διότι δὲν ἀφῆκαν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸν παρθένον γυναικωνίτιν τῶν τῆς πρώτης Ἀπριλίου τὸ ῥόδον — πόσοι καρδιαὶ ἀγναὶ δὲν ἐπλανήθησαν, πόσοι ὠραῖοι ὀφθαλμοὶ δὲν ἔκλαυσαν καὶ πόσοι πολιτικοὶ διπλωμάται δὲν ἐπίσσευσαν, ὅτι ἐγέλων, ἐνῶ ἐγέλωντο τὴν πρώτην Ἀπριλίου. — Καὶ εἰς ἐπίσημος ποιητὴς ἐτρελλάθη καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἔπακρον τῆς εὐδαμονίας του, ἐνθυμηθεῖς, ὅτι ἦτο ἡ πρώτη Ἀπριλίου.

Εἶναι τὸσον εὐκόλον, ὠραία κυρίαί μου νὰ γε-

οἱ πονηροὶ, πρὸ πάντων ὅμως αἱ πονηραὶ, αἵτινες διαφεύγουσι τὸ γέλασμα — διότι καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ εἰξεύρῃ τις, τότε τὴν παθαίνει χειρότερα. — Ἐγὼ τοῦλάχιστον μετὰ πολλοὺς ἐγέλασα ὡς πειρασμὸς καὶ ἰδοὺ τὰ χρονικά μου μετὰ τὴν ταπεινὴν παρατήρησιν, ὅτι:

«Εἶναι ἡ πρώτη Ἀπριλίου, κύριοι καὶ μὴ πρὸς βάρος.»

— Κύριε, με λέγει ἀστυνομικὸς τις κλητῆρ νεοδιορισθεῖς, δὲν με λέτε, παρακαλῶ, ποῦ κατοικεῖ ὁ Κύριος αὐτός; — καὶ μοὶ ἐπέδειξε συνάμα κομψὸν φάκελλον μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν.

— *Λίαν κατεπεῖρον.* —

«Πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον τῆς ἐπὶ τοῦ θεάτρου ἐπιτροπῆς κτλ. κτλ. I. X.»

— Μάλιστα, τὸν λέγω, φίλε μου. — Ἰδοὺ, αὐτὴ, ἐκεῖ κάτω, ἡ μεγάλη οἰκία μετὰ τὰς κυκλίδας καὶ τὸ ἠνθισμένον κηπάριον. — Καὶ τὸν διηύθυνε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κυρίου Προέδρου τῆς Συνελεύσεως, πιστεύων, ὅτι θὰ γελάσῃ ὀλίγον διὰ τὴν πρώτην Ἀπριλίου.

Ἄλλ' ὁ Κύριος Πρόεδρος ἔτυχε νὰ κοιμηθῇ ἀργὰ, διότι, ἐνθυμηθεῖς, εἶχε δώσει ἔκτακτον πολιτικὴν ἐπερίδα εἰς τιμὴν τῆς ἐπτανησιακῆς ἐπιτροπῆς καὶ μόλις ἐξεγείρετο. — Τὸ *Λίαν κατεπεῖρον* δὲ τὸν ἐσύγχισε καὶ ἠρέσθη εἰς τὸ — Πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον. . .

Διέβηξε πάραυτα τὴν σφραγίδα, ἔρριψε τὸν φάκελλον εἰς τὴν καίουσαν θερμάστραν του καὶ ἰδοὺ τί ἀνέγνωσε:

Κύριε Πρόεδρε!

«Προλαμβάνω νὰ σὰς εἶπω, ὅτι ἡ Α. Μ. μετὰ τῆς Α. Υ. θέλουσι περυσθῆ μετὰ πολιτικὰ φροντίσαστε λοιπὸν τὰ δέοντα καὶ προετοιμάσατε τὰ θεωρεῖα.»

Ὁ Πρόθυμος.

Διέβη. Ἀστυνομίας.

— Τὴν ἄμαζάν μου, φωνάζει ὁ Πρόεδρος, καὶ μόλις ἔχει καιρὸν νὰ πάρῃ τὴν *σοκολάταν* του καὶ νὰ φορέσῃ ἕν φράκον, πιστεύω δὲ καὶ τὸν λευκὸν του λαιμοδέτην. Εἶναι ἐνάτη ὥρα καὶ τὸ κατάστημα τῆς Συνελεύσεως ἀντηγεῖ εἰς τοὺς μονήρεις βηματισμούς του — οἱ δύο φύλακές του μὴ εἰξεύροντες τί συμβαίνει, ὑποδέχονται αὐτὸν μετὰ ἀποκεκαλυμμένους κεφαλὰς καὶ ἀναμένουσι τὰς διαταγὰς του.

— Γρήγορα, τοῖς λέγει, ζητήσατε τὸν Κύριον Ἐφορον καὶ τὸν Κύριον Ἐπιμελητὴν, τοὺς παρακαλῶ νὰ ἔλθουν ἀμέσως ἐδῶ. Οἱ πρόθυμοι ὑπάλληλοι ἐβόσσαν ἐσπευσμένως ἀποροῦντες, ἀλλὰ

μόλις ἤκουσαν περὶ τίνος πρόκειται, ἐδόθησαν εἰς προετοιμασίας καὶ τὸ διπλωματικὸν θεωρεῖον ἤρ-
χισε πάραυτα νὰ μετασχηματίζεται.

Ἐν τούτοις οἱ πληρεξούσιοι συνήρχοντο δλονὲν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ γεγονότος καὶ ὅταν ἐμάνθανον τί τρέχει, τινές μὲν ἐσπευδον νὰ εἰδο-
ποιήσωσι τὰς ὁραίας συζύγους των, ὅπως λάβωσι μέρος εἰς τὸ ἔκτακτον αὐτὸ θέαμα, ἄλλοι δὲ, μεγα-
λόσχημοι βήτορες, προητοιμάζοντο εἰς ἀγῶνα—
καθόσον ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ μεγάλη μάχη κατὰ τοῦ
ὑπουργείου, τοῦ ὁποίου ἡ πτώσις ἐθεωρεῖτο πλέον
βεβαία κατὰ τὸ λέγειν τῶν κομματάρχων τῆς ἀν-
τιπολιτεύσεως, διότι φαίνεται, ὅτι πολλοὶ πονηροὶ
ἐνθυμηθέντες τὴν πρώτην Ἀπριλίου τοῖς εἶχον ὑ-
ποσχθεῖν τὰς ψήφους τῆς πεποιθήσεώς των.

Καὶ τινες Ἵπουργοὶ ὅμως τὰ εἶχον χάσει, τῇ
ἀληθείᾳ, ἰδόντες τὴν ἀσυνήθη συββόην τοῦ πλή-
θους, τὸ ὅποιον συνωθούμενον περὶ τὰς θύρας, ἐ-
ζήτησε εἰσιτήρια διὰ τὰς διακεκριμένας κυρίας, εἰ-
σιτήρια διὰ τοὺς ἐξω ὁμογενεῖς, εἰσιτήρια διὰ
τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους καὶ εἰσιτήρια διὰ τὸ
κοινὸν ἀκροατήριον, διότι εἰς πᾶσαν σπουδαίαν ἢ
ἐπίσημον περίστασιν γίνεται τὸ μικρὸν αὐτὸ ἐξο-
δὸν τῶν εἰσιτηρίων.

— Καὶ κατὰ ἔκτακτα μέτρα λαμβάνονται σή-
μερον καὶ ἐν ἐπισημότητι, Κύριε Πρόεδρε; ἐρωτᾷ
εἰς ἀφελῆς Ἵπουργός—βλέπων τὴν σπουδαιότητα
μεθ' ἧς διηυθύνοντο τὰ πάντα.

— Καὶ πῶς, ἀγνοεῖτε τὴν αἰτίαν; ὑπέλαβε
μειδιῶν ὁ Κύριος Πρόεδρος.

— Εἰξεύρω μόνον, ὅτι πρόκειται νὰ γείνη μία
ἐπερώτησις σήμερον—πλὴν δὲν ἀξίζει τὸν κόπον.

— Μόνον τοῦτο;

— Πλὴν καὶ τί ἄλλο ἀκόμη;

— Ὁ Πρόεδρος τῷ ἐπέδειξεν ἐπιστολήν.

— Πῶς εἶναι δυνατόν! ἀνέκραξεν ὁ Ἵπουρ-
γός, ἐγὼ νὰ μὴ γνωρίζω τίποτε!

Τὴν αὐτὴν στιγμὴν εἰσῆρχετο ὁ Κύριος Ἵπουρ-
γός τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ὀλίγον ἀποτόμως πλησιάζει
τὸν Πρόεδρον.

— Κύριε Πρόεδρε, τὸν λέγει, ἔχω παράπονα
σπουδαῖα ἐκ μέρους τῶν ΚΚ. ἀντιπροσώπων τῶν
τριῶν εὐεργετιδῶν δυνάμεων, διότι πρὸ μικροῦ ἤλ-
θον ἐνταῦθα καὶ οἱ κλητῆρές σας δὲν τοῖς ἐπέτρε-
ψαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ προσδιορισμένον αὐτοῖς
θεωρεῖον τοιαῦτα πράγματα, Κύριε Πρόεδρε, δύ-
νανται νὰ ἔχωσι συνεπίαις c'est manyuer de
convenance.

— Μὰ τί νὰ κάμω, Κύριέ μου, πῶς θέλετε νὰ

οἰκονομήσω τὰ πράγματα; νὰ τοὺς δώσωμεν ἐν
ἄλλο θεωρεῖον, — αὐτὸ λοιπὸν βλέπετε, ἡτοιμάσθη
διὰ τὴν Α. Μ. καὶ τὴν Α. Υ.

— Καὶ πῶς ἡ Α. Μ. πρόκειται νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν
Συνέλευσιν;

— Βεβαίότατα!

— Ἀδύνατον.

— Τὸ αὐτὸ εἶπον καὶ ἐγώ—ὑπέλαβεν ὁ συνά-
δελφος.

— Ἰδοὺ, ἡ ἐπιστολή—λέγει ὁ Πρόεδρος.

— Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς, ζητεῖται
ὁ γράψας Διευθ. τῆς Αστυνομίας— ἀλλ' ἀτυχῶς
εὐρίσκατο εἰς Πειραιᾷ εἶχε μεταβῆ διὰ νὰ βεβαιω-
θῇ πότε ἔφυγον οἱ νυκτοκλέπται τῶν 72 χιλιά-
δων δραχμῶν τοῦ πράκτορος τῆς Αὐστηριακῆς Ἀπ-
μοπλοῖας. — Τρέχουσιν εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ἵ-
πουργείου δὲν ἔχει εἶδῃσιν—ἐρωτοῦν τὸ Ἀυλαρ-
χεῖον, ἀπορεῖ πόθεν διεδόθη τὸ τοιοῦτον. Συγκα-
λεῖται Ἵπουργικὸν Συμβούλιον καὶ ἀποφασίζεται
νὰ τηλεγραφήσωσιν εἰς Πειραιᾷ κατεπειγόντως.

— Τηλεγραφοῦν καὶ μετὰ μίαν ὥραν φθάνει ὁ
Διευθυντής, ὅστις ἀναγνωρίζει τὴν ὑπογραφήν του,
πλὴν δὲν ἐνθυμεῖται νὰ ἀπηύθυνε τοιαύτην ἐπιστο-
λὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Συνελεύσεως. — Οἱ Ἵ-
πουργοὶ ἀγανακτοῦν καὶ δικαίως.

— Δότε με, Κύριε, ὀλίγον καιρὸν, δότε με,
παρακαλῶ καὶ ἐλπίζω νὰ ἀνακαλύψω τὸν πλαστο-
γράφον.—Τὸ Συμβούλιον διελύθη, μετὰ τὴν πεποι-
θησιν, ὅτι θὰ ἀνακαλυφθῇ ὁ ἐγκληματίας.

Εἰς τὴν Συνέλευσιν ἤρξατο ἤδη ἡ συζήτησις
τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὰ θεωρεῖα ἦσαν πλήρη καὶ
βλέμματα ἀνυπόμονα ἐξέριπτοντο πρὸς τὸ θεωρεῖον
τῶν διπλωματικῶν, τὸ ὅποιον ὅμως ἔμενε κενόν
ἐνῶ εἰς τὸ πλήρες παράπλευρον αὐτοῦ, ἀπὸ και-
ρὸν εἰς καιρὸν γαλθάνικη τις κίνησις ἐγένετο, ὅλαι
αἱ σημασιολογιστοὶ κεφαλαὶ τῶν ὁραίων κυριῶν
ἐστρέφοντο ἀριστερόθεν καὶ τὴν στροφὴν αὐτὴν
μηχανικῶς ἀπεμιμοῦντο καὶ τῶν πληρεξουσίων αἱ
σοφαὶ κεφαλαὶ καὶ τοῦ προεδρείου ἡ ἐπισημότης
καὶ τοῦ ἀκροατηρίου ἡ ἀφέλεια. Ὁ Βασιλεὺς δὲν
ἤρξατο καὶ ὁ Κύριος Πρόεδρος ἔμαθε παρά τινος
τρίτου Ἵπουργοῦ, ὅτι συνέβη κακὴ συνεννόησις.

— Εἶν' ἡ πρώτη Ἀπριλίου! ἀνέκραξεν εἰς εὐ-
φυῆς δημοσιογράφος ἀπὸ τοῦ ὑπερέχοντος θεωρείου
του ἐναντίον τῶν δικαστῶν τοῦ κανονισμοῦ.

— Ἠσυχία εἰς τὸ ἀκροατήριον! ἐφώνησεν ὁ
Πρόεδρος, ἀλλὰ τὸ ἀκροατήριον ἤρξατο νὰ κινήται
νὰ κενούται ἐπαναλαμβάνον μετὰ θορυβώδους γέ-
λωτος—εἶν' ἡ πρώτη Ἀπριλίου!

Μετὰ σφοδρὰν δὲ συζήτησιν ἐπέστη ἡ δι' ὀνομα-
στικῆς κλήσεως ψηφοφορία, ἐπὶ ζητήματος ὑπουρ-
γικοῦ καὶ εἰς τὴν ἀπορίαν τῆς ἀντιπολιτεύσεως
μειονοψηφισάσης ἐναντίον τῶν ὑποσχέσεων τὰς
ὁποίας ἔλαβε τὴν προτεραιάν.

— Εἶν' ἡ πρώτη Ἀπριλίου! ἐπανελάμβανον
καὶ ἐγγέλων οἱ ὑπουργοί.—

« Εἶν' ἡ πρώτη Ἀπριλίου, Κύριοι καὶ μὴ πὸς βέρες. »
ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ.

ΟΙ ΟΠΑΔΟΙ ΤΟΥ ΙΗΟΥ.

(Συνέχεια, ἴδε φυλλάδιον 30).

— Ἰδοὺ ἐν λουδοβίγειον, ὑπαγε εἰς τὸν ἰα-
τρὸν Μιλλὸν εἰς Βουργον καὶ εἰπέ τῷ νὰ
ἔλθῃ τάχιστα εἰς τὸν πύργον τῆς Μαυρο-
κρήνης, διότι εἰς ἀνθρωπος κινδυνεύει.

Καὶ ἐνῶ ὁ χωρικός, ὠθούμενος ὑπὸ τῆς
ἀμοιβῆς, ἦν ἔλαβεν, ἔτρεχε πρὸς τὸ Βουρ-
γον, ὁ Ρολάνδος ἐπέτα καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν
πύργον.

Ἦδη, ἐπειδὴ ὁ ἀναγνώστης μας, κατὰ
πᾶσαν πιθανότητα, ἐπιθυμεῖ ἐπίσης περιέρ-
γως ὡς καὶ ὁ Ρολάνδος νὰ μάθῃ τί συνέβη
εἰς τὸν σὶρ Ἰωάννην, ἐρχόμεθα νὰ τῷ διη-
γηθῶμεν τὰ συμβάντα τῆς νυκτός.

Ὁ σὶρ Ἰωάννης, ὡς εἶδομεν, εἶχεν εἰσέλ-
θει περὶ τὴν ἐνδεκάτην σχεδὸν ὥραν εἰς τὴν
σκιὰδα τῆς Μονῆς, τὴν κοινῶς καλουμένην
Κορροριάν, ἣτις ἦτο ἐκκλησιδίου κτισμένον
ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους.

Ἀπὸ τοῦ ἱεροφυλάκιον εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ
χοροστάσιον, ὅπερ ἦτο κενόν καὶ ἐφαίνετο
ἐρημον. Σελήνη λαμπρὰ μὲν, ἀλλ' ἐνίστε
καλυπτομένη ἀπὸ τὰ νέφη, διεπέρα τὴν ἐπάρ-
γυρον ἀκτίνᾳ τῆς διὰ τῶν κυκλοτερῶν τοῦ
θόλου θυρίδων καὶ διὰ τῶν ἡμιθραύστων τοῦ
ἐκκλησιδίου ὕλων.

Ὁ σὶρ Ἰωάννης εἰσῆλθε μέχρι τοῦ χορο-
στασίου, ἐστάθη ἔμπροσθεν τοῦ στυλοβάτου
καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ὄρθιος. Αἱ στιγμαὶ παρήρ-
χοντο, τὴν φοράν ὅμως ταύτην δὲν ἐσήμαι-
νε τὸ ὠρολόγιον τῆς Μονῆς, ἀλλὰ τὸ τῆς
ἐκκλησίας τῆς Περονάσης, τουτέστι τοῦ πλη-
σιεστέρου εἰς τὸ ναίδιον χωρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ
ὁ σὶρ Ἰωάννης ἐπερίμενε.

Τὰ πάντα παρήλθον μέχρι τοῦ μεσονυ-
κτίου, ὅπως εἶχον παρέλθει καὶ διὰ τὸν Ρο-
λάνδον, τουτέστιν ὁ σὶρ Ἰωάννης μόνον δια-
σκέδασιν εἶχεν ὑποκώφους τινας θορυβούς
καὶ ἀκαριαίας ταραχάς. Μεσονύκτιον ἤχησε,
τὴν δὲ στιγμὴν ταύτην περιέμενε μετ' ἀνυ-
πομονησίας, διότι κατὰ ταύτην ἐμελλε νὰ
ἐπέλθῃ τὸ συμβάν, ἂν συμβάν τι ἐπῆρχετο.
Εἰς τὸν τελευταῖον κτύπον τοῦ ὠρολογίου,
τῷ ἐφάνη ὅτι ἤκουσε βήματα ὑποχθόνια,
καὶ εἶδε φῶς τι νὰ λάμπῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ
δρυφράκτου, ὅπερ συνεκοινωνεῖ πρὸς τοὺς
τάφους. Ἐφερε λοιπὸν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν
προσοχὴν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνον.

Εἰς μοναχὸς ἐξῆλθε τότε ἐκεῖθεν, ἔχων
τὴν κουκούλαν αὐτοῦ καταβιβασμένην μέχρι
τῶν ὀφθαλμῶν καὶ κρατῶν δάδα εἰς τὴν χει-

ρα· ἔφερε δὲ τὸ ἐνδυμα τῶν μοναχῶν τοῦ
ἀγίου Βρούνου.

Δεύτερος ἐφάνη μετ' αὐτὸν, εἶτα τρίτος,
καὶ ἀλληλοδιαδόχως ὁ σὶρ Ἰωάννης ἐμέτρη-
σε δώδεκα.

Χωρισθέντες οὗτοι ἐνώπιον τοῦ θυσια-
στηρίου, κατέλαβον τὰ δώδεκα ἐν τῷ χωρο-
στασίῳ στασίδια, οἱ μὲν ἐξ πρὸς δεξιὰ, οἱ
δὲ ἐξ πρὸς ἀριστερὰ τοῦ σὶρ Ἰωάννη. Ἐκα-
στος ἔθηκε τὴν δάδα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπίτηδες
ἐπὶ τῶν ἐρεισμάτων κατεσκευασμένην ὀπήν,
καὶ ἔμενον οὕτω σιωπηλῶς περιμένοντες.

Καὶ δέκατος τρίτος μοναχὸς ἐφάνη τότε
καὶ ἔστη ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου· οὐδεὶς
δὲ τῶν μοναχῶν αὐτῶν ἐφαίνετο φάντασμα
ἢ σκιά· ἅπαντες ἀναμφιβόλως ἀνήκον εἰς
τὴν γῆν, ὅλοι ἦσαν ἀνθρωποὶ ζῶντες.

Ὁ σὶρ Ἰωάννης ἰστάμενος ὄρθιος καὶ κρα-
τῶν ἐν ἐκάστη τῶν χειρῶν ἐν πιστόλιον, ἐρεί-
δετο ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τοῦ τεθειμένου ἐν
τῷ μέσῳ τοῦ χοροστασίου, καὶ παρετήρει
μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἀκηδείας τὴν σκη-
νὴν ταύτην. Ὡς αὐτὸς δὲ, οὕτω καὶ οἱ μονα-
χοὶ ἔμενον ὄρθιοι καὶ σιωπηλοὶ.

Ὁ πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου μοναχὸς λύσας
τέλος τὴν σιωπὴν εἶπε,

— Ἀδελφοί, διατί οἱ ἐκδικηταὶ συνήλθον;
— Διὰ νὰ δικάσωσιν ἓνα βέβηλον, ἀπεκρί-
θησαν οἱ μοναχοί.

— Ὁ βέβηλος οὗτος τί ἐγκλημα διέπρα-
ξεν; ὑπέλαβεν ὁ ἐρωτῶν.

— Προσεπάθησε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μυστή-
ρια τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰηοῦ.

— Ὅποιας ποινῆς ἐνοχὸς ἐστίν;

— Ἐνοχὸς θανάτου.

Ὁ μοναχὸς τοῦ θυσιαστηρίου ἀφῆσεν, οὐ-
τως εἰπεῖν, εἰς τὴν καταγνωσθεῖσαν ποινὴν
τὸν χρόνον τοῦ νὰ εἰσδύσῃ μέχρι τῆς καρ-
δίας ἐκεῖνου καθ' οὗ ἀπηγγέλλετο. Εἶτα γρα-
φεις πρὸς τὸν Ἀγγλον, ὅστις ἔμενεν ἐπίσης
ἀτάραχος, ὡς ἂν παρίστατο εἰς τινὰ κωμω-
δίαν, τῷ εἶπε,

— Σὶρ Ἰωάννη Τάνλεϋ, εἰσθε ξένος, εἰσθε
ἄγγλος, καὶ οὗτος ἦτο διπλοῦς λόγος ἐν
ἀφῆσθητε τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἰηοῦ νὰ συζη-
τήσωσι τὰς ὑποθέσεις των μετὰ τῆς κυβερ-
νήσεως, ἧς ὤμοσαν τὴν ἀπώλειαν. Δὲν εἶ-
χετε ὅμως φρόνησιν, ὑπεκύψατε εἰς ματαίαν
περιέργειαν, ἀντὶ ν' ἀπομακρυνθῆτε· εἰσῆλ-
θετε εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ λέοντος, καὶ ὁ
λέων θὰ σᾶς κατασπαράξῃ.

Εἶτα μετὰ τινὰς στιγμὰς σιγῆς, καθ' ἣν

εφαίνετο περιμένων τὴν ἀπάντησιν τοῦ ἀγγλου, βλέπων ὅτι ἐκεῖνος ἔμενε σιωπηλός, προσέθηκε,

— Σὺρ Ἰωάννη Τάνλεϋ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐτοιμάσθη ν' ἀποθάνῃ.

— Ἄχ! ἄχ! εἶπεν ὁ σὺρ Ἰωάννης, βλέπω ὅτι ἔπεσα ἐν τῷ μέσῳ συμμορίας ληστῶν ἂν οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα, δύναμαι ἀντὶ λύτρων νὰ ἐξαγοράσω ἑμαυτόν. Εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸν μοναχὸν τοῦ θυσιαστηρίου,

— Πόσα λύτρα, ἀπαιτεῖς, ἀρχηγέ; τῷ εἶπε.

Ψιθυρισμὸς ἀπειλῶν διεδέξατο τοὺς ὑβριστικούς τούτους λόγους, ὁ δὲ μοναχὸς τοῦ θυσιαστηρίου τείνας τὴν χεῖρα,

— Ἀπατάσαι, σὺρ Ἰωάννη, δὲν εἴμεθα συμμορία ληστῶν, εἶπε μὲ τόνον ὅστις ἐδύνατο νὰ ἐξισωθῇ μὲ τὴν εἰρήνην καὶ ἀπάθειαν τοῦ ἀγγλου, καὶ ἡ ἀπόδειξις εἶνε ὅτι ἂν φέρῃς χρήματα ἢ ἄλλα πολύτιμα πράγματα ἐπὶ σοῦ, δὲν ἔχεις εἰμὴ νὰ ὑποδείξῃς εἰς ποῖον θέλεις νὰ δοθοῦν, καὶ χρήματα καὶ πράγματα θέλουν δοθῆναι εἰς τὴν οἰκογένειάν σου ἢ εἰς ὅντινα ἄλλον ἐπιθυμεῖς.

— Καὶ ποῖος μοὶ ἐγγυᾶται ὅτι ἡ τελευταία μου θέλησις θὰ ἐκτελεσθῇ;

— Ὁ λόγος μου.

— Ὁ λόγος ἑνὸς ἀρχηγοῦ δολοφόνων δὲν εἶνε ἀξιόπιστος.

— Καὶ τώρα ἀπατάσαι, σὺρ Ἰωάννη, διότι οὔτε τώρα δὲν εἶμαι ἀρχηγὸς δολοφόνων, οὐδὲ πρότερον ὅτε μὲ εἶπες ἀρχηγὸν κλεπτῶν.

— Ἀλλὰ τί λοιπὸν εἶσαι;

— Εἶμαι ὁ ἐκλεκτός τῆς θείας ἐκδικήσεως, εἶμαι ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ἰηοῦ, βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ, ὅστις ἐχρίσθη ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἐλισσαίῃ ὅπως ἐξολοθρεύσῃ τὸν οἶκον τοῦ Ἀχαάβ.

— Ἄν ἦσαι ὅ,τι λέγεις, διατί κρύπτεις τὸ πρόσωπόν; διατί καλύπτεσαι ὑπ' αὐτὰ τὰ ἐνδύματα; Οἱ ἐκλεκτοὶ κτυπῶσιν ἀπροκάλυπτοι καὶ διακινδυνεύουσι τὸν θάνατον δίδοντες τὸν θάνατον. Ἀναβιάσατε τὰς κουκούλας σας, δεῖξατέ μοι τὰ στήθη σας γυμνά, καὶ θὰ σᾶς ἀναγνωρίσω δι' ὅ,τι ἰσχυρίζεσθε ὅτι εἶσθε.

— Ἀδελφοὶ ἠκούσατε; εἶπεν ὁ μοναχὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπεκδυθεὶς τὸν μανδύαν του, ἤνοιξε τὸ ἱμάτιόν του, τὸν ὑπενδύτην του καὶ ἕως καὶ αὐτὸ τὸ ἐσωκάρδιόν του.

Ἐκαστος μοναχὸς ἐμμήθη αὐτόν καὶ εὐ-

ρέθη μὲ πρόσωπον ἀποκεκαλυμμένον καὶ στήθος ἀνοιχτόν. Ἀπαντες δὲ ἦσαν ὠραῖοι νέοι, καὶ ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν δὲν ὑπερέβαινε τὰ τριάκοντα πέντε ἔτη. Ἡ ἐνδυμασία αὐτῶν ἐδείκνυε μεγίστην φιλαρέσκειαν, μόνον δὲ, ὅπερ καὶ περιεργότατον ἐφάνη, οὐδεὶς ἔφερεν ὄπλον. Ἦσαν δικασταὶ καὶ οὐδὲν ἄλλο.

— Ἔσο εὐχαριστημένος, σὺρ Ἰωάννη Τάνλεϋ, εἶπεν ὁ μοναχὸς τοῦ θυσιαστηρίου. θὰ ἀποθάνῃς, ἀλλ' ἀποθνήσκων, ὡς ἐξέφρασε προ μικροῦ ἐπιθυμία, δύνασαι νὰ ἐκφέρῃς καὶ ἑτέραν. Σὺρ Ἰωάννη, σοὶ ἀπολείπονται πέντε στιγμαὶ ἵνα συστήσῃς τὴν ψυχὴν σου εἰς τὸν Θεόν.

Ὁ σὺρ Ἰωάννης ἀντὶ νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς προσφερομένης ἀναβολῆς καὶ φροντίσῃ ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας, ὑψωσεν ἡσύχως τὸν λύκον τῶν πυροβόλων του διὰ νὰ ἴδῃ ἂν τὰ καψύλια εὐρίσκονται ἐν καλῇ καταστάσει, ἔπαιξε τὸ σκανδάληθρον, ὡς διὰ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἐλαστικότητος αὐτῶν καὶ ἔθηκε τὸ βεργίον ἐντὸς αὐτῶν ὅπως πεισθῇ ὅτι εἰσὶ πλήρη. Εἶτα χωρὶς νὰ περιμείνῃ τὰς πέντε στιγμάς, αἵτινες τῷ ἐδόθησαν,

— Κύριοι, εἶπεν, εἶμαι ἐτοιμὸς· εἶσθε καὶ σεῖς;

Οἱ νέοι παρετήρησαν ἀλλήλους, καὶ εἰς ἓν σημεῖον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐπροχώρησαν κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν σὺρ Ἰωάννην, ὃν περιεκύκλωσαν πανταχόθεν. Ὁ μοναχὸς τοῦ θυσιαστηρίου ἔμεινεν ἀκίνητος εἰς τὴν θέσιν του, παρατηρῶν τὴν σκηνὴν, ἥτις ἐμελλε νὰ συμβῇ.

Ὁ σὺρ Ἰωάννης εἶχε δύο μόνον πιστόλια καὶ ἐπομένως δύο μόνον ἀνθρώπους ἐδύνατο νὰ φονεύσῃ. Ἐκλέξας λοιπὸν τὰ θύματα του ἐπυροβόλησε, καὶ δύο ὄπαδοί του Ἰηοῦ ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπερ ἔβρεξαν μὲ τὸ αἷμά των. Οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ἂν μηδὲν συνέβη, προχωρήσαντες μὲ τὸ αὐτὸ βῆμα, ἔτειναν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ σὺρ Ἰωάννη, ὅστις κρατῶν ἐκ τοῦ ἀντιστρόφου μέρους τὰ πιστόλια μετεχειρίζετο αὐτὰ, ὡς σφύρας, καὶ ἐπειδὴ ἦν εὐρωστος ἡ πάλῃ ἀπέβαινε μακρὰ.

Ἐπὶ δέκα περίπου στιγμάς, ὄμιλος συγκεχυμένος ἐταράχθη ἐν μέσῳ τοῦ χοροστασίου· εἶτα ἡ ἀτακτος αὐτῆς κίνησις ἔπαυσεν, οἱ ὄπαδοί του Ἰηοῦ ἐχωρίσθησαν πρὸς τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο μέρος, καὶ ὁ σὺρ Ἰωάννης

ἔμεινε δεδεμένος μὲ τὰ σχοινία τῶν μανδύων αὐτῶν καὶ κατακεκλιμένος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χοροστασίου.

— Ἐσύστησας τὴν ψυχὴν σου εἰς τὸν Θεόν; ἠρώτησεν ὁ μοναχὸς τοῦ θυσιαστηρίου.

— Ναί, δολοφόνε, ἀπεκρίθη ὁ σὺρ Ἰωάννης· δύνασαι νὰ κτυπήσῃς.

Ὁ μοναχὸς ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἐν μαχαίριον, ἐπροχώρησε μὲ ὑψωμένον βραχίονα πρὸς τὸν σὺρ Ἰωάννην, καὶ κρατῶν τὸ μαχαίριον ἄνωθεν τοῦ στήθους του,

— Σὺρ Ἰωάννη Τάνλεϋ, τῷ εἶπεν, εἶσαι γενναῖος, καὶ ὀφείλεις νὰ ἦσαι ἐννομος. Ὁρκίσθητι ὅτι οὐδὲ λόγος τῶν ὄσων εἶδες θὰ ἐξέλθῃ τοῦ στόματός σου. Ὁρκίσθητι ὅτι εἰς οὐδεμίαν περίστασιν δὲν θὰ ἀναγνωρίσῃς κανένα ἐξ ἡμῶν, καὶ σοὶ χαρίζομαι τὴν ζωὴν.

— Ἄμα ἐξελθῶν ἐντεῦθεν, ἀπεκρίθη ὁ σὺρ Ἰωάννης, θέλω σᾶς καταγγεῖλαι ἄμα ἐλευθερωθῶ, θέλω σᾶς καταδιώξει.

— Ὁρκίσθητι, ἐπανελάβε καὶ δευτέραν φοράν ὁ μοναχός.

— Ὅχι, εἶπεν ὁ σὺρ Ἰωάννης

— Ὁρκίσθητι ἐπανελάβε καὶ τρίτον ὁ μοναχός

— Οὐδέποτε, ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ σὺρ Ἰωάννης

— Λοιπὸν ἀπόθανε, ἐπειδὴ τὸ θέλεις.

Εἶπε καὶ ἐνέπηξε τὸ μαχαίριόν του μέχρι λαβῆς εἰς τὸ στήθος τοῦ σὺρ Ἰωάννη, ὅστις εἶτε ἐκ θελήσεως, εἶτε καὶ διότι ἐφανεύθη ἐν ἀκαρεῖ, οὐδὲ στεναγμὸν ἀφῆκε.

Εἶτα μὲ φωνὴν ἠχήεσσαν, μὲ φωνὴν ἀνθρώπου, ὅτις ἔχει τὴν συναίσθησιν τοῦ ὅτι ἐξεπλήρωσε τὸ καθήκον του εἶπε·

— Δικαιοσύνη ἐγένετο. Καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἀφοῦ ἀφῆκε τὸ μαχαίριον εἰς τὴν πληγὴν προσέθηκεν

— Ἀδελφοὶ, γνωρίζετε ὅτι προσκαλεῖσθε εἰς τὴν ὁδὸν Βάκ, ἀριθμὸς 35, εἰς τὸν χορὸν τῶν θυμάτων, ὅστις γενήσεται τὴν 21 προσεχούς Ἰανουαρίου, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ'.

Καὶ πρῶτος ἀναχωρήσας ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ὑπόγειον, ἐνθα τὸν ἐσυνώδευσαν οἱ δέκα μείναντες ὄρθιοι μοναχοί, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των. Δύο μόνον λαμπάδες ἔμεινον ἵνα φωτίξωσι τοὺς τρεῖς νεκρούς.

Μετὰ μίαν στιγμὴν, εἰς τὴν λάμπιν τῶν ὄσων τούτων λαμπάδων, τέσσαρες ἀδελφοὶ

ὑπνέται εἰσῆλθον καὶ ἤρξαντο μετακομίζοντες τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κείμενα δύο πτώματα, ἅτινα ἔφερον εἰς τὸ ὑπόγειον. Εἶτα ἐπιστρέψαντες, ἤγειραν καὶ τὸ πτώμα τοῦ σὺρ Ἰωάννου, ἔθηκαν αὐτὸ ἐπὶ φορείου καὶ τὸ ἔφερον ἐκτὸς τοῦ ἐκκλησιδίου, διὰ τῆς μεγάλης θύρας τῆς εἰσόδου, ἣν ἐκλείσαν πάλιν ὀπισθεν αὐτῶν.

Οἱ δύο μοναχοὶ οἵτινες ἐβάδιζον ἔμπροσθεν τοῦ φορείου, ἐκράτουν τὰς δύο τελευταίας λαμπάδας.

Καὶ τώρα, ἂν οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν μᾶς ἐρωτήσωσι διατί ἡ διαφορὰ αὕτη μεταξύ τῶν συμβάντων εἰς τὸν Ρολάνδον καὶ τῶν συμβάντων εἰς τὸν σὺρ Ἰωάννην, διατί ἡ τοσαύτη πραότης πρὸς τὸν μὲν καὶ ἡ τοσαύτη αὐστηρότης πρὸς τὸν ἄλλον; ἀποκρινόμεθα

«Ἐνθυμήθητε ὅτι ὁ Μοργάν εἶχε προστατεύσει τὸν ἀδελφόν τῆς Ἀμαλίας, καὶ ὅτι οὕτω προστατευθεὶς ὁ Ρολάνδος, κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἐδύνατο νὰ ἀποθάνῃ ἐκ χειρὸς ἑνὸς ὄπαδοῦ τοῦ Ἰηοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ο ΕΝ ΤΗ ΟΔΩ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΟΙΚΙΣΚΟΣ.

Ἐνῶ μεταφέρουσιν εἰς τὸν πύργον τῆς Μαυροκρήνης τὸ σῶμα τοῦ σὺρ Ἰωάννου Τάνλεϋ, ἐνῶ ὁ Ρολάνδος διευθύνεται πρὸς ὁ τῷ ὑπεδείχθη μέρος, ἐνῶ ὁ παρ' αὐτοῦ σταλαὶς χωρικός τρέχει εἰς Βοῦργον νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν δόκτορα Μιλλὸν περὶ τῆς συμφορᾶς ἥτις καθίστησι τὴν παρουσίαν του ἀναγκαίαν παρὰ τῆ Κ. Μοντρεβέλ, ἃς παρέλθωμεν τὴν ἀπόστασιν ἥτις χωρίζει τὸ Βοῦργον ἐκ Παρισίων, καὶ τὸν χρόνον ὅστις παρήλθε μεταξύ τῆς 16 Ὀκτωβρίου καὶ τῆς 7 Νοεμβρίου καὶ ἃς εἰσέλθωμεν περὶ τὴν τετάρτην ὥραν τῆς μεσημβρίας εἰς τὸν οἰκίσκον ἐκεῖνον τῆς ὁδοῦ Νίκης, περὶ ἧς δις ἤδη ἐγένετο λόγος.

Πράγμα περιέργον, μέχρι τοῦ νῦν ἀκόμη, μετὰ τοσαύτας ἀλληλλοδιαδόχους μεταβολὰς κυβερνήσεων, ἐπὶ ἐκάστου φυλλώματος τῆς διπλῆς θύρας αὐτῆς παρίστανται τὰ ὑπατικά ἐμβλήματα, καὶ κειμένη πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπ' ἀριθμὸν 60 ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ νῦν διεγείρουσα τὴν περιέργειαν τῶν διαβατῶν.

Ἄς ἀκολουθήσωμεν τὴν μακρὰν καὶ στε-

νήν διόδον τῶν φιλλυρῶν, ἥτις ἀγεί ἀπὸ τῆς θύρας τῆς ὁδοῦ μέχρι τῆς θύρας τῆς οἰκίας. Ἄς εἰσέλθωμεν εἰς τὸν ἀντιθάλαμον, ἄς λάβωμεν τὴν διαυλον πρὸς δεξιὰ καὶ ἄς ἀναβῶμεν τὰς εἴκοσι βαθμίδας εἰς τὴν δωμάτιον ἐργασίας περιεστρωμένον μὲ χαρτίον πράσινον καὶ κεκοσμημένον μὲ αὐλαίας, ἔδρας, κατάκλιτρα καὶ θρανία τοῦ αὐτοῦ χρώματος.

Οἱ τοῖχοί του εἰσι κεκαλυμμένοι μὲ χάρτας γεωγραφικοὺς καὶ μὲ σχέδια πόλεων, διπλῆ δὲ βιβλιοθήκη ἐκ ξύλου σφενδάμνου ἐκτείνεται ἐκατέρωθεν τῆς ἐστίας. Αἱ ἔδραι, τὰ ἀνάκλιτρα, αἱ τράπεζαι καὶ τὰ γραφεῖα εἰσι πλήρη βιβλίων καὶ μόλις εὐρίσκει τις θέσιν ἵνα καθήσῃ, καὶ εἰς τὰς τράπεζας καὶ τὰ γραφεῖα τόπον κενὸν ἵνα γράψῃ.

Ἐν μέσῳ σωροῦ ἐκθέσεων, ἐπιστολῶν, φυλλαδίων καὶ βιβλίων, κάθηται ἀνὴρ τις καὶ προσπαθεῖ, ἀποσπῶν ἐκ διαλημμάτων ἐξ ἀνυπομονησίας τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του, νὰ ἀναγνώσῃ μίαν σελίδα σημειώσεων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων τὰ ἱερογλυφικά τῶν ὀβελίσκων τοῦ Λουξῶρ εἰσι κατ' ἀναλογίαν λίαν εὐδιάκριτα.

Καθ' ἣν στιγμήν ἡ ἀνυπομονησία τοῦ γραμματέως ἔφθανεν εἰς τὴν ἀπελπισίαν, ἡ θύρα ἠνεώχθη καὶ νέος ἀξιωματικὸς εἰσῆλθεν ἐν στολῇ ὑπασπιστοῦ.

Ὁ γραμματεὺς ὕψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ ζωηρὰ ἐκφρασίς χαρᾶς ἀπερύγασεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

— Ὡ φίλτατέ μου, Ῥολάνδε, εἶπεν, εἴσθε σεῖς, τέλος; Χαίρω βλέπων σας διὰ δύο λόγους· πρῶτον διότι ἐλυπούμην ἕνεκα ὑμῶν ὑπερμέτρως, δεύτερον, διότι ὁ στρατηγὸς σᾶς περιμένει ἀνυπομόνως καὶ σᾶς ζητεῖ μὲ φωνὰς καὶ μὲ κραυγὰς. Ἀλλὰ πρὸ παντός καὶ ὑπὲρ πάν, ἐλθέ νὰ σὲ ἐναγκαλισθῶ.

Ὁ γραμματεὺς καὶ ὁ ὑπασπιστὴς ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους.

— Λοιπὸν, ἄς ἴδωμεν, φίλτατε Βουριέν, εἶπεν ὁ τελευταῖος οὗτος· εἰπήτε μοι τὰ νέα τοῦ τόπου, διότι φαίνεται ὡς νὰ ἔρχωμαι ἀπὸ τὸ Μονομόταπα.

— Ἐν πρώτοις ἔρχεσθε ἐξ ἰδίας θελήσεως ἢ ἀνεκλήθητε;

— Ἀνεκλήθη ὅσον ἦτο δυνατόν ν' ἀνακληθῶ.

— Ὑπὸ τίνος;

— Ὑπὸ τοῦ ἰδίου στρατηγοῦ.

— Μὲ ἔγγραφον ἰδιαιτέρον;

— Καὶ ἰδιόχειρόν του ἀκόμη.

Ὁ νέος ἐξήγαγε τοῦ θυλακίου του ἔγγραφον περιέχον δύο γραμμὰς ἀνυπογράφους καὶ τῆς αὐτῆς γραφῆς, ἧς ὁ Βουριέν εἶχεν ὀλόκληρον φάκελλον πρὸ ὀφθαλμῶν.

Αἱ δύο αὗται γραμμαὶ ἔλεγον,

« Ἀναχώρησον καὶ ἔσο εἰς Παρισίους τὴν 16 Βρουμαίρ, διότι ἔχω ἀνάγκην σοῦ. »

— Ναί, εἶπεν ὁ Βουριέν, νομίζω εἶνε διὰ τὴν 18.

— Διὰ τὴν 18, πῶς;

— Ἄ, μὰ τὴν πίστιν μου, μ' ἐρωτᾶς πλέον παρ' ὅ,τι γνωρίζω, Ῥολάνδε. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς τὸν γνωρίζετε, δὲν εἶνε κοινωνικός. Τί θὰ ἔχη τὴν 18 Βρουμαίρ, ἀγνοῶ εἰσέτι, ἐν τούτοις εἶμαι βέβαιος ὅτι κάτι θὰ ἔχη.

— Ὡ! καὶ ἔχετε κάμμίαν ἀμφιβολίαν;

— Νομίζω, ὅτι θέλει νὰ γείνη διευθυντὴς ἀντὶ τοῦ Σιεγῆ ἢ πρόεδρος ἀντὶ τοῦ Γοχιέρου.

— Ὅπως δὴποτε μέχρι τοῦδε δὲν ἔδειξεν εἰμὴ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ γνωρίζεις, φίλτατέ μοι, ὅταν θέλῃ τις νὰ μάθῃ, πρέπει νὰ μαντεύῃ. . .

— Ἄ! μὰ τὴν πίστιν μου, εἶμαι πολὺ ὀκνηρὸς διὰ νὰ λάβω τὸν κόπον τοῦτον, Βουριέν· ἐγὼ εἶμαι γενίτζαρς, ὅ,τι θὰ κάμῃ, εἶνε καλὰ καμωμένον. Τίς ὁ λόγος νὰ ἔχω γνώμην, καὶ νὰ κάθῃμαι νὰ τὴν συζητῶ καὶ τὴν ὑπερασπίζω; Φθάνει ὅτι εἶνε τόσον ὀχληρὸν ὅτι ζῆ τις.

Καὶ ὁ νέος ἐπεκύρωσε τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον διὰ μακροῦ χασμουρίσματος, εἶτα δὲ προσέθηκε, μὲ τόνον βαθείας ἀμεριμνοσύνης,

— Νομίζεις ὅτι θὰ ἀνταλλαχθοῦν καὶ σπαθίσματα, Βουριέν;

— Ἴσως.

— Ἄν ὑπῆρχε πιθανότης νὰ φονευθῶ, αὐτὸ μόνον μοὶ ἐξήρκει. Ποῦ εἶνε ὁ στρατηγός;

— Παρὰ τῆ Κ. Βοναπάρτου κατέβη πρὸ ἐνός τετάρτου· τῷ ἀνηγγεῖλατε τὴν ἐλευσίαν σας;

— Ὅχι, διότι πρῶτον εἶχον εὐχαρίστησιν νὰ ἴδω σᾶς. Ἀλλὰ, σταθῆτε, ἀκούω τὸ βῆμά του, ἰδοὺ αὐτός.

Ταυτοχρόνως ἡ θύρα ἠνεώχθη ἀποτόμως καὶ τὸ αὐτὸ ἱστορικὸν πρόσωπον ὅπερ εἶδομεν διαδραματίζον ἀγνώριστον εἰς Ἀβινιὸν μέρος σιωπηλόν, παρέστη ἐπὶ τῆς φλοιᾶς τῆς θύρας ἐν τῇ γραφικῇ αὐτοῦ στολῇ, ἀρχιστρατήγου τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρα-

τοῦ μόνον ἐπειδὴ εὐρίσκετο εἰς τὸν οἶκόν του εἶχε τὴν κεφαλὴν ἀσκεπῆ· ὁ δὲ Ῥολάνδος εὗρεν αὐτὸν ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς κοιλοτέρους καὶ τὸ πρόσωπον ὠχρότερον τοῦ συνήθους.

Παρατηρήσας τὸν νεανίαν ὁ στρατηγὸς ἐφάνη περιχαρὴς καὶ τὸ σκυθρωπὸν βλέμμα του ἐξέπεμψεν ἀκτίνα θυμῆος.

— Ἄ! εἶσαι σὺ, Ῥολάνδε, εἶπε, πιστὸς ὡς ὁ χάλυψ, προσκαλεῖσαι καὶ ἔρχεσαι. Καλῶς ὤρισας λοιπὸν· Καὶ εἶπεν τὴν χεῖρα πρὸς τὸν νεανίαν, ἔπειτα δὲ μετὰ μειδιήματος ἀνεπαισθήτου, ἠρώτησε,

— Τί κάμνεις μὲ τὸν Βουριέν;

— Σᾶς περιμένω, στρατηγέ.

— Καὶ ἐνῶ μὲ περιμένεις, ὀμιλεῖτε ὡς δύο γραῖδια.

— Σᾶς ὁμολογῶ, στρατηγέ, ὅτι τῷ ἔδειξα τὴν διαταγὴν τοῦ νὰ εὐρεθῶ ἐνταῦθα τὴν 16 Βρουμαίρ.

Ὁ στρατηγὸς ἐρρίψεν ἐπὶ τοῦ Βουριέν βλέμμα δυσαρεσκείας· εἶτα στραφεὶς ἀποτόμως πρὸς τὸν Ῥολάνδον,

— Ἀλήθεια, εἶπε, καὶ ὁ ἀγγλος;

— Ἴσα, ἴσα, στρατηγέ μου, θέλω σᾶς ὀμιλήσει περὶ αὐτοῦ.

— Εἶνε πάντοτε εἰς Γαλλίαν;

— Ναί, καὶ ἐνόμισε ἐπὶ μικρὸν ὅτι ἐμελλε νὰ μείνῃ ἐκεῖ μέχρις οὗ ἡ σάλπιγξ τῆς τελευταίας κρίσεως ἤθελεν ἰχθήσει τὸ ἐγερτήριον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰωσαφάτ.

— Ἡθέλησας νὰ τὸν φονεύσῃς καὶ ἐκεῖνον;

— Ὡ! ὄχι ἐγὼ, εἴμεθα οἱ καλλίτεροι φίλοι τοῦ κόσμου, καὶ, στρατηγέ μου, εἶνε τόσον ἀξιόλογος ἄνθρωπος καὶ τόσον ἰδιότροπος ταυτοχρόνως, ὥστε θὰ σᾶς ἐπικαλεσθῶ μικρὰν δόσιν καλοκάγαθίας ὑπὲρ αὐτοῦ.

— Λοιπὸν, τί συνέβη εἰς τὸν φίλον σου;

— Ἐδικάσθη, κατεδικάσθη, ἐθανατώθη.

— Τί διάβολον μοὶ λέγεις;

— Τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, στρατηγέ μου.

— Ἡὼς, ἐδικάσθη, κατεδικάσθη καὶ ἐκαρτομήθη;

— Ὡ! ὄχι οὕτως. Ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη, καὶ ἐκαρτομήθη ὄχι. Ἄν ἐκαρτομεῖτο θὰ ἦτο τότε περισσότερον ἀσθενὴς ἀφ' ὅ,τι εἶναι.

— Τί κάθῃσαι τώρα καὶ μοὶ λέγεις; Ὑπὸ τίνος δικαστηρίου ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη;

— Ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰηοῦ.

— Τί εἶνε αὐτοὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰηοῦ;

— Καὶ ἐλησμονήσατε λοιπὸν τὸν φίλον μας Μοργάν, τὸν μετημφισμένον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὅστις ἔφερεν εἰς τὸν οἶνον τὸν τὰ διακρίσιν τοῦ λουδοβίκου;

— Ὅχι, εἶπεν ὁ Βονοπάρτης, δὲν τὸν ἐλησμόνησα· ἀλλ' ἄς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὸν ἀγγλον σου, αὐτὸς ὁ Μοργάν λοιπὸν τὸν ἐδολοφόνησεν;

— Ὅχι αὐτός, ἀλλ' οἱ ἑταῖροί του.

— Ἀλλ' ὀμιλεῖς περὶ δικαστηρίου καὶ οὐχὶ περὶ φόνου.

— Στρατηγέ μου, εἴσθε πάντοτε ὁ αὐτός, εἶπεν ὁ Ῥολάνδος μὲ τὴν οἰκειότητα ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον· θέλετε νὰ μάθητε, καὶ δὲν μοὶ ἐπιτρέπετε νὰ ὀμιλήσω.

— Εἴσελθε εἰς τὸν σύλλογον τῶν Πεντακοσίων, καὶ ὀμιλεῖ ὅσον θέλεις.

— Εἰς τοὺς Πεντακοσίους ὅμως θὰ ἔχω τετρακοσίους ἐννεήκοντα ἐννέα συναδέλφους, οἵτινες ὅλοι θὰ ἔχωσι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μοὺ διακόπτωσι τὸν λόγον, ἐπιθυμῶ δὲ κάλλιον νὰ διακόπτωμαι ἀπὸ ὑμᾶς ἢ ἀπὸ ἓνα δικηγόρον.

— Θὰ ὀμιλήσῃς;

— Αὐτὸ θέλω καὶ ἐγὼ. Φαντάσθητε, στρατηγέ μου, ὅτι ὑπάρχει πλησίον τοῦ Βούργου μία μονὴ τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Βρούνου.

— Ἡ μονὴ τοῦ Σελλῶνος, γνωρίζω τοῦτο. Ἡὼς, γνωρίζετε τὴν μονὴν τοῦ Σελλῶνος; ἠρώτησεν ὁ Ῥολάνδος.

— Μήπως ὁ στρατηγὸς δὲν γνωρίζει τὰ πάντα; εἶπεν ὁ Βουριέν.

— Ἄς ἴδωμεν τὴν μονὴν σου· ἔχει ἀκόμη αὐτὴ μοναχούς;

— Ὅχι, μόνον φαντάσματα ἔχει.

— Ἐχεις λοιπὸν ἱστορίαν κἀνεὸς βρυκόλακος νὰ μοὶ διηγηθῇς;

— Καὶ πολὺ ὠραίαν.

— Διάβολε, ὁ Βουριέν γνωρίζει ὅτι πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούω τοιαύτας ἱστορίας.

— Λοιπὸν ἦλθον εἰς τὸν οἶκόν τῆς μητρὸς μου καὶ μοὶ εἶπον ὅτι ὑπῆρχον φαντάσματα εἰς τὴν μονὴν· ἠθέλαμεν λοιπὸν νὰ ἐλαφρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν ἰδέαν, ἥτις μᾶς ἐπλάκωνε τὴν καρδίαν ὁ σὺρ Ἰωάννης καὶ ἐγὼ, ἢ μᾶλλον ἐγὼ καὶ ὁ σὺρ Ἰωάννης καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ διαμείνωμεν ἐκεῖ μίαν νύκτα ὁ καθείς·

— Ποῦ;

— Εἰς τὴν μονήν·

Καὶ ὁ Βοναπάρτης διὰ τοῦ δακτύλου ἔκα-
μεν ἀδιοράτως τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἔ-
θος Κορσικόν, ὅπερ οὐδέποτε ἀπέβαλεν.

— Ἄ! Ἄ! εἶπε, καὶ εἶδες φαντάσματα;

— Εἶδα ἓν.

— Καὶ τί τὸ ἔκαμες;

— Ἐπυροβόλησα κατ' αὐτοῦ.

— Τότε;

— Τότε ἐκεῖνο ἐξηκολούθησε τὸν δρό-
μον του.

— Καὶ ἐνόμισες ὅτι τὸ ἐκτύπησες;

— Ἄ! ἰδοὺ πῶς με γνωρίζετε! τὸ κατε-
δίωξα καὶ τὸ ἐπυροβόλησα ἐκ νέου, ἀλλ' ἐ-
πειδὴ ἐγνωρίζε κάλλιον ἐμοῦ τὸν δρόμον
του διὰ μέσου τῶν ἐρειπίων, μοῦ διέφυγε.

— Διάβολε!

— Τὴν ἐπιούσαν ἦτο ἡ σειρά τοῦ σὴρ Ἰωάν-
νη, τοῦ ἀγγλου μας

— Εἶδε καὶ αὐτὸς τὸ φάντασμά σου;

— Εἶδε πλέον παρὰ τοῦτο· εἶδε δώδεκα μο-
ναχοὺς εἰσελθόντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οἴ-
τινες τὸν ἐδίκασαν, ὡς θέλοντα νὰ εἰσδύσῃ
εἰς τὰ μυστήριά των, τὸν κατεδίκασαν εἰς
θάνατον καὶ τέλος, τὸν ἐμαχαίρωσαν.

— Καὶ δὲν ὑπερασπίσθη ἑαυτὸν;

— Ὡς λέων, ἐφόνησε δύο ἐξ αὐτῶν.

— Καὶ ἀπέθανε;

— Δὲν εἶνε καὶ τόσο καλὰ, ἀλλ' ἐλπίζω
ὅτι θὰ ἰατρευθῇ. Φαντάσθητε, στρατηγέ μου
ὅτι τὸν εὗρον εἰς τὴν ἄκραν τῆς ὁδοῦ καὶ
τὸν ἔφερον παρὰ τῆ μητρὶ μου με μαχαί-
ριον πεφυτευμένον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στή-
θους, ὡς χάρακα ἀμπέλου

— Ἀλλ' ὅ,τι μοὶ διηγείσαι εἶνε πρᾶγμα
περίεργον.

— Καὶ ἐπὶ τῆς κοπίδος τοῦ μαχαίριου, διὰ
νὰ μὴ ἐπέλθῃ ἀμφιβολία τις, ὑπῆρχον γε-
γραμμένοι αἱ λέξεις Ὁπαδοὶ τοῦ Ἰηοῦ.

— Δὲν εἶνε δανατὸν τοιαῦτα πράγματα νὰ
συμβαίνωσιν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ τελευταῖον
ἔτος τοῦ III. αἰῶνος. Τοιαῦτα ἦσαν καλὰ
διὰ τὴν Γερμανίαν κατὰ τὸν μεσαῖωνα ἐπὶ
τῶν χρόνων τῶν Ἑρρίκων καὶ τῶν Ὀθῶνων.

— Δὲν εἶνε δυνατὸν στρατηγέ, καὶ ἐν τού-
τοις ἰδοὺ τὸ μαχαίριον. Τί λέγετε περὶ τοῦ
σχήματος; εἶνε χαριέν νομίζω.

Καὶ ὁ νεανίας ἐξήγαγε τοῦ στήθους του
μαχαίριον σιδηροῦν κατ' ὀλοκληρίαν, οὗ ἡ
λαβὴ εἶχε σχῆμα σταυροειδές, καὶ ἐπὶ τῆς
κοπίδος ἦσαν ἐγκεχαράγμενοι αἱ λέξεις αὐ-
ται Ὁπαδοὶ τοῦ Ἰηοῦ.

Ὁ Βοναπάρτης ἐξέτασε τὸ ὄπλον μετὰ
προσοχῆς·

— Καὶ λέγεις ὅτι ἐφύτευσαν τὸ παιγνίδιον
τοῦτο εἰς τὸ στήθος τοῦ ἀγγλου σου;

— Μέχρι λαβῆς.

— Δὲν ἀπέθανεν ἀκόμη;

— Δὲν εἶνε καὶ καλὰ, ἀλλ' ἐν τούτοις ζῆ.

— Ἦκουσες, Βουριέν;

— Μετὰ μεγάλης προσοχῆς.

— Νὰ μοὶ ἀναφέρῃς ἐκ νέου περὶ τούτων,
Ῥολάνδε.

— Πότε στρατηγέ;

— Πότε; ὅταν θὰ ἦμαι κύριος.

ΜΕΡΟΣ Δ'. — ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὰ συμβάντα ἄτινα
δὲν ἀνίκουσι μὲν εἰς τὴν διήγησίν μας,
δυνάμεθα ὁμως καὶ νὰ διηγηθῶμεν ἐν πάσῃ
αὐτῶν τῇ λεπτομερείᾳ, ἐπειδὴ ὡς μυθιστο-
ριογράφοι ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν ὅτι γνωρίζο-
μεν αὐτὰ κάλλιον ἱστοριογράφων τινῶν τῶν
φίλων μας, συμβάντα ἄτινα ἔσχον σπου-
δαίαν ἐπενέργειαν ἐφ' ὅλης τῆς Εὐρώπης,
ἧς ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἠπειλήσαν νὰ μεταβά-
λωσι τὴν μορφήν ὡς καταγιγῆς μεταβάλ-
λουσα τὴν μορφήν τοῦ ὠκεανοῦ, ὁ Βοναπάρ-
της συγκεντρῶν εἰς ἑαυτὸν τὰ ἔργα οὐ μόν-
ον τῶν δύο φίλων του Λεβροῦν καὶ Καμ-
βασαρές, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὰ τῶν ὑπουργῶν,
ἐδικαιολόγει τὸν λόγον τοῦ Σιεγῆ, εἰπόντος
περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦν ἄνθρωπος τὰ πάντα αἰ-
σθανόμενος, τὰ πάντα θέλων, τὰ πάντα
δυνάμενος.

Ὀλίγον λοιπὸν χρόνον μετὰ τὰ συμβάν-
τα ταῦτα, τὴν πρωίαν τῆς 30 Νιβῶς, ἡ ἵνα
εἴπωμεν εὐκρινέστερον διὰ τοὺς ἀναγνώ-
στας μας, τῆς 20 Ἰανουαρίου 1800, ὁ Ῥο-
λάνδος ἀποσφραγίζων, ὡς φρούραρχος τοῦ
Λουξεμβούργου, τὴν πρωϊνήν αὐτοῦ ἀλλη-
λογραφίαν εὗρεν ἐν μέσῳ πεντήκοντα ἄλ-
λων ἐπιστολῶν, δι' ὧν οἱ γράφοντες ἐξή-
τουν ἀκρόασιν, ἐπιστολήν τινα, τοιαῦτα πε-
ριλαμβάνουσαν

» Κύριε διοικητά

» Γνωρίζω τὴν τιμιότητα ὑμῶν καὶ σπεύ-
δω νὰ ἐπωφεληθῶ αὐτῆς. Ἐχω ἀνάγκην νὰ
σᾶς ὁμιλήσω ἐπὶ πέντε στιγμάς, κατ' αὐτὰς
δὲ τὰς πέντε στιγμάς θὰ φέρω προσωπίδα.

» Ἐχω μίαν αἴτησιν νὰ σᾶς ἀπευθύνω,

τὴν δὲ αἴτησιν ταύτην ἡ θέλετε μοὶ ἐκπλη-
ρώσει ἡ θέλετε μοὶ ἀρνηθῆ· ὅπως δῆποτε,
μέλλων νὰ εἰσελθῶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ
Λουξεμβούργου μόνον καὶ μόνον πρὸς τὸ
συμφέρον τοῦ πρώτου ὑπάτου Βοναπάρτου
καὶ τοῦ βασιλικῆς κόμματος, εἰς ὃ ἀνήκω,
ζητῶ τὸν λόγον τῆς τιμῆς σας ὅτι θέλετε
μὲ ἀφήσει νὰ ἐξέλθω ἐλευθέρως, ὅπως καὶ
ὅταν εἰσελθῶ.

» Ἄν αὐριον περὶ τὴν ἐβδόμην ὥραν τῆς
ἑσπέρας, ἴδω φῶς μόνον εἰς τὸ κάτωθεν τοῦ
ὠρολογίου παράθυρον, τοῦτο θὰ σημαίνῃ
δι' ἐμὲ ὅτι ὁ συνταγματάρχης Ῥολάνδος
Μοντρεβέλ μοὶ ἔδωσε τὸν λόγον τῆς τι-
μῆς του, καὶ θὰ παρουσιασθῇ θαρράλῶς εἰς
τὴν μικρὰν θύραν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος
τῶν ἀνακτόρων, τὴν πρὸς τὸν κῆπον φέ-
ρουσαν.

» Θέλω κτυπήσει τρίς κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν
φαρμασόνων· ὅπως δὲ γνωρίζετε ἐκ προσι-
μίων εἰς τίνα θὰ δώσητε ἢ θὰ ἀρνηθῆτε τὸν
λόγον σας, ὑπογράφω ἐν ὄνομα ὅπερ σας
εἶνε γνωστὸν, διότι εἰς μίαν περίστασιν, τὴν
ὅποιαν βεβαίως δὲν ἐλήμονησατε ἀπηγ-
γέληθ' ἐνώπιόν σας.

» Μοργάν

Ἄρχηγός τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰηοῦ.»

Ὁ Ῥολάνδος ἀνέγνω δις κατ' ἐπανάλη-
ψιν τὴν ἐπιστολήν ταύτην, ἔμεινεν ἐπὶ μι-
κρὸν σκεπτικός, εἶτα μεταβάς ἀμέσως εἰς
τὸ γραφεῖον τοῦ πρώτου ὑπάτου, χωρὶς οὐδὲ
λόγον νὰ προφέρῃ, τῷ ἔταινε τὴν ἐπιστολήν.

Ἐκεῖνος τὴν ἀνέγνω χωρὶς τὸ πρόσω-
πόν του νὰ δείξῃ τὴν ἐλαχίστην συγκίνησιν,
τὴν ἐλαχίστην ἐκπληξίν, καὶ με λακωνικό-
τητα ὅλως διόλου ἀρχαϊκῆν, εἶπε·

— Ἦρέπει νὰ τεθῇ τὸ φῶς· καὶ ἐπέστρεψε
τὴν ἐπιστολήν πρὸς τὸν Ῥολάνδον.

Τὴν ἐπιούσαν περὶ τὴν ἐβδόμην ὥραν τῆς
ἑσπέρας, τὸ φῶς ἔφεγγεν εἰς τὸ παράθυρον,
καὶ τὴν ἐβδόμην ὥραν καὶ πέντε λεπτά ὁ
ἴδιος Ῥολάνδος περιέμενεν εἰς τὴν μικρὰν
θύραν τοῦ κῆπου. Μόλις δὲ εἶχε μείνει μερι-
κὰς στιγμάς καὶ τρεῖς κτύποι ἀντήχησαν
κατὰ τὸν τρόπον τῶν φαρμασόνων, τουτέ-
στι δύο καὶ εἷς.

Ἡ θύρα ἠνοιχθῆ πάραυτα, καὶ ὄνῃ τις
κεκαλυμμένος ὑπὸ μανδύου ἐφάνη, ὁ δὲ
Ῥολάνδος ἔμενε σχεδὸν κεκρυμμένος κατ' ὃ
λοκληρίαν εἰς τὴν σκιάν τῆς χειμερινῆς ἐ-
κείνης νυχτός.

Μὴ βλέπων μηδένα ὁ φέρων τὸν μανδύαν
ἔμεινεν ἐπὶ μικρὸν ἀκίνητος.

— Εἰσελθετε τῷ εἶπεν ὁ Ῥολάνδος.

— Ἄ! εἰσθε σεῖς συνταγματάρχα!

— Πῶς γνωρίζετε ὅτι εἶμαι ἐγώ; ἠρώτη-
σεν ὁ Ῥολάνδος

— Ἀναγνωρίζω τὴν φωνήν σας.

— Τὴν φωνήν μου! ἀλλὰ κατὰ τὰς ὀλί-
γας στιγμάς, καθ' ἃς ἐμείναμεν ἐν τῷ αὐτῷ
θαλάμῳ εἰς Ἀβινιὸν, οὐδὲ μίαν κἄν λέξιν ἐ-
πρόφερα.

— Τότε, ἤκουσα τὴν φωνήν σας ἀλλαχοῦ.

Ὁ Ῥολάνδος ἠρώτησε ποῦ ὁ ἀρχηγός
τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰηοῦ ἤκουσε τὴν φωνήν του·
ἀλλ' ἐκεῖνος ὑπομειδιῶν, τῷ εἶπεν·

— Εἶναι τάχα λόγος, συνταγματάρχα,
διότι γνωρίζω τὴν φωνήν σας νὰ μένωμεν
εἰς ταύτην τὴν θύραν;

— Ὅχι, διόλου, ἀπεκρίθη ὁ Ῥολάνδος· κρα-
τήσατε τὴν ἄκραν τοῦ ἱματίου μου καὶ ἀκο-
λουθήσατέ μοι, διότι διέταξα ἐπίτηδες νὰ μὴ
θέσωσι φῶς εἰς τὴν κλίμακα καὶ τὸν πρό-
δομον, ὅστις φέρει εἰς τὸ δωμάτιόν μου.

— Σας εὐχαριστῶ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἔχων τὸν
λόγον τῆς τιμῆς σας, δύναμαι ἐν πλήρει
πεποιθήσει νὰ διέλθω τὰ ἀνάκτορα ἀπὸ τοῦ
ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου ἐν πλήρει με-
σημβρία καὶ ἂν ἦνε φωτισμένα ἡ giorno,
ὡς λέγουσιν οἱ Ἰταλοί.

— Τὸν ἔχετε, ἀπεκρίθη ὁ Ῥολάνδος, ὥστε
ἀναβῆτε ἀφόβως.

Ὁ Μοργάν δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἐνθαῤῥύν-
σεως, ἠκολούθησε λιπὸν θαρράλῶς τὸν ὁ-
δηγόν του, ὅστις φθάσας εἰς τὸ ἄνω τῆς
κλίμακος, ἔλαβε πρόδομον σκοτεινὸν ὡς καὶ
τὴν κλίμακα, ἐπροχώρησε περὶ τὰ εἴκοσι βή-
ματα, ἠνοιξε μίαν θύραν καὶ εὐρέθη εἰς τὸ
δωμάτιόν του, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ
Μοργάν.

Τὸ δωμάτιον ἐφωτίζετο ὑπὸ δύο κηρίων
μόνων, εἰσελθὼν δὲ ὁ Μοργάν ἔρριψε τὸν
μανδύαν του καὶ ἀπέθεσε τὰ πιστόλιά του
ἐπὶ μιᾶς τραπέζης

— Τί κάμνετε; ἠρώτησεν ὁ Ῥολάνδος

— Μὲ τὴν ἀδειάν σας, ἀπεκρίθη φαιδρῶς ὁ
Μοργάν, θέλω νὰ ἦμαι ἐν ἀνέσει.

— Ἀλλὰ τὰ πιστόλια ταῦτα, τὰ ὅποια ἀπε-
θέσατε ἐκεῖ;

— Νομίζετε τάχα ὅτι τὰ ἔλαβον δι' ὑμᾶς;

— Ἀλλὰ διὰ ποῖον;

— Διὰ τὴν κυρίαν Ἀστυνομίαν πιστεύετε
ὅτι εἶμαι διατεθειμένος νὰ ἀκολουθήσω τὸν

πολίτην Φουσέ, χωρίς νὰ καύσω ὀλίγον τὸν μύστακα τοῦ πρώτου τῶν κατασκόπων του, ὅστις ἤθελεν ἐπιθέσει τὴν χειρὰ του ἐπ' ἐμέ; ὦ! μόνον αὐτὸ δὲν θὰ γείνη.

— Ἄλλ' ἀφοῦ εἶσθ' ἐδῶ, ἔχετε τὴν ιδέαν ὅτι δὲν ὑπάρχει τί νὰ φοβηθῆτε πλέον;

— Διάβολε, εἶπεν ὁ νέος, ἔχω τὸν λόγον τῆς τιμῆς σας.

— Ἄλλὰ τότε διατί δὲν ἀφαιρεῖτε καὶ τὸ προσωπεῖόν σας;

— Διότι τὸ πρόσωπόν μου ἀνήκει ἐξ ἡμισείας εἰς ἐμέ καὶ ἐξ ἡμισείας εἰς τοὺς συνεταιροὺς μου, καὶ τίς οἶδεν ἂν εἰς μόνον ἡμῶν ἀναγνωρίζομενος, δὲν ἤθελε συμπαρασύρει τοὺς λοιποὺς εἰς τὴν λαιμητόμον; διότι, συνταγματάρχᾳ, ἐστὲ πεπεισμένος ὅτι δὲν κρύπτομαι ἕνεκα τῆς παιδιᾶς ἢ παίζομεν.

— Ἄλλὰ τότε διὰ τί παίζετε τοιοῦτον παίγνιον;

— Ἄ! ἰδοὺ μία ὠραία ἐρώτησις· διατί ὑπάγετε ὑμεῖς εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἔνθα μία σφαῖρα δύναται νὰ σᾶς τρυπήσῃ τὸ στήθος ἢ ἐν πολύβολον νὰ σᾶς ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν;

— Εἶνε πολὺ διαφορετικόν, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἶπω· εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης κινδυνεύω νὰ ἀποθάνω ἐνδόξως.

— Καὶ μήπως νομίζετε ὅτι θὰ ἀτιμασθῶ καὶ ἐγὼ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν μοῦ κόψωσι τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν τρίγωνον; Οὐδόλως, διότι ἔχω τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἶμαι στρατιώτης ὡς καὶ ὑμεῖς, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἅπαντες δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπηρετῶμεν τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἐκάστη θρησκεία ἔχει τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς μάρτυράς της· εὐτυχεῖς εἰς τοῦτον τὸν κόσμον οἱ ἥρωες, ἀλλ' εὐτυχεῖς εἰς τὸν ἄλλον οἱ μάρτυρες.

Ὁ νέος ἀπήγγειλε τοὺς λόγους τούτους μετὰ πεποιθήσεως, ἥτοι συνεχίνησεν ἡ μάλλον ἐξέπληξε τὸν Ῥολάνδον.

— Ἄλλὰ, ἐξηκολούησεν ὁ Μοργάν, παραιτῶν ταχέως τὸν ἐνθουσιασμόν διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν φαιδρότητα, ἣτις ἐφαίνετο ὁ ἰδιάζων αὐτοῦ χαρακτήρ, δὲν ἦλθον ἐν ταῦθα διὰ νὰ συζητήσω ἀντικείμενα πολιτικῆς φιλοσοφίας· ἦλθον νὰ σᾶς παρακαλέσω ὅπως μὲ εἰσαγάγητε παρὰ τῷ πρώτῳ ὑπάτῳ.

— Πῶς; παρὰ τῷ πρώτῳ ὑπάτῳ! ἀνέκραξεν ὁ Ῥολάνδος.

— Ἀναμφιβόλως ἐνθυμείσθε τί εἰς τὴν ἐπιστολήν μου, σᾶς ἔλεγον, ὅτι ἔχω μ.α.ν αἴτησιν νὰ σᾶς ἀπευθύνω;

— Ναί.

— Λοιπὸν ἡ αἴτησις αὕτη εἶνε νὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ ὀμιλήσω πρὸς τὸν στρατηγὸν Βοναπάρτην.

— Συγχωρήσατέ μοι, ἐπειδὴ δὲν ἐπερίμενον τοιαύτην αἴτησιν . . .

— Καὶ ἐκπλήττεσθε διὰ ταύτην, ἡ μάλλον εἰπεῖν ἀνησυχεῖτε; Φίλτατε συνταγματάρχᾳ, ἂν δὲν πείθεσθε εἰς τὸν λόγον μου, δύνασθε νὰ μὲ ἐρευνήσητε ἀπὸ ποδῶν μέχρι κεφαλῆς, καὶ θέλετε ἰδεῖ ὅτι δὲν ἔχω ἄλλα ὄπλα, εἰμὴ τὰ δύο ταῦτα πιστόλια, τὰ ὁποῖα μάλιστα καὶ δὲν ἔχω πλέον, διότι ἰδοὺ τὰ ἀπέθεσα ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἄν ἀκόμη δυσπιστῆτε, λάβετε ὑμεῖς ἐν ἐκάστη τῶν χειρῶν σας, σταθῆτε μετὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου καὶ ἐμοῦ, καὶ καύσατέ μου τὴν κεφαλὴν εἰς πρῶτον ὑποπτον κίνημά μου. Ἡ συμφωνία αὕτη σᾶς ἀρέσκει;

— Ἄλλ' ἂν ἀπασχολήσω τὸν πρῶτον ὑπάτον διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν ἀνακοίνωσίν σας, μὲ βεβαιούτε ὅτι ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἀξίζει τὸν κόπον;

— ὦ! ὡς πρὸς αὐτὸ, σᾶς διαβεβαιῶ καθ' ὅλα.

Εἶτα μὲ ἔμφασιν χαρᾶς προσέθηκεν·

— Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποστέλλομαι πρέσβυς ἐστεμμένης κεφαλῆς, ἡ μάλλον ἀπεστεμμένης, ὅπερ ὅμως δὲν τὴν καθιστᾷ ὀλιγώτερον σεβαστὴν εἰς τὰς εὐγενεῖς καρδίας! ἄλλως τε ὀλίγον θὰ ἀπασχολήσω τὸν στρατηγὸν σας, Κύριε Ῥολάνδε, καὶ ἅμα ἰδῆ ὅτι ἡ συνέντευξις μας ἐκτείνεται ἐπὶ πολὺ, δύναται νὰ μὲ ἀποπέμψῃ. Ἔστέ ἡσυχος, δὲν θὰ τὸν στενοχωρήσω.

Ὁ Ῥολάνδος ἔμεινεν ἐπὶ μικρὸν περιφροντις καὶ σιωπηλός.

— Ἄλλ' εἰς μόνον τὸν πρῶτον ὑπάτον, εἶπε, δύνασθε νὰ κάμητε τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην;

— Μόνον εἰς αὐτόν, διότι καὶ μόνος αὐτὸς δύναται νὰ μοὶ ἀποκριθῇ.

— Πολὺ καλῶς, περιμείνατε ἐδῶ ἕως οὗ ὑπάγω καὶ λάβω τὰς διαταγὰς του.

Ὁ Ῥολάνδος ἔκαμεν ἐν βῆμα πρὸς τὸ δωμάτιον τοῦ στρατηγοῦ του, ἀλλ' ἐστάθη, ρίψας βλέμμα ἀνήσυχον ἐπὶ πολυαριθμῶν ἐγγράφων σεσωρευμένων ἐπὶ τῆς τραπέζης.

— Φοβεῖσθε, εἶπεν ὁ Μοργάν, ἐννοήσας τὸ βλέμμα ἐκεῖνο, μὴ ἐν ἀπουσίᾳ σας ἀναγνώσω τὰ παληόχαρτα ταῦτα; ὦ! καὶ νὰ ἠξέυρετε πόσον μισῶ τὴν ἀνάγνωσιν. Καὶ ἡ καταδικαστικὴ μου αὕτη ἀπόφασις ἂν ἔμενεν